

T.C
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

II. YÜZYIL MÜELLİFLERİNDEN PAUSANIAS'IN "YUNANİSTANIN
TASVİRİ" ADLI ESERİNE GÖRE SPOR VE SPOR MEKÂNLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLCAN TEKİN

Prof. Dr. ADNAN ÇEVİK

AĞUSTOS, 2017

MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

II. YÜZYIL MÜELLİFLERİNDEN PAUSANİAS'IN
“YUNANİSTAN'IN TASVİRİ” ADLI ESERİNE GÖRE SPOR VE SPOR
MEKÂNLARI

GÜLCAN TEKİN

Sosyal Bilimler Enstitüsünde
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 22.03.2017

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 24.08.2017

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Adnan ÇEVİK

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Murat KEÇİŞ

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Mehmet MARANGOZ

AĞUSTOS 2017

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 19/07/2017 tarih ve 793/1 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre, Tarih Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Gülcan TEKİN'in "II. Yüzyıl Müelliflerinden Pausanias'ın *Yunanistan'ın Tasviri* Adlı Eserine Göre Spor ve Spor Mekanları" adlı tezini incelemiş ve aday 24/08/2017 tarihinde saat 1400'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90*dk dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine oy*bilgi ile karar verildi.

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Adnan ÇEVİK

Üye
Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT

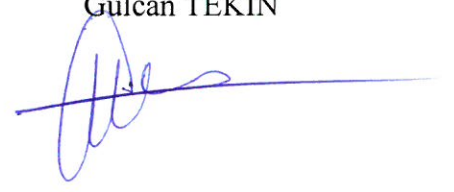
Üye
Doç. Dr. Murat KEÇİŞ

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “II. Yüzyıl Müelliflerinden Pausanias’ın “Yunanistanın Tasviri” Adlı Eserine Göre Spor ve Spor Mekânları” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

24/08/2017

Gülcan TEKİN

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı: Tekin

Adı: Gülcan

Referans No:10164932

TEZİN ADI

Türkçe: II. Yüzyıl Müelliflerinden Pausanias'ın "Yunanistanın Tasviri" Adlı Eserine Göre Spor ve Spor Mekânları

Y. Dil: The Sports and Sports Venues according to the 2nd Century Author Pausanias's Work by the title of "Description of Greece"

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans (X)

Doktora

Sanatta Yeterlilik

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite: Muğla Sıtkı Koçman

Fakülte:

Enstitü: Sosyal Bilimler

Diğer Kuruluşlar:

Tarih:

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan:

Basım Yeri:

Basım Tarihi:

ISBN:

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı: Çevik, Adnan

Ünvanı: Prof. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 105

TEZİN KONUSU (KONULARI):

1. Spor Tarihi
2. Olimpiyatlar
3. Panhelenik Oyunlar

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Spor Tarihi
2. Pausanias
3. Olimpiyatlar

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. History of Sport
2. Pausanias
3. Olympics

1. Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum.
2. Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir.
3. Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir.

Yazarın İmzası:

Tarih: 24/08/2017

ÖZET

Bu yüksek lisans tezinde, M. S. 2. yüzyılda yaşamış Romalı seyyah ve müellif Pausanias'ın orijinal adı "Peri Egeſis Tes Hellados" olan ve İngilizce'ye "Description of Greece" başlığıyla çevirilen eseri, antik Yunan döneminin en önemli spor organizasyonları, bu organizasyonlarda yer alan spor dalları, spor mekânları ve ünlü sporcular açısından ele alınmıştır. Bu çalışma için, orijinali Yunanca olan eserin, William Henry Samuel Jones (1876-1963) ve Ormerod Henry Arderne (1886-1964) tarafından yapılan ve 1918 yılında Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. tarafından 4 cilt 10 kitap halinde yayımlanan İngilizce çeviri kullanılmıştır.

Eserin, tezin amacı açısından önemli olduğu düşünülen pasajları üzerinde ayrıntılı durulmuş, gerek görüldüğünde bilgilerin doğruluğu ve yanlışlığı diğer ikincil kaynaklara dayanarak tartışılmış, verilen bilgiye ilişkin döneme ait arkeolojik kanıtlar sunulmuştur.

Esere göre, Antik Yunan'da yapılan en büyük spor organizasyonlardan dördü "Panhelenik Oyunlar" olarak adlandırılan Olimpiya, Pythia, Isthmia, Nemea oyunlarıdır. Pythia Oyunları, Apollo onuruna ilk kez Diomedes tarafından başlatılmış ancak oyunlar Helenik takvime göre M.Ö. 586'dan itibaren düzenli hale gelmiştir. Oyunlarda sanatsal yarışmaların yanında, spor etkinlikleri de yer almıştır. Nemea oyunları, ilk olarak "Thebes'e Karşı Olan Yediler" tarafından Opheltes'in ölümü anısına başlatılmıştır. Oyunlarda, spor mücadelelerinin yanında müzikle ilgili yarışmalar da yapılmıştır. Bir süre ihmal edilen oyunlar M.Ö. 573'den itibaren düzenli olarak organize edilmiştir. Isthmia oyunları Melicertes'in anısına başlatılmıştır. Oyunların tarihi, M.Ö. 6. yüzyıldan M.S. 4. yüzyıla kadar sürer. Isthmia oyunları, spor standardı açısından Olimpiya'dan, kutsallık açısından Pythia'dan aşağı olmasına rağmen, Panhelenik festivaller içerisinde belki de en işlek olanıdır. Panhelenik oyunların en ünlüsü ve eskisi, Elis kentinde yapılan Olimpiya oyunlarıdır. Olimpiya Oyunları ilk kez Heracles tarafından tesis edilmiş;

Pelops, Heracles ve onların soyundan gelenler tarafından düzenlenip geleneksel hale getirilmiştir. M.Ö. 776 düzenli olimpiyat oyunların başlangıcı olarak kabul edilir. Olimpiya oyunlarına kadınların katılmasına müsaade edilmemiş sadece bakire kadınların oyunları izlenmesine izin verilmiştir. Panhelenik Oyunların dışında sadece kadınların katılımına açık Hera Oyunları on altı kadının idaresinde her dört yılda bir yapılmıştır. Oyunların yapılma nedeni öncelikle, Pelops'la evlenen Hera'ya şükranları sunmaktır. Oyunlara sadece bakire kadınların katılmasına müsaade edilmiştir. Oyunların tek etkinliği koşu yarışıdır. Ancak stadyumun pist uzunluğu kadınlar için altıda bir oranında kısaltılmıştır.

Hipodrom, Antik Yunan döneminin en önemli spor mekânlarından. Olimpiya'da, at ve atlı araba yarışları hipodromda hakemler gözetiminde yapılmıştır. Antik Yunan'ın önemli bir spor mekânı da özellikle spor faaliyetlerinin yapıldığı gimnazyumdur. Gymnasiumlar çok amaçlı kullanılan mekânlardır. Gymnasiumda biri yarışma diğeri antrenman için kullanılan iki koşu parkuru vardır. Elis'te üç ayrı gymnasiumun bulunması Antik Yunan'da spora verilen değerin önemli bir göstergesidir.

Panhelenik Antik Yunan sporunda ve Panhelenik oyunlarda dini inanç ve ritüeller spor ve sporcu üzerinde çok etkili olmuştur. Antik Yunan'da yapılan Panhelenik oyunlar esnasında rüşvet ve haksız ün elde etme çabaları görülmüş olsa da, hem olimpik ruha hem de millete bağlılığın gücüyle bu tarz yollara tevessül etmeyen örnek sporcular çoğunluktadır.

Pausanias'ın asıl amacı, eserinde Olimpiyat şampiyonlarının bir listesini tutmak değil, heykellerin ve adananların neler olduğunu kaydetmektir. Ancak Pausanias, heykellere ait detayları verirken, Olimpiyat şampiyonlarını da kendiliğinden anlatmış olmaktadır. Heykeli dikilen birçok şampiyon olmasına rağmen yazar eserinde, diğerlerinden daha çok ön plana çıkanları, heykelleri diğerlerinden daha güzel yapmış olanları, birden çok oyunda şampiyonluk kazanmış veya ilginç hikâyeleri olan sporculara yer vermiştir.

Başlangıçları birbirinden farklı olan ve farklı zamanlarda yapılan Panhelenik oyunların, M.S. 393'de İmparator Theodosius tarafından getirilen yasak nedeniyle sona erdiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: spor tarihi, Pausanias, Olimpiyatlar

ABSTRACT

In this master thesis, the work of Pausanias, who was the traveler and author of 2nd Century B.C., whose original title was “Peri Egeis Tes Hellados” in Greek and was translated into English by the title of “Description of Greece,” was handled in terms of the most important sports organizations of ancient Greece era, the sports branches which took part in these organizations, the sports places and the prominent athletes. For this study, the English translation of this work by William Henry Samuel Jones (1876-1963) and Ormerod Henry Arderne (1886-1964) that was published by Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. as four volumes and 10 books was preferred. The passages of the work which were considered to be substantial for the aim of the thesis were discussed in detail; when it is deemed necessary, the correctness and the inaccuracy of the knowledge were debated based on other secondary sources; the archeological evidences such as terracotta and amphora related to the given knowledge which belongs to the era were presented.

As to the work, the four most important sports festivals in ancient Greece were Pythia, Nemea, Isthmia, and Olympia which were named as Panhellenic Games. Pythia games were first organized by Diomedes for the sake of Apollo but it became a regular organization in 586 B.C. in accordance with Hellenic Calendar. There were sports competitions in addition to the artistic events. Nemea games were first started by “The Seven against Thebes” for the sake of Opheltes’ death. There were artistic events in addition to the sports competitions. The games, which were left out for a while, were organized in a regular base from 573 B.C. Isthmia games were given a start in honor of Melicertes. The history of games last from the 6th century B.C to the 4th Century B.C. Even though Isthmia games had lower standart of sports than that of Olympia and for sacredness than that of Pythia, It was likely the busiest one of all Panhellenic festivals. The most famous and oldest of Panhellenic games are the Olympic Games in Elis. The Olympic Games were first established by Heracles; Pelops, Heracles and their descendants had been organized and made

these games traditional. The year 776 B.C. is regarded as the beginning of regular Olympic Games. Women were not allowed to participate in the games, only virgin women were allowed to watch them.

Apart from Panhellenic Games, the Hera Games which is open just for the participation of women were held every four years in the administration of sixteen women. The reason for the games was primarily to show gratitude to Hera, who married Pelops. Only virgin women were allowed to participate in the games. The only activity of the games was the running race. However, the runway length of the stadium was shortened one sixth for women.

The hippodrome was one of the most important sports venues of the ancient Greek era. In Olympia, horse and horse car races were held in the hippodrome under the supervision of the referees. Another important sporting venue of ancient Greece was the gymnasium, where the sporting activities took places especially. The gymnasiums were multi-purpose establishments. The presence of three separate gymnasiums in Elis was an important indicator of the value of sports in ancient Greece. There were two running tracks in gymnasium, one of which was used for training and the other for competition.

In ancient Greek and Panhellenic games, religious beliefs and rituals had been very influential on sports and athletes. Although there were some efforts to obtain bribes and unfair reputation in sports, sample sportsmen who do not relent in such ways were the majority as the result of the force of both the Olympic spirit and the national sovereignty.

The main goal of Pausanias was not to keep a list of Olympic champions but to record what sculptures and offerings were. However, while Pausanias gave details of the sculptures, he also spontaneously explained the Olympic champions. For this reason, he only recalled the names of those who were more prominent than others, those whose sculptures were made more beautiful than others, who were the champions of more than one game, or had interesting stories.

Panhellenic festivals, whose beginnings are different from each other and are made at different times, ended in 393 B.C as a result of the ban that imposed by Emperor Theodosius.

Keywords: history of sports, Pausanias, Olympics

ÖNSÖZ

Spor, Antik Yunan döneminde sosyal hayat içinde gerek savaşa hazırlık için bir tecrübe ortamı, gerekse eğitimin zorunlu bir unsuru olarak oldukça değer görmüştür. Antik Dönem’de Yunanistan’ın neredeyse her bölgesinde farklı spor organizasyonları düzenlenmiştir. Bu organizasyonlarda spor, daima dini inançlarla birlikte yaşamış ve adeta dinsel bir ayine dönüşmüştür. Şehirler tanrısı Athena, denizler tanrısı Poseidon, güneş tanrısı Apollon ve tanrılar tanrısı Zeus adına düzenlendiğini bildiğimiz spor mücadelelerinin yer aldığı bu organizasyonların en çok kabul gören amacı, Yunan mitolojisinin yüce tanrısı Zeus’a olan bağlılık ve inancı ortaya koymaktır. Sporun köklerinin antik dönemlerin daha ötesine uzandığı bilinmesine rağmen, antik Yunan, iptidai bedensel mücadelelerin belli bir antrenman programına bağlı kalınarak, daha düzenli ve kurallar dâhilinde yapılmaya başlandığı, yarışma ve müsabakaların sonuçlarının kayıt altına alındığı ve dolayısıyla geçmişten günümüze daha çok bilgiyi aktardığı için spor açısından daha ön plana çıkar.

Türkçe kaynakların azlığını da hesaba kattığımızda, ikinci yüzyılda yaşamış Romalı seyyah ve müellif Pausanias’ın orijinal adı “Peri Egeşis Tes Hellados” olan ve “Description of Greece” başlığıyla William Henry Samuel Jones (1876-1963) ve Ormerod Henry Arderne (1886-1964) tarafından hazırlanan 1918 yılında Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. tarafından 4 cilt 10 kitap halinde yayımlanan İngilizce çevirinin, sporun tarihine Türkçe literatür açısından önemli bir katkı yapacağı, farklı ve yeni bilgilerin elde edilmesini sağlayacağı kuvvetle muhtemeldir. Çalışmada, tezin amacı açısından önemli olduğu düşünülen pasajlar üzerinde ayrıntılı durulmuş, bilgilerin doğruluğu diğer ikincil kaynaklara dayanarak tartışılmış, bilgiye ilişkin döneme ait veya güncel mevcut resim, harita, amfora vb. sunulmuştur. Kişi ve yer isimlerinde kaynak dili olarak, İngilizce kullanılmıştır.

Yapılan çalışmanın, spor tarihi bağlamında bilinenleri Pausanias’ın ağzından iletmek dışında bilinmeyenleri de ortaya koyacağı inancıyla; bir spor bilimci olarak başladığım serüvende, bilimsel hazırlık dersleri ve tez çalışması esnasındaki kılavuzluğundan dolayı danışmanım Prof. Dr. Adnan ÇEVİK’e özellikle, derslerini aldığım Tarih Bölümü öğretim üyelerine ve İngilizce çevirilerdeki yardımlarından dolayı eşim Doç. Dr. Ali TEKİN’e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
KISALTMALAR.....	IV
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM PAUSANIAS'IN HAYATI VE ESERİ	4
1. Pausanias'ın Hayatı.....	4
2. Pausanias'ın Eseri (Yunanistan'ın Tasviri)	9
3. Pausanias'ın Eserinin ve Araştırmanın Spor Tarihi Açısından Önemi.....	15
II. BÖLÜM PAUSANIAS'IN ESERİNE GÖRE ANTİK YUNAN'IN BÜYÜK SPOR ORGANİZASYONLARI	19
1. Olympia Oyunları (Olimpiyatlar)	21
1.1. Mitolojiden Kaynaklanan Olympia Oyunları.....	24
1.2. Düzenli Antik Olimpiyat Oyunlarının Tarihi	26
2. Pythia Oyunları	30
3. Isthmia Oyunları	34
4. Nemea Oyunları.....	42
5. Hera Oyunları.....	46
III. BÖLÜM PAUSANIAS'IN ESERİNE GÖRE ELİS'TE BULUNAN SPOR MEKANLARI.....	50
1. Olympia Stadyumu	50
2. Olympia Hipodromu	55
3. Olympia Gymnasiumu	58
IV. BÖLÜM PAUSANIAS'IN ESERİNDE GEÇEN ŞAMPİYON SPORCULAR..	63
1. Şampiyon Sporcular.....	64
1.1. Boksörler	64
1.2. Güreşçiler	73
1.3. At ve Atlı Araba Yarışçıları	78
1.4. Pankrasyoncular	83
1.5. Koşu Yarışçıları (Kısa Mesafe, Uzun Mesafe ve Zırhlı Koşu)	86
1.6. Pentatloncular	91
SONUÇ.....	94

BİBLİYOGRAFYA.....100

KISALTMALAR

a.g.e.:	Adı Geçen Eser
Bkz.:	Bakınız
çev.:	Çeviren
ed.:	Editör
M.Ö.:	Milattan Önce
M.S.:	Milattan Sonra
Res.:	Resim
s.:	Sayfa
vb.:	Ve benzeri
vd.:	Ve diğerleri
yy.:	Yüzyıl
p.:	Page
örn.:	Örneğin

GİRİŞ

Geleneksel denilen aslında kendinde olanı üreterek modernı doğurur, modern olanda sürekli olarak kendini üretir. Modern, gelenekselin ona çok benzemeyen bir ürünüdür. Tarihsel süreç içerisinde, insana ait bazı basit ve ilkel bedensel etkinlikler belirli değişim ve dönüşüm süreçlerinden geçerken, bilimsel bir temele oturmuş, örgütlenmiş ve rekabet unsuruyla büyük kitlelerin yoğun ilgisini çekerek toplumsal bir nitelik kazanmış ve spor adını almıştır.

Beden kültürü ile ilgili etkinliklerin ilk izlerini M.Ö. 3000'lerde eski Türklerde, Çin'de, Hindistan'da, Uzak Doğu'nun büyük bölümünde, Mısır'da, Mezopotomya'da ve Güney Amerika'da yaşayan kadim uygarlıklarda görmek mümkündür. Beden kültürü, savaşa bedensel hazırlık olarak değerlendirilmiş, bu nedenle toplumun her kesimi ve çoğu zaman her iki cinsiyet, bu faaliyetler içinde yer almıştır.

Ama sporun toplumsal yaşamın önemli bir unsuru olması ve bir felsefeye bağlanması Antik Yunan döneminden temellenir. Antik Yunan; Sümer, Eti, Asur-Babil, Mısır hatta Girit ve Miken kültürlerinin sona ermek üzere olduğu veya sona erdiği bir anda, tarih sahnesine çıkmıştır. Antik Yunan'da beden eğitimi, güzellik ve güç kazanmak için yapılması gereken ahlaki, erdemli ve onurlu vatandaş olmak için yerine getirilmesi gereken zorunlu bir unsurdur. Beden eğitimi ve spor, kutsal bir figür haline gelmiştir. Antik Yunan'ın her döneminde bedenin eğitilmesi, devlet adamları, filozoflar ve din adamları tarafından desteklenmiştir.

Antik Yunan; düzenlenen büyük spor oyunları, spora ve sporcuya verilen önem, sporun bir eğitim aracı olarak değeri, spor yapmak için neredeyse her kentte yapılan mekânlar, spor ve dini inanç arasındaki kuvvetli bağ nedeniyle diğerlerinden ve diğer dönemlerden farklıdır.

Antik Yunan ve Ortaçağ'ın spora benzeyen bedensel etkinliklerinin; sanayileşme, kentleşme, sekülerleşme gibi makro değişim süreçlerinin etkisiyle evrimleşerek modern spora dönüştüğü söylenebilir.

Antik Yunan; yakın doğu, Mısır, Yunanistan ve Roma gibi farklı kültürleri barındırdığı ve uzun bir tarihi süreç içinde yer aldığından, bu dönemin "Antik sporu," araştırmacılara geniş bir çalışma alanı sunmaktadır. Spor bilimleri de spor tarihi bağlamında bunlardan biridir. Uluslararası literatürde birçok spor bilimci Antik Yunan

dönemini “sporun tarihi” temasıyla ele alarak oldukça tatminkâr sonuçlara ulaşmışlardır.

Maalesef ülkemizde durum bu açıdan iç açıcı değildir. Spor bilimi, farklı disiplinlerden beslenen bir alan olarak diğer disiplinlerle oldukça yoğun bir etkileşim içinde olması gerekirken, özellikle tarih alanıyla iletişimi zayıf, alanla ilgili çalışmalar yetersiz, elde edilen bilgilerin çoğu yüzeysel ve tekrar niteliğindedir. Tarihin hangi dönemi veya uygarlığı olursa olsun sporun tarihi ile ilgili gerçek anlamda bilgi birikimi eksikliği vardır. Dolayısıyla sporun tarihi konulu her çalışma, alandaki belli boşlukları doldurmak açısından faydalı olabilir.

Antik Dönem Yunanistan’ı hakkında yazan dönemin müelliflerinin çoğunlukla amaçları sporu doğrudan konu edinmek olmamıştır. Birkaç eseri dışarda bırakırsak, hiçbir eserin kapağına bakarak içinde sporla ilgili değerli bilgilerin var olduğunu tahmin etmek mümkün değildir. Ancak Antik Yunan’da spor, toplumsal hayat ve dini inançla o kadar iç içedir ki, yazılan eser hangi konuda olursa olsun içinde mutlaka sporun bir şekilde bahsi geçmiştir.

Pausanias’ın “Yunanistan’ın Tasviri” adlı eseri de tam anlamıyla böyledir. M.S. ikinci yüzyılda yaşamış bir seyyahın ağzından Antik Dönem Yunanistan’ını detaylı bir şekilde dinlerken, neredeyse her anlatılandan spor, sporcu, spor merkezleri, Panhelenik oyunlar, Antik Olimpiyatların mitolojisi ve Antik Olimpiyatların düzenli olarak yapılmasından sona erdirilmesine kadar olan dönemle ilgili birçok bilgi ayıklanabilmektedir. Tekrar söylemek gerekirse, Pausanias kesinlikle tek başına sporu ele almak amacıyla değildir, aslında o seyahat ettiği yerlerde gördükleri, duydukları ve oralarda okudukları üzerinden mitolojik, dinsel, yerel, arkeolojik, coğrafik ve elbette tarihsel olayları anlatırken, tüm bunların içinde doğal sürecinde var olan spora mecburen ve bolca değinmiştir. Dolayısıyla bu eser, sadece bahsedilen bu alanlar için değil bizim ilgi alanımız olan spor açısından da ilgi çekici ve incelenmesi gereken detaylarla doludur.

Pausanias’ın “Yunanistan’ın Tasviri” adlı eserinin spor tarihi bağlamında ele alınması bu araştırmanın kapsamını oluşturacaktır. Pausanias’ın bu eserinden istifade edilerek; Antik Yunan döneminde var olan spor dalları, spor yapılan mekânlar ve ünlü sporcular hakkında bilgilere ulaşılabilecektir. Dolayısıyla bu yüksek lisans tezinin amacı;

Pausanias'ın "Yunanistan'ın Tasviri" adlı eserinin Londra'da 1918 yılında 4 cilt 10 kitap halinde yayınlanan ve William H.S. Jones ve Ormerod H. Arderne tarafından yapılan İngilizce çevirisini temel alarak ve çağdaşı eserlerden de faydalanarak; Antik Yunan döneminde sporun önemi, spor dalları, spor yapılan mekânlar ve öne çıkan sporcuları, bugüne kadar fark edilememiş veya detaylandırılmamış yönleriyle daha kesin ve anlaşılır şekilde ele almaktır.

I. BÖLÜM

PAUSANİAS'IN HAYATI VE ESERİ

I.1. Pausanias'ın Hayatı

Pausanias'ın kim olduğu sorusunun cevabını vermek kolay değildir. Pausanias'ın yaşadığı döneme ait bir biyografisi olmadığı gibi, nereli olduğunu kesin bir şekilde anlatan bir cümle bile geçmemektedir (Habicht:1985, s.3). Pausanias uzun bir zaman çağdaşlarınca ve daha sonraki araştırmacılarca anılmamış, Bizanslı Stephanus¹ M.S. 6. yüzyılda Yunan şehirlerinin isim ve etnik kökenleri üzerine yaptığı çalışmada Yunanistan'ın Tasviri'ni kullanana dek ondan ve eserinden hiçbir şekilde bahsedilmemiştir.

Araştırmacılar yüzyıllar boyunca Pausanias'ı, aynı isme sahip diğer ünlü kişiliklerle karıştırmışlardır. Pausanias ismini taşıyan söz konusu tarihsel kişilikler çoğunlukla Makedon veya Spartalıdır (Habicht:1985, s.4). Bunların dışında Damascuslu (Şam) Pausanias'la uzun bir süre boyunca eserin sahibi Pausanias ile sıkça karıştırılmıştır. Diller (1955: s.269), Damascuslu Pausanias'ın M.Ö. 2. yüzyılda antik sahiller hakkında bir inceleme yazısı yazmış olduğunu hâlbuki Yunanistan'ın Tasviri'nin yazarı olan Pausanias'ın geç dönem Roma imparatorlarına yaptığı atıflardan ötürü M.S. 2. yüzyıla ait olduğunu ve bu nedenle de bu iki kişinin aynı insan olamayacağını ortaya koymuştur. Diğer tüm tanımlamalar benzer kronolojik yanlışlara düştüğü için Pausanias'ın bu eseri haricinde tanınmayan biri olduğu açıktır.

Pausanias Yunanistan'da her bölgeyi şahsen gezdiği için (Pretzler:2007, s.126), dönemin seyahat koşulları nedeniyle de tüm bu yolları yürüyerek kat ettiği hesaba katıldığında, seyahatlerine M.S. 130-140'larda başlamış olabileceği tahmin edilmektedir. Bugün mevcut kanıtlarla kesin tarihleri bilmek mümkün olmasa da Pausanias'ın hayatı büyük olasılıkla M.S. 2. yüzyılın büyük bölümünde geçmiştir ve eseri de söz konusu dönemin geleneklerini ve seyahat koşullarını yansıtmaktadır

---

¹ Yunan dilbilimcidir. Etnika adlı 60 kitaptan oluşan bir coğrafya sözlüğünün yazarıdır. Eserden günümüze sadece Hermolaus'un hazırladığı bir özet kalmıştır. <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100531207>, erişim: 09.12.2016.

(Bowie:2001, s. 15). Özetle; Pausanias bu eseri M.S. 160 yılından önce yazmaya başlamış ve M.S. 180'den önce bir zamanda yazmayı bitirmiştir.

Pausanias hakkında eserinden elde edebileceğimiz bir diğer bilgi; varlıklı bir aileden geliyor olduğu ve muhtemelen varlıklı olduğudur. Daha önceki yüzyıllara nazaran biraz daha kolay olsa da M.S. 2. yüzyılda seyahat etmek hem zor hem de pahalı bir uğraştı. Ticaret gemileriyle yolculuk yapmak tıpkı seyahat esnasında erzak ve konaklama giderlerinde olduğu gibi epey bir paraya mal olmaktaydı (Casson:1951, s. 138).

Kitaptan Pausanias'ın sadece Yunanistan'ı değil, aynı zamanda İtalya'yı, Anadolu'nun büyük bir kısmını, Suriye'yi, Filistin'i ve Mısır'ı da ziyaret ettiğini anlaşılmaktadır. Öyleyse, Pausanias'ın oldukça varlıklı olduğu kabul edilebilir. Pausanias'ın seyahat yükünü önemli ölçüde hafifleten nedenlerden biri de arkadaşlarının veya ailesinin tanıdıklarının evlerinde konaklamış ve yiyip içmiş olması ihtimalidir. İddia edildiği gibi Anadolu'da yerel şehirli seçkin sınıfın bir üyesi olma ihtimali yüksektir. Bu çıkarım Arafat (1996, s.44) tarafından da ileri sürülmüştür.

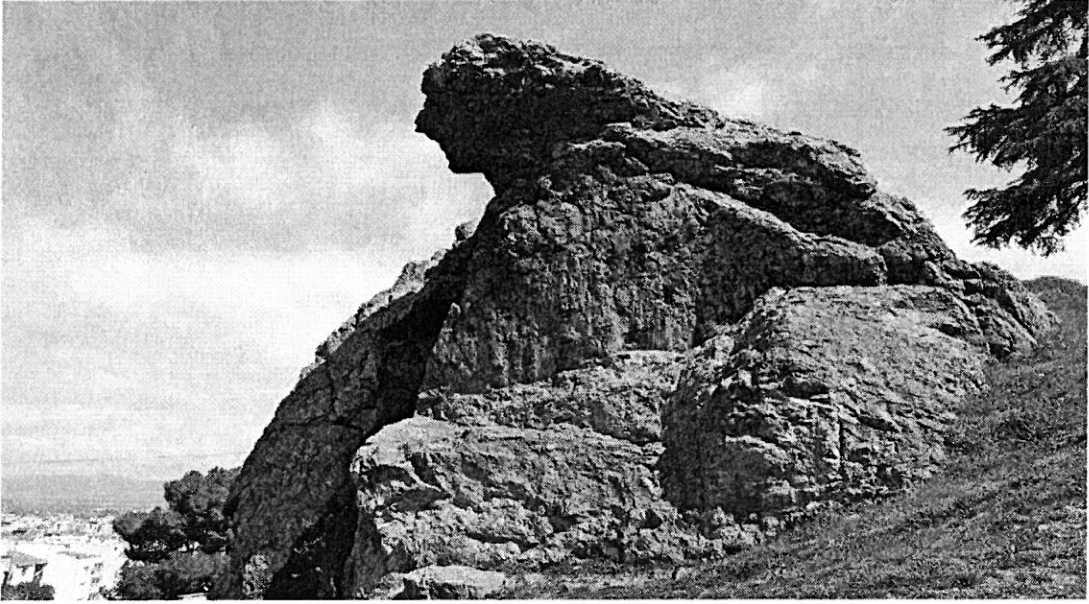
Ayrıca, Homer ve Herodot gibi herkes tarafından bilinenlerin yanında Hegesinus gibi az tanınan şairlerin eserlerine de atıfta bulunması (Algra:2005, s. 32-33), Antik dünyanın en büyük kütüphanelerinde araştırmalar yaptığını (9.29.1 ve 9.29.2), Pausanias'ın okumuş biri olduğunu ve seçkin sınıfa ait olduğunu akla getirmektedir. Pausanias'ın da muhtemelen mensubu olduğu o dönemin varlıklı aileleri oğullarına iyi bir Yunanca eğitimi ve sağlam bir klasik edebiyat temeli vermekte, İskenderiye ve Bergama kütüphaneleri gibi Yunanistan ve Doğu'nun büyük kütüphanelerine giriş olanakları sunmaktaydılar (Habicht:1985, s.17). Bu nedenle Pausanias büyük olasılıkla aristokrat bir babanın oğluydu ve dolayısıyla maddi durumu oldukça iyiydi.

Pausanias hakkında eserinden elde edebileceğimiz bir başka bilgi (açık bir şekilde asla belirtmemiş olsa da), Yunan anakarısından olmadığıdır. Hatta çok kapsamlı bilgi sahibi olduğu yer Anadolu'dur. Birçok bölümde ise anlatımını Anadolu'nun daha özel biri yerine, Lidya'da bulunan Sipylus (Spil) Dağının eteklerindeki Magnesia (Manisa) kentine yoğunlaştırmıştır. Pausanias'ın, dört ve dokuz hariç tüm kitaplarında (örn., 1.21.3, 3.22.4, 6.22.1) Spil Dağı'nın etrafında gördüğü farklı yerlerden bahsetmesi, bölgeye epeyce aşina olduğunu göstermektedir.

Örneğin Pausanias 1.21.3’de anlatır:

“... Tiyatronun en üst tarafında Acropolis’in altında kayaların içinde bir mağara vardır. İçinde Apollo ve Artemis’in Niobe’nin çocuklarını üzerinde katlettiği uçayaklı bir sehpa bulunur. Bu Niobe’yi Spil Dağı’na çıktığımda kendim bizzat gördüm, bir kadına oldukça benzeyen sarkık kayalığın yakınına gittiğinizde, yas tutan ya da, yanına daha fazla yaklaşırsanız başı öne eğilmiş, gözyaşları içinde bir kadın gördüğünüzü düşüneceksiniz.”

Pausanias’ın burada tanımladığı yerde günümüzde “ağlayan kaya” olarak bilinen bir kaya mevcuttur ve Manisa’nın önemli ziyaret yerlerinden biridir. Niobe efsanesi Anadolu’ya özgüdür ve efsane Manisa yöresinde bugün hala yaşamaktadır. Burada kadın yüzü şeklinde bir kaya vardır (Res.1) ve göz şeklindeki iki oyuğundan sular sızmaktadır.²

Res.1: Ağlayan Kaya

² Efsaneye göre Niobe, babasının kral olduğu Spil Dağı yöresinde doğmuştur. Thebai Kralı Amphion ile evlenmiş altı kız, altı erkek olmak üzere on iki çocuk doğurmuştur. Efsane, Niobe’nin çok çocuklu olmasından kaynaklanır. Niobe, kendisini tanrıça Leto ile bir tutmuş, “tanrıçanın iki çocuğu var bende ise bir düzine” diye gururlanmıştır. Anneleri Leton’un olaya çok üzüldüğünü gören Apollon ve Artemis Niobe’ye çok kızmışlar, oklarıyla Niobe’nin tüm çocuklarını öldürmüşlerdir. Çocuklarını kaybetmenin üzüntüsü ile Niobe taş kesilmiştir, <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Efsaneler/Efsaneler>, erişim:13/05/2016.

Pausanias 3.22.4'de aktarır:

“ve iki kilometre (otuz stade) kadar ilerisi sahilde bulunan Acriae kentidir. Burada Tanruların Annesi'nin (Kybele) görülmeye değer bir mermer heykeli ve tapınağı vardır. Spil dağının kuzeyinde yaşayan Manisalılar Coddinus kayası üzerinde Tanruların Annesinin en eski heykellerine sahip olsalar ve bunun Tantalus'un oğlu Broteas tarafından yapıldığını söyleseler de, Acriae'lilar bunun (tapınağın) tanrıçaya ait Peloponnesus'da bulunan en eski mabet olduğunu söylerler.”

Pausainas'ın 3.22.4'de betimlediği Kybele heykelleri, Manisa Dağı'nda (Spil) bulunan Anadolu'nun en eski uygarlıklarına ait tanrısal abidelerdir. Aslında bir avcı olan Broteas aynı zamanda usta bir heykeltıraştır ve babası Tantalus'un diyarında bir kayayı oyarak Kybele'nin heykelini yapmıştır. Kim tarafından yapıldığı hakkında farklı görüşler olsa da bu anıt Pausanias'ın tarif ettiği yerde günümüzde de halen mevcudiyetini korumaktadır (Res.2).

Res.2.Kybele Heykeli, <http://www.greeklegendsandmyths.com/broteas.html>, erişim:15-03-2016.

Pausanias, 1.24.8'de Anadolu'nun bu bölümünde harap edilmiş çekirge yuvaları gördüğünü en az üç kez dile getirmektedir ki Habicht'in de belirttiği gibi bu çok sık meydana gelen bir şey değildir (Habicht:1985, s.14).

Pausanias'ın 6.22.1'de yine Spil dağından söz ettiğini görürüz:

“Mezardan biraz ileri giden, soyadı Cordax olan Artemis'in tapınaklarından birinin izlerini görür, çünkü Pelops'un yandaşları zaferlerini bu tanrıçanın yanında kutladılar ve Spil Dağı civarında yaşayanlara özgü olan dansı (cordax)³ yaptılar. Tapınağın az ötesinde içerisinde Pelops'un kemiklerinin muhafaza edildiği bronz kafesli bir yapı vardır...”

Sözü edilen Artemis tapınağının günümüzdeki hali Res.3'te görülmektedir.

Res. 3: Artemis Tapınağı, Sardes Antik Kenti, Salihli, Manisa. <http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mus/gezilecekyer/artems-tapinagi>, erişim: 28/10/2016.

Belki de 5.13.7'deki bir bölüm bize bu durumu hepsinden daha güzel anlatır. Burada Pausanias, *“Ülkemde, Pelops ve Tantalus'un buralarda gezindiğine dair izler hala mevcut. Çünkü burada Tantalus'un görkemli bir mezarı ve onun adıyla anılan bir göl mevcut”* demiştir. Spil Dağının zirvesinde, Plastene Ana'nın mezarının yukarısında Pelops'un tahtı vardır. Yunan mitolojisine göre, Spil Dağının etekleri lanetli kral Tantalus ve onun çocukları Pelops ve Niobe'nin eviydi (Habicht:1985, s.13). Arkeologlar, 19. yüzyılda, Manisa'nın 4,5 kilometre doğusunda, Saloe Gölü'nün yakınında Pelops'un tahtını ve Plastene Ana'nın mezar kalıntılarını buldular (Res.4),

³ Antik Yunan komedisinde flüt eşliğinde ve maskeli yapılan bir danstır.

tam da Pausanias'ın belirttiği yerde (Habicht:1985, s.14). Pausanias bu alanı "dolaştığım yerler" olarak nitelediği ve diğer referanslar da bu bölgede uzunca süre kaldığını belirttiği için, burası kuvvetle muhtemel Pausanias'ın memleketidir ve yine muhtemelen eserini tamamlamak üzere nihayetinde döndüğü yer de burasıdır (Konstan:2001, s.59). Pausanias'ın Anadolu'nun Spil Dağı bölgesinden (hatta günümüzde bazı yazarlar onu "Manisalı Pausanias" olarak adlandırır, Demiralp:2014, s.88), yerel aristokrasinin bir mensubu ve Roma vatandaşı olduğu kuvvetle muhtemeldir (Habicht:1985, s.17).

Res. 4: Pelops'un Tahtı olarak adlandırılan oturma veya sunak, Spil Dağı, Yarıkkaya mevki. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Pelops>, erişim:07/11/2016.

I.2. Pausanias'ın Eseri (Yunanistan'ın Tasviri)

Pausanias'ın M.S. 2. yüzyılın sonunda yazdığı eserin orijinal adı "Periegesis tes Hellados"dur ve İngilizceye "Description of Greece" başlığıyla çevrilmiştir. Orijinali on kitap beş ciltten oluşur ve Yunancadır.

Bu çalışmada, Pausanias'ın "Periegesis tes Hellados" adlı orijinal eserinin William Henry Samuel Jones (1876-1963) ve Ormerod Henry Arderne (1886-1964) tarafından Yunanca'dan İngilizceye yapılan çevirisi kullanılmıştır. Eser, 1918 yılında Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd.

tarafından 4 cilt halinde yayınlanmıştır. Başvuru kaynağı olarak diğer çeviri kitaplarından ziyade bu kitabının tercih edilme nedeni, kitabın akademisyenler ve araştırmacılar arasında diğerlerinden daha çok rağbet görmesidir.

Eser Antik Yunan dönemine ait birçok bilgiyi barındırmaktadır. Eserin okuyucuya sunduğu bilgiler irdelendiğinde Pausanias'ın bu eseri ne zaman yazmış olabileceği sorusuna cevap; yazarın, eserinde sık sık kullandığı “*benim zamanımda bile,*” “*bizim zamanımıza kadar,*” “*bugüne kadar*” ya da “*benim zamanımda*” veya “*bizim zamanımızda*” gibi ifadelerde verilen ipuçlarından alınabilir. Bunların yanı sıra “*ben doğmadan önce,*” “*benim zamanımdan önce,*” “*benden önceki nesil,*” “*şimdiye kadar*” ve “*bugün bile*” (örn., 7.21.10, 8.9.9, 9.29.2) şeklindeki kullanımları da gözden kaçmaması gereken anlatımlardır. Bu tür ifadeleri çoğunlukla, yaşadığı dönemde iyi kötü ayakta kalabilmiş yapıları, sanat eserlerini veya kendi zamanında kaybolmuş yerleşim bölgelerini anlatırken kullanmayı tercih etmiştir.

Pausanias eserinin beşinci kitabında; Corinthliler'in imparatorun emri üzerine vatanlarına döneli 217 yıl olduğunu belirtmektedir (5.1.2). Milattan önce 146 yılında Romalı devlet adamı ve General Mummius tarafından yıkılan Corinth kentinin, M.Ö. 44 yılında Romalı askeri ve siyasi lider Julius Sezar tarafından yeniden kurulduğu diğer kaynaklarda da belirtilmiştir. Beşinci ve 6. kitaplar Corinth kentini de kapsayan Elis Bölgesinde geçtiğine göre, Pausanias bu kitapları M.S. 174 yılı civarında İmparator Marcus Aurelius döneminde yazmış olmalıdır.

Eserde Pausanias, Marcus Aurelius'un Germen kabileleri Marcomanni ve Quadi ile Sarmatlar'a karşı kazandığı Markomani zaferini⁴ 7. kitabında kayıtlara geçirir ki (7.43.6) bu olay diğer kaynaklarda (Long:1927, s.13-14) M. S. 174-175 yılına tarihlenir. Buradan da Pausanias'ın kitabını bu yıllardan sonra da yazmaya devam ettiğini anlayabiliyoruz.

---

⁴ Marcus Aurelis, Meditations, Book 1, translated by George Long, Internet Classics Archive, <http://classics.mit.edu/Antoninus/meditations.1.one.html>, erişim:21/10/2016. Roma İmparatoru Marcus Aurelis, saltanatının büyük bir kısmı esnasında (M.S. 166-180), Germen kabileleri ile bir dizi savaşa girmiştir. “Markomani Savaşları” denen bu mücadeleler sırasında Marcus Aurelis, “Düşünceler” adlı felsefik eserinin “Granua’da Quadiler Arasında” adlı 1. kitabını M.S 167’de yazmıştır.

Pausanias, Roma İmparatorları Nerva'dan ⁵ Marcus Aurelius'a kadar bütün imparatorların ismini andığı, ancak Marcus Aurelius'un halefi ve oğlu, M.S. 180 yılında tahta geçen Commodus'u (Harvey:2016, s.38) anmadığı için, eserin yazımının M.S. 180 yılından önce bitmiş olduğu ileri sürülmüştür (Habicht: 1985, s.9).

Pausanias'ın eserini ne zaman yazmaya başladığına dair metinde verilen tek ipucu yazımın M.S. 160 yılından önce bir tarihte başlamış olması gerektiğidir. Pausanias, Patrae'deki Odeon'u betimlerken (7.20.6), daha önce birinci kitapta yapmış olduğu Attica tasvirinde Herodes Atticus⁶ tarafından karısı Regilla'nın ölümü üzerine onun anısına yaptırılan Odeon'dan⁷ bahsetmediğini, çünkü o dönemde henüz inşa edilmemiş olduğunu belirtir. Diğer kaynaklarda Regilla'nın M.Ö. 160 yılı civarında öldüğü (Treggiari:2008, s.550) belirtildiğine göre, birinci kitap bu tarihten önce yazılmış olmalıdır. Metinde başka kesin bir tarih verilmemesine rağmen, bu ipuçları eserin tek bir yıl içinde yazılmadığını, yazımın birkaç on yıl sürmüş olabileceğini göstermektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, Pausanias çağdaşlarınca pek fark edilmemiştir. Eserine yapılan ilk atıf, eser yazıldıktan tam 350 sene sonra gelmiştir. Bazı araştırmacılar (Stephanus'tan önce) Pausanias'ın eserinin tek nüshasının, Pausanias tarafından ünlü kütüphanelerden birine verilen kopya olduğunu tahmin etmektedir (Habicht:1985, s.1). Ne var ki bu sadece bir tahmindir. Pausanias'ın kendi döneminde gayet geniş kitlelerce okunmuş olması muhtemeldir. Çünkü okunmadığına dair elimizdeki tek kanıt, kaynaklarda adının anılmıyor olmasıdır. Pausanias'ın, eserinin nasıl bir tepki alacağını dikkate almadan, sadece kitabının okunmasını istemiş olduğu varsayılabilir.

Pausanias'ın bu eseri kimin için yazdığından emin olmak mümkün değildir. Çünkü kendisi eser içerisinde hedef okuyucusunu belirtmediği gibi, hiçbir yazar da bu eserin günümüze nasıl geldiğini anlatmamıştır. Yine de kitabı kim okursa okusun, Pausanias'ın Yunanca yazmış olması nedeniyle Antik Yunan'a hayranlık duyan bir

⁵ Marcus Cocceius Nerva (M.S. 30-35/96-98), Roma İmparatorudur. Beş en iyi Roma İmparatorunun birincisidir.

⁶ M.S. 101-177 yıllarında yaşamış, Yunan aristokratı ve Roma senatörüdür. M.S. 143'de Roma konsülü olarak atanmıştır. M.S. 2. yüzyılda Yunanistan'da retorik öğretimi ve uygulamasının yeniden canlanmasına öncülük etmiştir, <https://global.britannica.com/biography/Herodes-Atticus>, erişim: 23/10/2016.

⁷ Herodos Atticus tarafından M.S 160'da ölen eşi Aspasia Annia Regilla anısına M.S. 162'de Atina'nın güneyinde yaptırılmış, dik eğimli, 5000 kişilik taş oturaklardan oluşan tiyatrodur. Yunanistan Kültür ve Turizm Bakanlığı, http://odysseus.culture.gr/h/3/eh352.jsp?obj_id=2409, erişim: 23/10/2016.

okuyucuya seslendiği, onların dikkatini çekmeyi hedeflediği açıktır. Bu durum Romalı okuyucuları dışladığı anlamına gelmez; çünkü onların da büyük bir kısmı Yunanca biliyorlardı. Ancak hedef okuyucu içinde yer alan Romalılar da muhtemelen Antik Yunan hayranıydı. Ayrıca, okuyucularının betimlediği yerlere seyahat etmeyi isteyebilecekleri düşünüldüğünde, o günün şartlarında varlıklı, kitabı okuyabilecek kadar eğitilmiş ve seyahat edebilecek kadar serbest zamana sahip olanları hedeflediği, bunların da muhtemelen aristokrat sınıf olduğu sonucu çıkarılabilir.

Pausanias'ın yazım tarzı ve hedef okuyucu ile olan bağlantısına ilişkin akademik dünyada çok yorum yapılmıştır. Bazıları, bu eserin bugün “Lonely Planet” rehber kitaplarını kullanma amacımıza benzer bir şekilde kullanılmak üzere yazılmış bir rehber kitap olduğunu iddia eder (Casson:1994, s.293). Diğer bir kesim bu fikre şiddetle itiraz ederek, Pausanias'ın Yunan kimliğini hem toplumsal hem de dini bir kimliğe dayalı olarak yeniden canlandırmak amacıyla bu eseri kaleme aldığını savunurlar (Alcock:1974, s.174). Diğer taraftan Pausanias'ın toplumsal bir Yunan kimliği yanında, yerel çeşitliliği de vurgulamış olduğunu söyleyenler de azımsanamaz.

Stephanus'tan önce bu eserin adının bilinmiyor olması ve “Yunanistan'ın Tasviri” adının eserin orijinal ismi olmama ihtimalinin yüksekliği gerçek olsa da (Habicht:1985, s.5), eserin türü gayet açıktır. Yunan dünyasında, M. Ö. 3. yüzyıldan başlayarak “Seyahat Edebiyatı” olarak adlandırılan yeni bir tür ortaya çıkmıştır. Bu edebiyat türü; belli bir bölge veya yere ait tarihi, coğrafi yapıyı, anıtları, sanat eserlerini, adakları ve antropolojik özellikleri anlatmaya ve tartışmaya odaklanır (Habicht:1985, s.2). Döneme ait kitap isimleri “Atina Akropolü Tasviri”, “Syracuse Tasviri” ve “Delhi'deki Hazineleşen Tasviri” şeklindedir. M.Ö. 2. yüzyılda yazmış olan Truvalı Polemo ve Pausanias'ın çağdaşı olan Bergamalı Telephus'un da aralarında bulunduğu çok sayıda seyahat yazarının eserleri ve isimleri bilinmektedir. Pausanias'ın eseri, dokuz bölgenin her birinin tarihini, coğrafi yapısını, anıtlarını, sanat eserlerini, adaklıklarını ve antropolojik özelliklerini betimlediği için, bu türe tam olarak uymaktadır. Pausanias ile adı geçenler arasındaki en önemli fark; Pausanias'ın sadece tek bir bölgeyi değil, kendi ifadesi ile “Yunanistan ile ilgili tüm konuları” ele almasıdır (1.26.4).

Pausanias, Yunanistan'ı nasıl gördüyse öyle, ya da görünmesini umduğu şekilde anlatma niyetindedir, özellikle Yunanların bir araya gelmelerinden örnekler verir (8.52.1-8.52.5). Tüm Yunanistan'dan bu birlikteliğe katkısı olan isimleri över. Kutsal yerlerin tasvirlerinin çokluğu, Pausanias'ın sosyopolitik gerçeklerden ziyade Yunanistan için bu kutsal yerlerde ve abidelerde yatan dini bir kimlik yaratmaya çalıştığını düşündürebilir.

Pausanias'ın eserini her şeyden evvel bir rehber olarak kullanılmak üzere planladığı düşüncesini bir kenara atmak oldukça zordur. Çünkü eserin gözüken amaçlarından biri Yunanistan'ın görülmesi gereken yerlerini betimlemek ve özellikle de anlatılmayı en fazla hak edenleri vurgulamaktır. Pausanias eserinin birçok yerinde “görölmeye değer” yerleri betimler (örn., 1.1.3, 1.14.1, 1.19.2, 1.44.2, IT. 1.7, 2.15.2, 2.23.7, 2.27.5, 3.14.1, 7.20.6, 8.10.1, 8.19.1, 8.30.3, and 9.20.4). Dolayısıyla sadece tarihi kaydetmemiş veya bir kimlik oluşturmaya çalışmamış, aynı zamanda okuyucusuna Yunanistan'ı ziyaret ederlerse nereleri görmeleri gerektiğini de işaret etmiştir.

Ayrıca, bir bölgenin sınırından diğere bölgeye kadar seyahat edilir, görölen yerler tartışılır ve daha sonra da şehirden çıkan bir yola düşölerek başka bir bölgeye gidilir, önemli yerler betimlenir ve daha sonra şehirden çıkan bütün yollar için aynı şey tekrarlanarak başka bir bölgeye geçilir. Buradan hareketle, Pausanias'ın bir rehber kitap yazdığını, okuyucusuna her bölgede neler bulacağını anlattığını ve gitmek istedikleri bölgeye ait yollarda nelerle karşılaşacaklarını en ayrıntılı dille aktardığını görürüz. Pausanias birçok yerde, bölgelere olan uzaklıkları verir. Görölmeye değer bulmadığı şehirleri bile kaydeder, çünkü yolcunun geçeceğı yolun üzerinde bu şehirler de olacaktır ve buralar yolcunun doğru yolda olduğunu teminatıdır: Aşağıdaki pasaj buna güzel bir örnektir:

“Copae'nin yaklaşık 2500 metre solunda Olmones vardır ve Olmones'den 1500 metre sonra ise Hyettus: iki yerde köy evleri vardır. Bu iki yer ve Athamantia, benim düşünceme göre, Orchomenus bölgesine aittir. Omones'de görmeye değer hiçbir şey yoktur ama Hyettus'ta Hercules tapınağı bulunur, orada hasta kendiğilinden iyileşebilir...” (9.24.3)

Açıkçası, bu sayede, Pausanias'ın “görölmeye değer olanı” kendi inancına ve zevkine göre vermiş olma ihtimali olsa da, eserinin her şeyden önce seyyahların yollarını bulabilmeleri için bir rehber olmasını amaçlamıştır.

Pausanias'ın bir rehber kitap yazdığı ve bununla Yunanistan'da görölmeye değer yerleri kayıt altına almayı amaçladığı yukarıda anlatılmıştır. Pausanias eserinin birçok yerinde, kaydedilmeye değer veya değmez gördüklerini belirleme kararının kendisine ait olduğunu belirtmiştir (örn, 11.34.11): “*Ama ben belirtmeye en değer gördüklerimi tutuyorum.*” Birçok araştırmacı, Pausanias'ın dikkate değer bulduklarının klasik dönem ve öncesine ait olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmacılar, Pausanias'ın Roma Dönemi'inde inşa edilen bir kaç eseri kaydetmiş olmasına rağmen, Corinth şehrini anlatırken Roma Dönemin'e ait imar faaliyetlerini görmezden geldiğini ve Roma öncesi Corinth şehri ile daha fazla ilgilendiğini belirtmişlerdir (Elsner:1992, s.3-29). Birçok araştırmacı bu kanıtları kullanıp Pausanias'ın Roma karşıtı olduğunu ve eserini de Antik Yunan'dan onun dönemine neler kaldığını betimlemek için yazdığını iddia etmiştir (Habicht:1985, s.163). Pausanias betimlemelerinde Antik Yunan dönemine açık bir şekilde önem verse de, bunu yapma sebebi Roma karşıtı olmasından ziyade dönemin üzerinde yarattığı etki olabilir. O dönemde Polemot gibi aydınlar Yunan tarihini, mevcut Roma Dönemi'ne göre ön plana çıkarmaya başlamışlardı. Pausanias'ın da geçmişini mevcut olana karşı öne çıkarmak suretiyle çağdaşlarının yanında yer aldığı iddia edilebilir (Anderson:1993, s.101). Pausanias'ın geçmişi kayırdığı yönündeki iddia, betimlemeyi seçtiği eserler kadar kitabına almamayı seçtiği eserlerden de kaynaklanmaktadır. Örneğin, Pausanias Atina'daki Herodes Atticus stadyumundan bahsetmesine rağmen (1.19.6), klasik dönem sonrasına ait Eumenes-Attalus Revakları ve Augustus'un sağ kolu Agrippa'nın anısına yapılan eserlerin adını anmaz. Bugün dahi Agora'ya hâkim olan Attalus Revakının görmezden gelinmiş olması şaşırtıcı gelebilir. Ancak onun zaman diliminde inşa edilmiş Herodes Atticus Odeonu ve stadyum gibi görmeye değer yerleri ele almış olması, onun yeniye karşı topyekûn bir muhalefet içinde olmadığını bir göstergesidir. Diğer taraftan modern eserlere karşı olmasa da Pausanias'ın geçmişi daha ön planda tuttuğu genel kabuldür (Habicht:1985, s.23, 131-132). Bu onun döneminde belki de sadece bir zevk meselesidir ve döneminin ürünüdür (Alcock:1993, s.174).

M.S. ikinci yüzyılda, Yunanistan'ın doğusunda "İkinci Sofistler" adlı bir hareket ortaya çıkmıştır. İkinci sofist felsefeciler, klasik Yunan dünyası hakkındaki çalışmalara ve öğretilere odaklanma eğilimindeydiler. Anderson, Yunan tarihini kayıran bu yazarları "miras tarihçileri" olarak adlandırmıştır (1993, s.126). Bu sofistlerin büyük çoğunluğu Pausanias gibi Anadolu'dandı ve Yunan anakarasında ticaret yapmaktaydılar. Pausanias'ın kendisi bu hareketin bir mensubu olmasa da, onu okuyanlar hem seyahat edecek varlığı hem de klasik Yunan mirasına ilgisi bulunan, kendi zamanının entelektüelleriydi (Anderson:1993, s.28). Pausanias'ın geçmişi, mevcut olana göre kayırma sebeplerinden biri de Antik Yunan eserlerinin birçoğunun Pausanias'ın döneminde yok olmaya yüz tutması ve kendisinin de bu eserleri tamamen kaybolmadan kayda geçirmek istemesi olabilir. Habicht, "*Pausanias birçok Yunan hazinesinin o dönemde kaybolup gittiğini gayet iyi bilmekteydi: Yüzlerce ünlü heykel İtalya'ya taşınmış, birçoğu nakledilirken kaybolmuş ve birçoğu da orijinal yerlerinde yok edilmişlerdi.*" diyerek bu duruma açıklık getirmeye çalışmıştır (Habicht:1985, s.163). Pausanias Yunan heykellerinin Romalılar tarafından "çalınmasından" müteessir olduğundan defalarca bahsetmiştir (örn., 9.27.3-4, 9.33.6, 8.46.1-4).

I.3. Pausanias'ın Eserinin ve Araştırmanın Spor Tarihi Açısından Önemi

Sporun ilk ve nerede yapıldığını tam olarak söyleyebilmek mümkün değildir. Ancak spor olaylarının insanların doğaya uyma ve onunla baş etme zorunluluklarından ortaya çıktığı ortak bir kanıdır. Sporun, ilk insanların avlanma, av olmama, kaçma-kovalama gibi hayatlarını sürdürebilmek için doğayla verdiği mücadelelerde sergilediği hareket ve kullandığı aletlere kadar dayandığı genel kabul gören bir düşüncedir.

İnsanoğlunun kendi bedenini amaca yönelik eğitime düşüncesi ve böyle bir eğitim için sporun en uygun yöntem olarak kabul edilmesi, insanların yerleşik düzene geçerek toplumlar hâlinde yaşadıkları ve rakiplerini beden gücüyle kazanılan savaşlarla yok ettikleri dönemler kadar eskidir. Tarihsel açıdan spor, "insan ve nesne gibi unsurları aynı amaç etrafında bir araya getiren, rekabet ve mücadeleden beslenen, savaşçı ruhu ve gücü geliştirerek belli bir hedefe yöneltebilen, mutlak kurallara ve düzene sahip kadim bir faaliyettir" şeklinde tanımlanabilir.

Milad öncesi doğuda Pers, Çin, Hun ve Göktürk ile batıda Yunan, Roma ve Sparta medeniyetlerinde görülen başat savaşa hazırlık işlevini yitirmiş, daha ziyade ulusların

sosyal ve kültürel etkileşim olanaklarını geliştiren ve uluslararası barışa vurgu yapan bir yapı haline gelmiştir. Tarihsel süreç içerisinde, spora benzer etkinliklerin belirli dönüşümlerden geçerek oyun, yarışma ve halkın katıldığı eğlencelerden, organize, rekabetçi ve profesyonel spor olarak kabul ettiğimiz duruma gelerek (Rowe:1999, s.45) toplumsal bir nitelik kazandığı bilinmektedir (Talimciler:2003, s.64).

Geleneksel denilen aslında kendinde olanı üreterek modernî doğurur ve modern olan da sürekli olarak kendini üretir. Yani modern gelenekselin ona çok benzemeyen bir çocuğudur. Bu çerçeveden bakıldığında, modern sporun Antik Yunan ve Ortaçağ'ın spora benzeyen ve günümüz sporlarının oluşumuna yön veren etkinliklerinden sanayileşme, kentleşme, sekülerleşme gibi makro değişim süreçlerinin etkisiyle evrimleşen bir olgu olduğu düşüncesi ağır basmaktadır (Amman:2006, s.72). Antik Yunan'da sanat, edebiyat müzik, şiir ve felsefenin yanında spora da büyük önem verildiği bilinmektedir (Tekin:2009, s.34). Ancak sporun, Antik Yunan Dönemi'nin ve Olimpiyatları'nın bir mirası olarak günümüz sporlarının ve Modern Olimpiyatlar'ın temelini oluşturduğu düşüncesi özellikle tarihsel boyutuyla tartışmaya açıktır. Arkeolojik bulgulardan faydalanan bazı tarihçiler başlangıcı daha da geriye götürerek, bu sporların M.Ö. 1500 yılından beri yörede yapılmakta olduğunu ileri sürmüşlerdir (Kyrieleis:2003, s.41-60). Dolayısıyla Olympia'da yapılan yarışmaların Olimpiyatların ilk organizasyonu olduğunu söylemek doğru bir tespit olamayabilir (TMOK:2016). Yine de Antik Yunan, sporun değişim ve gelişimine yaptığı katkılar açısından bu uygarlıklarının en önemlisi olarak kabul görmektedir.

Roma Dönemi'nde yaşamış Yunan gezgin ve coğrafyacı Pausanias, M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısında Antik Yunan anakarasını anlatan ve orijinal adı "Periegesis tes Hellados" (Yunanistan'ın Tasviri) adlı 4 cilt 10 kitaplık bir eser kaleme almıştır. Uzun yıllar boyunca bu kitap akademik çevrelerde ihmal edilmiş veya başlı başına bir eser olmak yerine Yunan tarihinin önemsiz bir parçası olarak görülmüş olsa da, son 50 yıl zarfında Pausanias'ın bu eseri giderek daha fazla ilgi ve dikkat cezp etmeye başlamıştır. Habicht (1985), Pausanias'ın eserini tüm yönleriyle baştan sona inceleyen ilk araştırmacıdır. Eser, birçok tarihçi ve araştırmacı tarafından farklı bilimsel disiplinler ve yaklaşımlarla ele alınmış ve bazı açılardan eleştirilmiş olsa da genel anlamda muteber bir kaynak olarak görülmektedir.

Batıdaki çalışmalardan, Pausanias'ın ve eserinin detaylı bir şekilde incelendiği, farklı dillere çevrildiği ve önemli bir başvuru kaynağı olarak itibar edildiği görülmektedir. Pausanias hakkında yazılmış kitapların bazılarında yazarın araştırmacılığı, seyyahlığı ve hikâyeciliği üzerinde durulmuş bazılarında da Antik Yunan dönemi sanatçıları, Roma'ya damga vurmuş yöneticiler, komutanlar ve imparatorlar, Antik Yunanistan'ın ticaret, sosyal paylaşım ve Olimpiyat merkezi olan Elis kenti onun anlatımıyla günümüze aktarılmıştır. Bunlara ilaveten; Antik Yunan döneminin kurban etme ritüelleri, dini mekânları, kahraman kültürleri, klasik ve erken dönem Yunanistan'ında hac, hacılık ve Roma Yunanistan'ı üzerine çeşitli anılar için Pausanias'ın eserine sık sık başvurulmuştur. Yabancı literatürde Pausanias ve eserini ele alan veya bu esere atıfta bulunan birçok kitap ve bilimsel makale olduğuna göre, Pausanias'ın bu eserinin akademisyen ve araştırmacılar tarafından Antik Yunanistan'ı anlatan önemli bir kılavuz kitap olarak kabul gördüğü aşikârdır.

Ülkemizdeki araştırmalara bakıldığında ise sadece iki çalışmaya ulaşılabilmektedir. Her iki çalışma da yüksek lisans tezidir. "Pausanias, Eseri ve Tarihçiliği" adıyla yapılan çalışmada (Ertem:1999), Pausanias'ın "Yunanistan'ın Tasviri" adlı eseri irdelenmiş ve Pausanias'ın hayatı ve tarihçi özellikleri tartışılmıştır. "Herodotos, Strabon ve Pausanias'ta Geçen Ionia Kent-Devletleri" başlıklı çalışmada bahsedilen üç müellifin kaleminden yazılanlara göre Ionia Kent-Devletleri ele alınırken Pausanias'ın hayatı ve "Yunanistan'ın Tasviri" adlı eseri hakkında bazı bilgiler verilmiştir (Sina:1994). Bunun yanında sadece bir makaleye (Nepos:2003, s. 105-110) ulaşılmıştır.

Nitekim Pausanias'ın sunduğu tarihi detaylar arasında spor tarihi ile ilgili olan dikkat çekici noktalar, ülkemizdeki araştırmacılar tarafından bu zamana kadar ya fark edilememiş ya da araştırmacıların ilgi alanlarına girmediği için göz ardı edilmiştir. Dolayısıyla bu eserin spor tarihi açısından önemi henüz anlaşılammıştır. Üstelik spor tarihiyle ilgili Türkçe literatürün nitelik ve nicelik açısından sınırlılığı ve bu eserin Antik Yunan'da yapılan sporlar ve sporla ilgili bilgiler açısından zengin içeriğinin Türkçe literatüre yapacağı katkı yüksek lisans çalışmamızın önemini bir kat daha arttırmaktadır.

Yunanistan'ın Tasviri, Erken Roma Dönemi'nde yaşamış Romalı bir müellif tarafından yazılmış olsa da eserin içeriği tamamen Antik Yunan tarihi içinde yer

almaktadır. Eser, dönemin Yunan mitolojisi, kültleri, dinleri, dönemin anıtları, tarihi topografyası ve aynı zamanda spor tarihi açısından çok önemlidir.

Pausanias'ın eseri olan kitaplar ve içerdiği bölümlerde konu edilenler şu şekildedir:

Kitap 1.1.16	Attica	Kitap 6.1.18	Elis
Kitap 1.17.29	Attica	Kitap 6.19.26	Elis
Kitap 1.30.44	Attica	Kitap 7.1.17	Achaea
Kitap 2.1.14	Argolis	Kitap 7.17.27	Achaea
Kitap 2.15.28	Argolis	Kitap 8.1.16	Arcadia
Kitap 2.29.38	Argolis	Kitap 8.17.35	Arcadia
Kitap 3.1.13	Laconia	Kitap 8.36.54	Arcadia
Kitap 3.14.26	Laconia	Kitap 9.1.22	Boeotia
Kitap 4.1.19	Messenia	Kitap 9.23.40	Boeotia
Kitap 4.20.36	Messenia	Kitap 10.1.16	Phocis
Kitap 5.1.15	Elis	Kitap 10.17.31	Phocis
Kitap 5.16.27	Elis	Kitap 10.32.38	Phocis

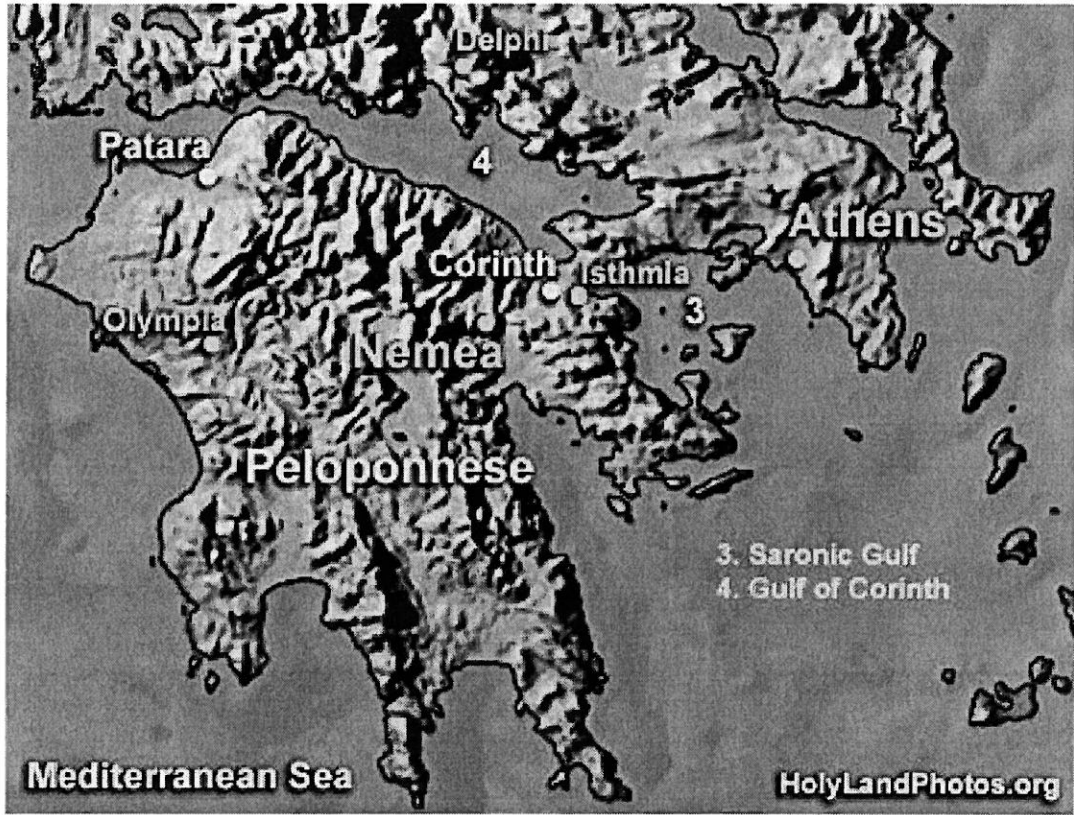
Eserin birçok yerinde Antik Yunan'da yapılan spor dalları, sporun yapıldığı merkezler, spor mekânları ve ünlü sporculara ve Antik Olimpiyatlar'da şampiyon olmuş sporculara değinilmiştir. Özellikle 5. ve 6. kitaplar bu araştırmanın amaçları doğrultusunda ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü bu iki kitabın neredeyse her bölümü spor tarihi açısından zengin referanslar içermektedir. 5. kitap; Antik Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapan Elis Kenti, Zeus Tapınağı, sporcu ve antrenörlerin Olimpiyat Oyunları öncesi Zeus Tapınağı'nda katıldıkları dini tören, Olimpiyat Oyunları'nda yer alan spor dalları ve oyunlara dâhil edilme yılları, Hera tapınağı ve Hera Oyunları, Olympia'daki Pelops Tapınağı ve sunakları hakkında bilgi verirken, 6. kitapta; Olimpiyat şampiyonlarının anıtlarından, palaestra, gymnasium, stadyum ve hipodrom gibi spor yapılan mekânlardan söz edilmiştir.

II. BÖLÜM

PAUSANİAS'IN ESERİNE GÖRE ANTİK YUNAN'IN BÜYÜK SPOR ORGANİZASYONLARI

Antik Yunanlar, şehirler tanrısı Athena, denizler tanrısı Poseidon, güneş tanrısı Apollon ve tanrılar tanrısı Zeus adına çeşitli törenler ve festivaller düzenlemişlerdir. Tüm Yunanistan'dan sporcuların katılabildiği bu festivaller; Delphi yakınında düzenlenen Pythia, Nemea yakınında düzenlenen Nemea, Corinth yakınlarında düzenlenen Isthmia ve Elis kentinde düzenlenen Olympia Oyunlarıdır (Kotynski:2006, s.2). Festivallerin düzenlendiği yerler aşağıda Res. 5'de görülmektedir.

Res.5: Panhelenik oyunların yapıldığı yerler, <https://holylanphotos.wordpress.com/tag/nemea/>, erişim:05/03/2016.

Antik kayıtlara göre, Olympia M.Ö. 776'da, Pythia Oyunlarının yapıldığı Delphi 586'da, Isthmia 580'de ve Nemea 573'de Panhelenik festival merkezleri olmuştur. Kazananlar sadece bir taçla ödüllendirildiğinden bu oyunlara "stephanitik" (taç anlamına gelen Yunanca kelime "Stephanos"dan gelir.) oyunlar denirdi: Olympiya'da zeytin ağacından, Delphi'de defne yaprağından, Nemea'da yabancı

kerevizden, Isthmia’da önceleri çam ağacı sonrasında kuru kereviz yaprağından yapılan taçlar ödül olarak verildi (Brooner:1962, s.259-263). Bu Oyunlar, kazananların madden ödüllendirildiği diğer (yerel) festivallerden ayrı tutuldu. Bu dört festival, sadece ödülleri ve Panhelenik mütareke ile değil, spor yarışma ve müsabakalarının seçkinliğiyle de diğerlerinden farklı anlayıştaydı. Oyunların dördünde de başarılı olan biri “*periodonikes*” (dönem şampiyonu) olarak onurlandırılırdı. Oyunlar 4 yıllık bir döngüde, Olympia ve Delphi’de 4 yılda bir, Isthmia ve Nemea’da iki yılda bir yapılırdı. Döngü aşağıdaki şekildeydi (Tredennick:1993, s. 73-74): M.Ö. 480 yılına göre örneklediğimizde (Antik Yunan yılı yaz gündönümünde başlar);

Yıl	Dönem	Festival	M.Ö.
Güneş Yılı 1	Temmuz/Ağustos	Olympia Oyunları	480
Güneş Yılı 2	Temmuz Ağustos	Nemea Oyunları	479
Güneş Yılı 2	Nisan/Mayıs	Isthmia Oyunları	478
Güneş Yılı 3	Temmuz/Ağustos	Pythia Oyunları	478
Güneş Yılı 4	Temmuz/Ağustos	Nemea Oyunları	477
Güneş Yılı 4	Nisan/Mayıs	Isthmia Oyunları	476
Güneş Yılı 5	Temmuz/Ağustos	Olympia Oyunları	476

Bizim zaman hesabımıza göre Isthmia Oyunları, Olympia ve Pythia oyunları ile aynı yılda olduğu için sonraki iki oyunlar için “ısınma” niteliğindedir. Ancak Antik Yunanlar için Isthmia oyunları, Nemea oyunları ile aynı yıla denk düşer. Bu döngünün bir sonucu, en iyi sporcuların isminin hem Isthmia hem Nemea ya da hem Olympia hem de Pythia oyunlarının kazananlar listesinde kaydedilmesinden kolayca anlaşılabilir.

Bununla birlikte Isthmia ve Nemea’da kazanılan başarının değeri M.Ö. 430 yılında Atina’da çıkarılan bir yasaya bağlı olarak küçük görülmemiştir. Bu yasaya göre bahsedilen dört oyunu birinde zafer kazananlar başarılı olanlar hayatlarının geri kalanında devlet hesabından ücretsiz yemek imkânına kavuşuyorlardı. Pindar’ın oyunların kahramanlarına övgüler dizdiği eserinde, ayırım yapmaksızın bu dört yerde kazananların isimlerini geçirmesinin nedeni de aynıdır (Svarlien: 1991, s.41).

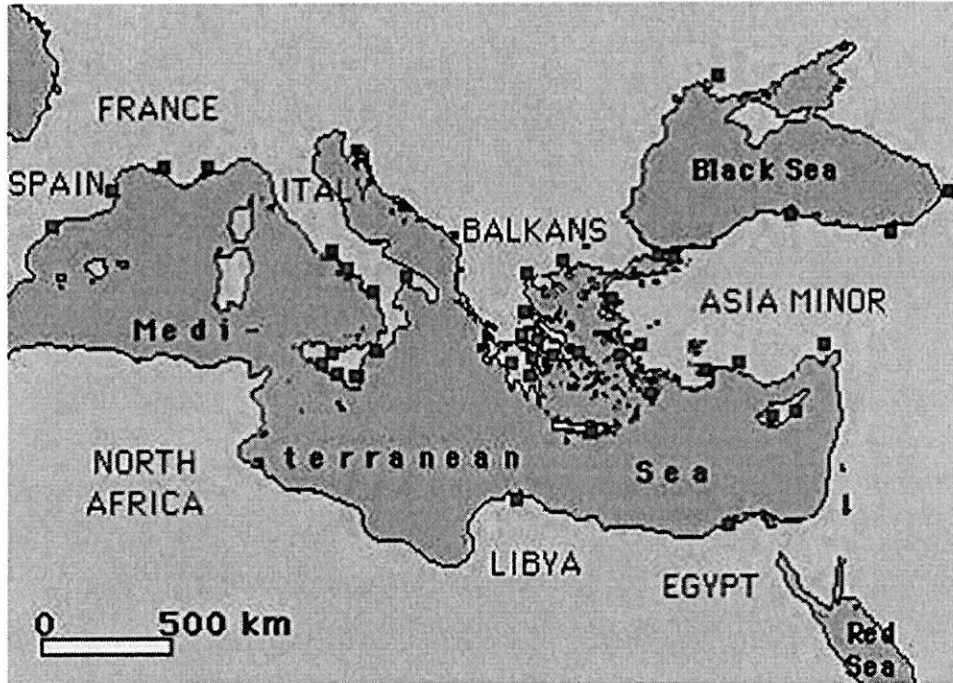
2.1. Olympia Oyunları (Olimpiyatlar)

Panhelenik oyunların en ünlüsü ve eskisi, Panhelenik spor karşılaşmalarına ev sahipliği yapan Elis kentindeki Olympia Oyunlarıdır. Olympia; İonia Denizi'nden 15 km. mesafede, düz ve çayırılık bir yerleşim yeri olarak, Alpheios Nehri'nin kuzeyinde, Kronos'un ormanlık tepelerinin güneyinde, Peloponnesos'un kuzey-batısında inşa edilmiştir (Res.6). Erken dönem Yunanistan'da kurulan çok sayıda kent arasında Olympia (bir kent olmamasına rağmen) en tarafsız ve uluslararası yönüyle ön plana çıkan, tüm Yunanistan'dan nüfuzlu vatandaşların siyaset ve ticaret için bir araya geldiği, dini merkez olma özelliğiyle kutsal bir yerdir.

Res. 6: Ortada Zeus tapınağının kalıntıları, en üstte ise koşu pisti yer almaktadır <http://ancientolympics.arts.kuleuven.be/picEN/slides/P0197.jpg.html>, erişim: 17-03-2016.

Oyunların düzenlenmesindeki temel amaç, Yunan mitolojisinin yüce tanrısı Zeus'a olan bağlılık ve inancı ortaya koymaktır. M. Ö. 8. yüzyılda, her biri ayrı ırka mensup ve ayrı yönetimlere sahip 20 Yunan site devletinin birbirleriyle savaşmaları engellemek isteyen Elis Kralı Iphitos, 1500 yıldan beri Anadolu'da yapılmakta olan "tanrıların çok sevdiği dinsel kökenli oyunların" yeniden düzenlenmesini istemiş ve bu dönemde ateşkes ilan edilmiştir. Yunan kent devletleri Olimpiyatlara 3 ay kala silah bırakmışlardır. Oyunlar sona erdikten sonra da oyuncuların kendi kent devletlerine güvenlik içinde dönmelerinde "Olimpiyat Ateşkesi" sürdürülmüştür (Swaddling:2008, s.24). Ancak Antik Olimpiyatların barışı ne derece sağlayabildiği tartışma konusudur. Genel inanışın aksine, oyunlar süresince Yunan topraklarında ilan edilen "Olimpik Ateşkes" tüm Yunan savaşlarının sona ermesine vesile olmadığı, Olimpiyat hareketinin barışı vurgulayan söylemiyle ters düşse de gerçek olan savaşların ateşkes esnasında devam ettiği iddia edilmiştir (Crowther:1999, s.585-589). Gündönümünden iki hafta önce festivali ve kutsal mütarekeyi duyurmak için haberciler gönderilirdi. Bu mütareke, sporcuların ve seyircilerin daha güvenli seyahat etmesini sağladı. Çünkü Elis içinde veya Elis'e karşı düşmanlıklar yasaklanırdı. Kent devletleri Olympia'daki yarışmalara en iyi sporcularını seçerek göndermişlerdir (Res.7).

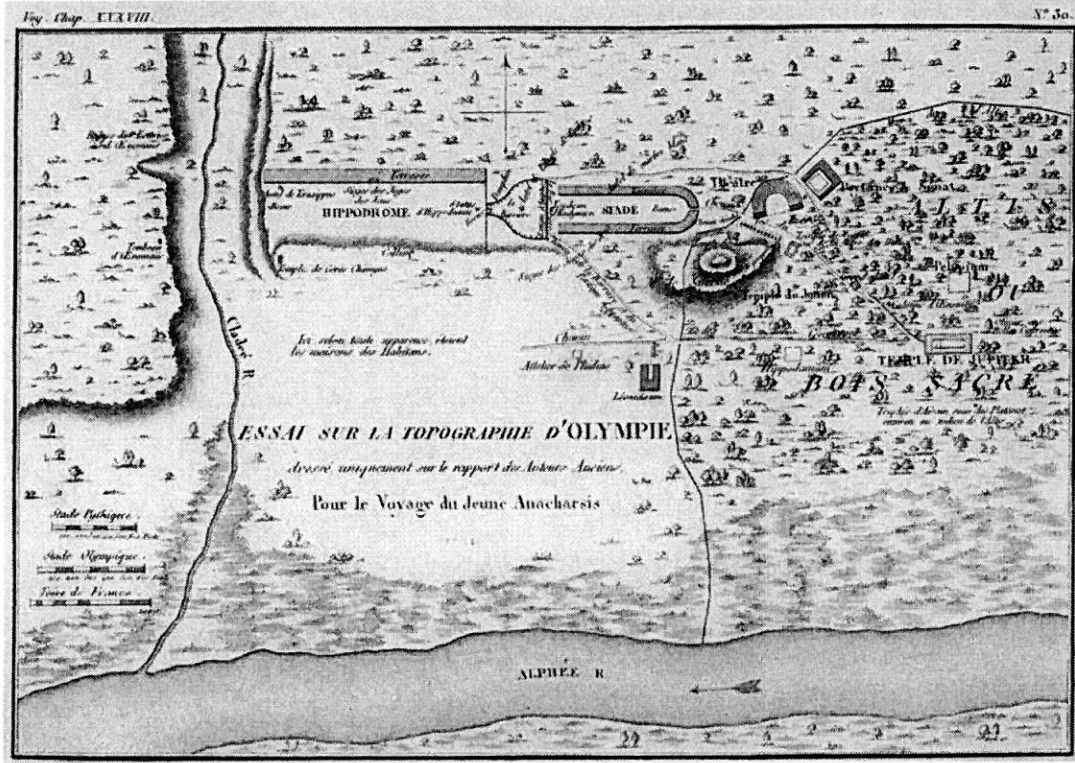

Res. 7: M.Ö. 5. yüzyılda Olimpiyatlara yarışmacı gönderen şehirleri gösteren harita, <http://www.perseus.tufts.edu/Olympics/spirit.html>, erişim:16-03-2016.

Oyunlardan bir ay öncesinde sporcular antrenman yapmak için Elis'e gelirlerdi. Elis'te sporcuların kalabileceği iki resmi gymnasium ve diğer spor mekânları vardı. Bu süre boyunca sporcular hakemlerin istediği antrenman programlarını uygulamak zorundaydılar; sporcuların kendi programlarını uygulamalarına müsaade edilmezdi. Aynı zamanda bu süre boyunca yeterince iyi olmadığına karar verilen sporcular oyunlara alınmazdı. Sınıflandırma ve yaş kontrolleri bu ay içinde yapılırdı. Sporcular erkek, Yunan ve özgür olmak zorundaydılar. Çok meşhur birkaç sporcudan kaynaklı istinalar haricinde (örneğin Roma İmparatoru Nero) Yunan olma tanımı esnetilmemiş ve oyunların tarihinin büyük bölümünde bu kurala uyulmuştur (Measham:2000, http://www.phm.gov.au/ancient_greek_olympics/1, erişim:14/09/2016.)

Kutsal alanda; tapınaklar, adaklar için sunaklar ve kent-devletleri tarafından yapılmış kıymetli eşyaların (vazo, heykel vb.) muhafaza edildiği küçük yapılar bulunurdu. Sivil alan sınır duvarın dışındaydı. Burada, spor yapılan mekânlar olan gymnasium, palaestra, stadyum ve hipodrom dışında, oyunların idaresi ve önemli konukları karşılamak için kullanılan yapılar inşa edildi (Res.8). Sadece rahipler ve tapınağın bakımından sorumlu görevliler Olympia'da yaşarlardı. Yarışmalar esnasında ortam çok farklıydı. Sporcu ve seyircilere ilaveten her tür tüccar Olympia'ya akın ederdi. Oyunların döneminde yaklaşık 40000 civarında insanın Olympia'da bulunduğu tahmin edilmektedir (Habicht: 1985, s.44).

Res. 8: Olympia Antik kenti planı (Barthelemy:1971. s. 1).

Arkeoloji ve tarihi kayıtlar, Olympia’da geçen birkaç bin yıl boyunca çok az değişim olduğunu göstermektedir. Tarih öncesi çağlardaki yemyeşil topografyası doğa tanrılarına ibadet etmeye esin kaynağı ve Antik Yunanistan’ın ihtişamının bir göstergesi olmuştur. Burası, tanrıların tanrısı Zeus’a tapınmanın temel unsur olduğu Olimpik Oyunlarla, 1000 yıl boyunca Yunanistan’ın en önemli tapınaklarından biri olarak kabul edilmiştir (Donnelly:2000, <http://www.powerhousemuseum.com/greek/>, erişim:13.11.2016). Olympia oyunlarının sahibi ve düzenleyicisi; Olympia’nın kuzeyine 60 km. mesafede olan Elis’nin başkenti Elis’ti. Tahminlere göre Elis, M.Ö. 11. yüzyıldan beri, Olympia tapınağının hamisiydi (Yalouris:1993, s.11-12).

2.1.1. Mitolojiden Kaynaklanan Olympia Oyunları

Pausanias aşağıdaki pasajlarda mitolojiden kaynaklanan Olympia Oyunları hakkında çok detaylı bir anlatımla ilginç bilgiler verir:

“O halde bunlar aynen onları tasvir ettiğim gibidir. Olimpik Oyunlara gelince, Elis’in en bilgili eski insanları der ki Cronus cennetin ilk kralıydı ve onun onuruna o dönemde “Altın Soy” diye adlandırılanlar Olympia’da bir tapınak inşa ettiler. Zeus

doğduğunda Rhea oğlunun vesayetini İdalı Dactyls'e verdi. Onlar Girit'teki İda'dan geldiler-Heracles, Paeonaeus, Epimedes, Iasius ve Idas.” (5.7.6).

“En yaşlıları olarak Heracles, kardeşlerini oyun olsun diye bir koşu yarışında eşleştirdi ve birinciyi yabani zeytin dalıyla taçlandırdı... Zeytinin, Hyperborealılar'ın ülkesinden Heracles tarafından getirildiği söylenir.” (5.7.7).

“... İdalı Heracles bu yüzden oyunları başlatan ve oyunları Olimpik diye adlandıran ilk kişi olarak bilinir. Böylece Heracles oyunları her beş yılda bir düzenleme âdetini yerleştirdi; çünkü kendisiyle birlikte kardeşleri beş kişiydi.” (5.7.9).

Pausanias'a göre, mitolojiden kaynaklanan Olympia Oyunları ilk kez Olympia'da Heracles tarafından tesis edilmiştir. Pausanias bir taraftan bunu ileri sürerken, diğer taraftan bazılarınca iddia edildiği gibi ilk Olympia oyunlarının Zeus adına düzenlenmediğini açıklamaya çalışır:

“Şimdi bazıları Zeus'un burada Cronus'la taht için güreştiğini söyler; bazıları da Zeus'un Cronus'a karşı olan zaferinin şerefine bu oyunları düzenlediğini iddia eder. Kayıtlarda, şampiyon olarak yarışta Hermes'i geçen ve boksta Ares'i yenen Apollo'nun adı geçer. Bu yüzden pentatlonda yarışmacılar atlama yarışındayken Pythia flüt şarkısı çalar; çünkü flüt şarkısı Apollo için kutsaldır ve Apollo Olimpiyat zaferleri kazanmıştır.” (5.7.10).

Pausanias, kayıtlarda şampiyon olarak Apollo'nun adı geçtiği için, Zeus'un Cronus'u yenmesi diye bir durumun söz konusu olmadığını düşünmektedir. Pausanias, Zeus'un böyle bir zafer kazanmadığından yola çıkarak, Olympia Oyunlarını Zeus'un başlatmış olmasını da muhtemel görmemektedir.

Pausanias mitolojiden kaynaklanan Olympia Oyunlarıyla ilgili bilgiler vermeye devam eder:

“Dediklerine göre daha sonradan, Deucalion'un zamanında Grekler'in üstüne bir sel geldikten elli yıl sonra Giritli Cardys'in oğlu Clymenus gelmiştir. Clymenus İdalı Heracles'in soyundandır; Olympia'da oyunları düzenlemiş ve atası Heracles onuruna

bir sunak yapmıştır. Endymion⁸, Clymenus'u tahtından edip Olympia'da oğullarına ödüllü krallık olan bir yarış düzenlemiştir.” (5.8.1).

Pausanias ilerleyen bölümlerde Oyunların kimler tarafından düzenlendiğini sırasıyla anlatmaya devam eder:

“Ve Endymion'dan yaklaşık bir nesil sonra Pelops, Olympialı Zeus'un şerefine kendinden önce gelenlerin hepsinden daha görkemli bir şekilde oyunlar düzenledi. Pelops'un oğulları Elis'ten Peloponnesus'un geri kalanına dağıldıkları zaman Cretheus'un oğlu ve baba tarafından Endymion'un kuzeni olan Amythaon Olympia Oyunlarını düzenledi...” (5.8.2).

“Augeas da oyunları düzenlemiştir ve onun gibi Amphityron'un oğlu Heracles de Elis'in fethinden sonra oyunları düzenlemiştir. Heracles tarafından taçlandırılan şampiyonlar arasında Heracles'in kısıraklarıyla zafer kazanan Iolaus da vardır. Homer, Patroclus'un şerefine oyunları düzenlemiştir...” (5.8.3).

Mitolojiden kaynaklanan Olympia Oyunlarının tarihiyle ilgili olarak Pausanias'ın eserinden yola çıktığımızda; Zeus adı da zikredilmiş olsa da, bu dönemde Olympia Oyunlarının özellikle Pelops, Heracles ve onların soyundan gelenler tarafından düzenlenmiş ve geleneksel hale getirilmiş olduğu sonucuna varılmaktadır.

2.1.2. Düzenli Antik Olimpiyat Oyunları

Her ne kadar M.Ö. 1200 yıllarından beri yapılageldiği söylene de, Yunanlar Olimpiyat takvimini ancak M.Ö. 776'dan sonra benimsemişler, oyunlar tarihine ancak bundan sonra girilmiştir. Aynı zamanda Olimpiyat Oyunları Antik Yunan dünyası için tarihi bir işaret, ilk Olimpiyatların yapıldığı M.Ö. 776 yılı Yunan tarihinde kaydı kesin ilk tarih olmuştur. Çünkü kazananların isimleri resmi olarak kayıt edilmiştir (Andronicos:1985, s. 13). Bilim adamları “Tarih, yazı ile başlar” derler. Bu açıdan, “Dünya tarihi, Sümerlerle başlamış” denebilir. Yunan tarihi ise bu tarife göre M.Ö. 776'da başlamıştır. Eldeki en eski yazılı belgeler, kayıtları tutulmuş ve o yıl yapıldığı saptanmış olan Olimpiyatlara aittir. Her şeyden önce kabul edilmesi gereken gerçek, dünyada sporun Yunanistan'ın Olympia yöresinde başlamadığıdır. Olimpiyatlar, adını

---

⁸ Yunan mitolojisine göre ay tanrıçası Selene'nin büyük aşkı, Elis prensi olan Endymion'dur. Pausanias'a göre, Selene ile Endymion'un; Menai veya Menae (aylar) denen 50 çocuğu olur ki bunlar Olimpiyat oyunları arasındaki 50 aylık (4 yıllık) süreyi temsil ederler.

bu yörede bulunan Olimpos Dağı'ndan (Wilson:2005, s.516) almıştır. M.Ö. 776'da Olympia'da yapılan yarışmaların Olimpiyatların ilk organizasyonu olduğunu söylemek, yeni ortaya atılan görüşler ışığında pek kolay olmayacaktır. Olympia yöresindeki kazılar sonucu ortaya çıkan bulgular, bu yörede çok daha önceleri bu gibi yarışmaların yapıldığını göstermiştir. Daha doğru bir anlatımla, M.Ö. 776'da Olympia'da yapılan yarışmaların kayıtları tutulduğundan, bu oyunların kayıtlara dayalı bilinen en eski tarihli Olimpiyat olduğunu söylenebilir (TMOK:2013, s.1).

Pausanias, Olimpiyat Oyunlarının Olympia'da düzenli bir şekilde yapılmasından sonraki dönemi; bu oyunların yapılmasına öncülük edenleri, oyunların kimlerin onuruna düzenlendiğini, oyunlarda yer alan spor dallarını ve mücadeleleri kazananları detaylı anlatımlarıyla okuyucuya aktarır.

"...Oxylus'un hükümdarlığından Iphitus'un dönemine kadar Olimpik Festival düzenlenmedi. Daha önceden bahsettiğim üzere Iphitus oyunları tekrar canlandığında oyunların Antik geleneğini herkes unutmuştu ve oyunların hatırası parça parça eski haline getirildi ve eski haline geldikçe oyunlara eklemeler yapıldı." (5.8.5).

Oyunlara uzun bir süre ara verilmesinden sonra Iphitus'un başa geçmesiyle oyunlar yeniden başlatıldı. Ancak bu uzun süre, oyunların ritüellerinin unutulmasına neden olmuştur. M.Ö. 776'da ilk oyunlarda sadece bir spor dalında (koşu) yarışma yapıldı. Zamanla, oyunlara çifte koşu ve uzun mesafe koşusu da eklendi.

"Bunu ispatlayabilirim; Olimpiyatlar'ın kesintisiz geleneği başladığında ilk önce sadece koşu yarışı vardı ve kazanan Elisli Coroebus'tu. Onun Olympia'da heykeli yoktur; fakat mezarı Elis'in sınırlarındadır. Daha sonradan on dördüncü oyunlarda çifte koşu eklendi: Pisalı Hypenus çifte koşuda yabancı zeytin ödülünü kazandı ve bir sonraki oyunlarda Lacedaemonlu Acanthus uzun mesafe koşusunu kazandı." (5.8.6).

Pausanias, Yunanların eski oyunlarda geleneksel olarak yerleşmiş spor etkinliklerini her geçen Olimpiyatta birer ikişer yeniden ilave ettiklerini aşağıdaki pasajlarda anlatır:

"Sekizinci oyunlarda pankrasyon erkekler müsabakalarını ve at yarışlarını oyunlara dâhil ettiler. At yarışını Cranonlu Crauxidas kazandı ve Syracuse'lu Lygdamis pankrasyon müsabakalarına katılan herkesin üstesinden geldi. Lygdamis'in mezarı Syracuse'daki taş yataklarının civarındadır ve Syracuse'lulara göre kendisi Thebesli

Heracles kadar büyük olsa da ben bu ifadenin geçerliliği altına imzamı koyamam.” (5.8.8).

“On sekizinci oyunlarda pentatlon ve güreşi hatırladılar. Lampis pentatlonu, Eurybatus güreşi kazandı, ikisi de Lacedaemonialıydı. Yirmi üçüncü oyunlarda bokstaki ödülleri tekrar başlattılar ve kazanan Ionia'nın bir bölgesi olan Smyrna'den Onomastus'tu. Yirmi beşinci oyunlarda tam yetişkin atlı araba yarışını hatırladılar ve Thebesli Pagondas atlı araba yarışlarının galibi ilan edildi.” (5.8.7).

“Eski geleneğe genç erkekler müsabakalarının bir geçerliliği yoktu, fakat bu müsabakaları onaylayan Elisliler tarafından müsabakalara dâhil edildiler. Otuz yedinci oyunlarda genç erkekler koşu ve güreş yarışmalarına ödül verilmesi kabul edildi; Lacedaemonlu Hipposthenes güreşte ödülü kazandı ve koşuda ödülü kazanan Elisli Polyneices oldu. Kırk birinci oyunlarda genç erkekler boks müsabakalarını dâhil ettiler ve katılanlar arasından kazanan Sybarisli Philytas oldu.” (5.8.9).

“Zırhlı koşu yarışları altmış beşinci oyunlarda tasdik edildi. Bunun sebebi sanırım askeri eğitim sağlamaktı; kalkanlarla yapılan yarışın ilk kazananı Heraealı Damaretus oldu. İki tam yetişkin atla yapılan yarışa synoris (at arabası ve çift) denirdi ve doksan üçüncü oyunlarda oyunlara dahil edildi, kazanan Elisli Evagoras'tı. Doksan dokuzuncu oyunlarda taylar tarafından çekilen arabalarla yapılan yarışları düzenlemeye karar verdiler ve Lacedaemonlu Sybariades çelengi tayları ve at arabasıyla kazandı.” (5.8.10).

“Daha sonradan at arabaları ve tay çiftleri için yarışları ve binicili tek tay yarışlarını eklediler. At arabası ve tay çiftinde kazanan Makedonya sahillerinden bir kadın olan Belistiche, binicili yarışı kazanan ise Lycialı Tlepolemus oldu. Dediklerine göre Tlepolemus yüz otuz birinci oyunlarda ve bundan üç önceki oyunda birinci oldu. Yüz kırk beşinci oyunlarda pankrasyon genç erkeklerde ödül vermeye başlandı ve zafer Troas şehrinde bir Aeolialı olan Phaedimus'un oldu.” (5.8.11).

“Stadyumun arkasına geçtiğinizde, İmparatorun oturduğu noktada, at yarışları için ayrılan bir bölüm vardır ve aynı zamanda atların başlangıç noktasıdır...” (6.20.10).

Yukarıdaki pasajlardan (5.8.6, 5.8.7, 5.8.8, 5.8.9, 5.8.10, 5.8.11, 6.20.10) anlaşıldığına göre; Olimpiyat Oyunları olarak adlandırılan ve M.Ö. 776 itibariyle Olympia'da düzenli olarak yapılmaya başlanan oyunların yüz kırk beşincisine kadar, farklı spor

dallarından etkinlikler oyunlara ilave edilmeye devam edilmiştir. Zırhlı koşu, kısa mesafe koşu, çifte koşu, atlı araba, uzun mesafe koşu ve at yarışlarının yanısıra güreş, boks, pentatlon, pankrasyon müsabakaları bu spor dallarını oluşturur.

Pausanias, oyunların bu sürecinde, yeni spor dallarının oyunlara birer etkinlik olarak ilave edilmesinin yanında, bazı spor dallarında var olan etkinliklerin ise oyunların programından kaldırıldığını ifade eder. Pausanias, aşağıdaki pasajda (5.9.1) bu durumu anlatır:

"Bazı yarışmalar da oyunlardan çıkarıldı. Elisliler onları devam ettirmemeye karar verdiler. Genç erkekler pentatlon yarışmaları otuz sekizinci oyunlara alındı; fakat Lacedaemonialı Eutelidas pentatlonda yabancı zeytin ödülünü aldıktan sonra Elisliler genç erkeklerin bu yarışmaya katılmasını kabul etmemişlerdir. Katır arabası yarışları yetmişinci ve tırıs at yarışları yetmiş birinci oyunlara alındı, fakat her iki yarış da seksen dördüncü oyunlarda kaldırıldı. Bu yarışlar ilk dâhil edildiğinde katır arabası yarışını Tesalyalı Thersius, tırıs at yarışını da Dyme'den Achaealı Pataecus kazanmıştı." (5.9.1).

Pausanias, oyunların kurallarına göre yapılmasından sorumlu bir otoritenin olduğundan bahisle, önceleri tek kişiden oluşan bir başkanlık sistemi uygulanırken daha sonra kurayla ikinci bir başkan daha atandığından bahseder:

"Oyunların başkanları için var olan kurallar, oyunların ilk tesis edildiği zamankinden farklıdır. Iphitus tek başkan olarak görev yapmıştır, Iphitus'tan sonra gelen Oxylus'un halefleri de aynı şekilde görev yapmıştır. Ancak ellinci oyunlarda Elisliler tarafından kurayla belirlenen iki kişi oyunların idaresiyle görevlendirildi ve uzun bir süre başkan sayısı iki olarak devam etti." (5.9.4).

Hakemler on ay önce atanırdı. Bunlar, oyunların kontrolünü elinde tutan Elis Kenti'nin vatandaşları arasından seçilirlerdi. Oyunlarda yer alan yarışma ve müsabakaların yönetiminden sorumluydular. Pausanias anlatır:

"Fakat doksan beşinci oyunlarda dokuz tane hakem seçildi. Hakemlerden üçü atlı araba yarışları, üçü pentatlon müsabakaları ve geri kalan üçü diğer yarışmalarda görevlendirildiler. Bundan sonraki oyunlarda onuncu hakem eklendi. Yüz üçüncü oyunlarda Elisliler on iki boy oldukları için, her bir boydan bir hakem seçildi." (5.9.5).

“Ancak Elisliler Arcadialılar’la olan savaşlarında çok zor duruma düştükleri ve topraklarının bir kısmıyla beraber yitirdikleri topraklardaki cemaatleri de kaybettiklerinden, boyların sayısı yüz dördüncü Olimpiyatta sekize indi. Bundan sonra, yine boy sayısına göre hakem sayısı belirlendi. Yüz sekizinci festivalde tekrar on hakeme döndüler ve bu sayı günümüze (yazarın dönemi) kadar değişmedi.” (5.9.6).

Pausanias (5.9.5, 5.9.6), doksan beşinci oyunlardan itibaren yarışma ve müsabakalarda hakem sayısının koşullara göre artırıldığından veya azaltıldığından söz ederken; hakemlerin, oyunların organizasyonunun elinde bulunduran Elisliler arasından seçildiğini belirtir.

2.2. Pythia Oyunları

Pythia Oyunları, Antik Yunanda düzenlenen spor organizasyonları arasında önem sırasında ikincidir. Aynı zamanda içerdiği kültürel ve sanatsal unsurların spor müsabakaların önüne geçmesi nedeniyle diğerlerinden ayrılır. Efsaneye göre tanrı Apollo; yeryüzü tanrıçası (toprak ana) Gaia’ya ait tapınağı koruyan büyük yılanı (Python olarak adlandırılır.) öldürdükten sonra, Delhi’deki oyunların başlangıcını ilan etmiştir (Frazer:1921, s. 121-122). Yılan, bizzat yaratıcılığın esas enerjisini temsil eder. Pausanias eserinde Pythia oyunları tarihi hakkında bilgiler vermiştir:

“Bu çevrilmiş yerin içinde Diomedes’in, Truva’dan dönerlerken Yunanların üzerine bastıran fırtınayı durdurmasını arz ettiği Apollo’nun bir tapınağı vardır. Apollo onuruna oyunları ilk olarak Diomedes’in başlattığını söylerler...”(2.32.2).

Eserin bu pasajından, Pythia Oyunlarının, Yunanları bir fırtınadan kurtarması üzerine, Apollo onuruna ilk kez Diomedes tarafından başlatıldığı anlaşılmaktadır.

“Kırk sekizinci Olimpiyatın üçüncü yılında, Krotonlu Glaucias zafer kazanmıştır, Amphictyonlar başlangıçtan beri harp çalma yarışmasını yaptılar, ama flüt çalma ve flütle şarkı söylemeyi (sonradan) ilave ettiler, Kefalionalı Melampus harp çalmada, Arkadyalı Echembrotus flütle şarkı söylemede, Argoslu Sacadas flüt çalmada kazananlar olarak açıklandı, Aynı Sacadas sonraki iki Pythia oyunlarında zafer kazandı.” (10.7.4).

Pausanias’ın burada (10.7.4) bahsettiği kırk sekizinci Olimpiyatın düzenlenme tarihi M.Ö. 586’ya denk gelir (HMEPA, 2016). Pausanias’ın kullandığı ifadelere göre,

Pythia oyunları 586'dan önce de yapılmaktaydı. İlk oyunlarda harp çalma yarışmalarının yapıldığı, flüt çalma ve flütle şarkı söyleme yarışmalarının daha sonraki yıllarda oyunlara alındığı pasajdan anlaşılmaktadır. Oyunların adına yapıldığı Apollo, şiir ve müzik başta olmak üzere sanatların tanrısı olduğuna göre, bu oyunlarda müzikle ilgili yarışmalarının yapılması şaşırtıcı değildir. Pasajdan oyunların düzenlenmesinin sorumluluğunun Amphictyonlarda⁹, olduğu ve hangi yarışmaların oyunlarda yer alacağına kararının onlar tarafından verildiği açıkça görülmektedir. Delphi Amphictyon Birliği (Weir:2004, s.184) Yunan kent devletlerinin kültürel ve siyasi dayanışma için M.Ö. 600 civarında kendi aralarında kurduğu, Yunan halklarını temsil eden 12 kişilik bir oluşumdur. Bu birliğin kurulmasıyla Delphi'nin kontrolü yerel güçlerden bağımsız hale gelmiştir. Birlik, kısa bir süre sonra Olympia oyunları çizgisinde bir festival organize etmiştir (Parke:1967, s.65).

Pausanias Pythia oyunları hakkında bilgi vermeye devam eder:

“Bu vesileyle onlar da sporcular için ilk kez ödüller sundular, dört atlı araba (yarışması) haricinde Olympia'da var olan yarışmaların aynılarını yaptılar, Delphililer erkek çocuklar için uzun (long course veya dolichos) ve kısa mesafe (diaulos veya double course) koşu yarışları ilave ettiler. İkinci Pythian oyunlarında yarışmalar için ödül vermez oldular, bundan böyle başarı için bir taç verdiler. Flütün melodisi çok kasvetli ve flütle söylenen şarkıların sözlerinde ağıt olduğu, müzik dinlemenin uğursuz olduğunu düşündüklerinden artık flütle şarkı söylenmedi.” 10.7.5.

Pausanias yukardaki pasajda (10.7.5), oyunlarda sanatsal yarışmaların yanında, spor etkinliklerinin de yer aldığını anlatmaktadır. Üstelik erkek çocuklar için kısa ve uzun mesafe koşu yarışmalarının, oyunların programına ilk kez alındığından bahseder. Bunlar M.Ö. 586'da gerçekleşen hadiselerdir. Diğer taraftan uğursuz olduğunu inanılması nedeniyle flütle şarkı söyleme yarışmaları ikinci oyunlar itibariyle yapılmamıştır. İlk oyunlar M.Ö. 586'da yapıldığına göre, ikinci oyunların tarihi 4 yıl

---

⁹ Antik Yunanlar Delphi'yi Yunanistan'ın merkezi olarak görürlerdi. Delphi'de bulunan tapınağın ünü, dünyanın her köşesinden çok sayıda hacı adayını burada bir araya getirirdi. Bu nedenle oluşan zengin ortam ve dini etki, doğal olarak karmaşıklığa ve Delphi'nin kontrolünü kazanmak için savaşa neden oldu, Delphi'nin kontrolünü elde etme isteği sonucu, tapınakları korumak, muhafaza etmek ve festivali devam ettirmek için Amphictyonic Birliği kuruldu. Birlik, Phokianslara M.Ö. 600'de savaş ilan etti, böylece başlayan 1. Kutsal Savaş, 10 yıl sonra Delphi'nin zaferiyle sonuçlandı (Valavanis, P. (2004). *Games and Sanctuaries in Ancient Greece: Olimpiya, Delphi, Isthmia, Nemea, Athens*. J. Paul Getty Museum, Los Angeles, p.184).

sonrası yani M.Ö. 582'dir. Pausanias'ın "*İkinci Pythian oyunlarında yarışmalar için ödül vermez oldular, bundan böyle başarı için bir taç verdiler.*" cümlesine göre, bu oyunların Delphi'de düzenlenen ilk ve ikinci Pythia oyunları olduğu da anlaşılmaktadır. Ancak daha önce sporculara taç yerine ne ödül verildiğinden söz edilmemiştir. Öyleyse sporculara defne ağacından taç verme geleneği M.Ö. 582'de başlamıştır. Pausanias M.Ö. 586'da yapılan bu oyunlarda iki koşu yarışının ilave edildiğini belirterek aslında başka yarışmaların olduğunu da söylemektedir. Bu yarışmaların neler olduğunu Pausanias eserinin başka bölümlerinde anlatır:

"...Bu şekilde flütle şarkı söyleme yarışması çıkartıldı. Ama yerine atlı araba yarışı eklendi. Ve Sicyon tiranı Cleisthenes atlı araba yarışında zaferini ilan etti."(10.7.6).

"...Yirmi üçüncü Pythia Oyunlarında zırhlı koşu yarışı ekledirler. Bu yarışmada Phliuslu Timaenetus defne tacı kazandı, ...Kırk sekizinci Pythian Oyunlarında iki atlı araba yarışı düzenlediler, yarışmayı Execestides kazandı. Bundan sonra gelen beşinci oyunlarda (53. oyunlar) tayları koşumladılar, iki atlı araba yarışı yaptılar ve Thebesli Orphondas birinci oldu." (10.7.7).

"Gençler için pankrasyon, iki tayla çekilen araba yarışı, yaşına basmış at yarışı Elis'ten çok yıllar sonra oyunlara alındı. İlk olarak altmış birinci Pythia Festivalinde getirildi ve Thebesli Iolaidas kazandı. Sonraki festivalde yaşında at ve altmış dokuzuncu festivalde iki atlı araba yarışı yaptılar, ilkini Larisalı Lycormas ikincisini Makedonyalı Ptolemy kazandı." (10.7.8).

Pausanias yukardaki pasajlarda (10.7.6, 10.7.7 ve 10.7.8) farklı yıllarda düzenlenen oyunlarla ilgili ayrıntı verirken, iki atlı araba yarışı, zırhlı koşu yarışı, gençler pankrasyon yarışlarının yapıldığından ve bu yarışları kazananlardan söz eder. Yirmi üçüncü oyunlar (M.Ö. 498), kırk sekizinci oyunlar (M.Ö. 395), elli üçüncü oyunlar M.Ö. 378'de yapılmıştır. Pausanias aşağıdaki pasajarda (6.3.4, 6.3.7, 6.16.9), Pythia oyunlarında kazanan bir boksör, pentatloncu ve güreşçiden bahsederek bu üç sporun da oyunlarda yer aldığı bilgisi verir.

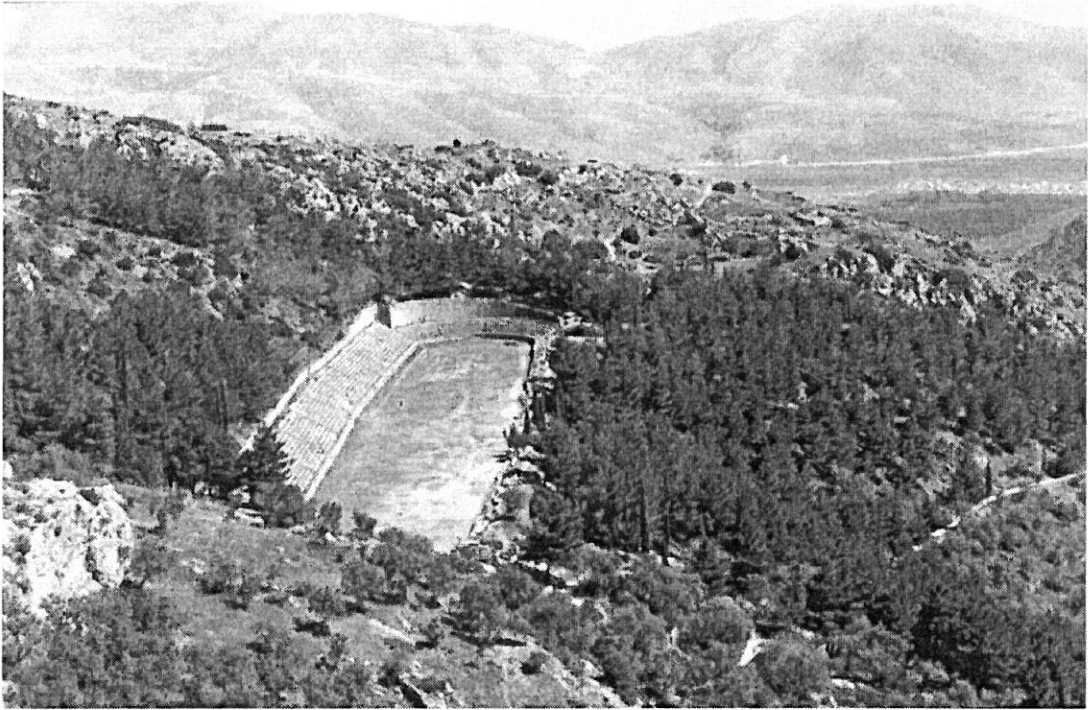
"Hemen yanında, Elis'teki Lepreus'tan gelen bir boksör olan Euphron'un oğlu Labax'ın ve Phytia'da iki zafer kazanmış olan ve kendisi de Elisli olan Thrasıs'in oğlu Aristodemus'un heykelleri yükselir. Aristodemus'un heykelini Patrocles'in hem oğlu hem de öğrencisi olan Sicyonlu Daedalus yapmıştır." 6.3.4

“Achaia’daki Aegeirali Cratinus döneminin en yakışıklı adamı ve en yetenekli güreşçisiydi ve genç erkeklerde güreş müsabakalarını kazandığında Elisliler onun antrenörünün de bir heykelini dikmesine müsaade ettiler. Heykel, babası Alexis hocası ise Eutyichides olan Sicyonlu Cantharus tarafından yapılmıştır.” 6.3.6

“Sonra at üstündeki Ptolemy gelir ve yanında Damatrius’un oğlu Elisli atlet Paeanius’un heykeli vardır. Paeanius güreşte iki Pythia zaferinin yanı sıra bir de Olimpiyat zaferi kazanmıştır. Burada ayrıca pentatlonda şampiyon olan Elisli Clearetus ile Eteocles’in oğlu Atinalı Glaucon’un at arabasının heykeli bulunur. Glaucon tam yetişkin atların kullanıldığı at arabası yarışında birinci ilan edilmiştir.” 6.16.9

Her ne kadar Pythia Oyunları, Olympia Oyunlarının bir taklidi niteliğinde olsa ve onun gölgesinde kalsa da, buradaki oyunların rekabet ve zorluğunu anlatmak için Antiphon (Freeman:1983, s.16), *“Olimpiyat ve Pythia’da elde edilen zafer ve mutluluklar, büyük acılara bağlıdır.”* demiştir.

Res. 9: Delphi Stadyumu. <http://www.digitalancienthistory.com/delphi.html>, erişim:05/11/2016.

2.3. Isthmia Oyunları

Isthmia festivali, Peloponnese yarımadasıyla Yunan anakarasının geri kalanını bir köprü gibi birbirine bağlayan ve Antik bir tapınağın konuşlandığı, Corinth kenti yakınında bulunan Isthmus kıstağında M.Ö. 582 civarında yapılmaya başlandı. Isthmia oyunları, Antik Yunanda yapılan dört Panhelenik oyundan bir diğeridir ve adını, yapıldığı yerin adından alır.

Corinth ve Atina arasında yer alan Isthmia'da yapılan oyunların en çok seyirci çeken oyunlardan biri olmasına rağmen, kutlamalar hakkında bilinenlerin oldukça az olduğunu belirtirken (Gardner:1881, s.315-317), dört Panhelenik oyundan olan Olympia ve Pythia'nın, tarihçilerin çok daha fazla ilgisini çektiği de ileri sürülmüştür. Bu iddia; Fransız, İngiliz ve Birleşik Amerikalı arkeologların kazıları ve yazdıklarıyla birçok materyal açığa çıkarılmış olsa da, günümüzde de geçerliliğini korumaktadır (Walton:1982, s.74).

Isthmia Oyunları ile ilgili bilgilerin azlığı araştırmacılar tarafından vurgulanmıştır ancak Pausanias ve çağdaşlarından bu oyunlarla ilgili bazı bilgilere ulaşmak mümkündür.

İkinci yüzyıl yazarı Dio Chrysostom (Crosby:1932, s.17), ilk Isthmia Oyunlarını anlatırken Corinthi şöyle tasvir eder: “...tanrıların oyunları kontrol ettiği bir yer, kahramanlar; kazananlar ve yenilgiye uğratanlardır, Argo huzur içindedir.”

Kentin kuruluşuyla ilgili olarak Pausanias'ın eserinden alınan alttaki pasajda (2.1.6) anlatılan efsaneye göre oyunlar Poseidon'a onuruna düzenlenmiştir:

“Corinthlilerin kendi memleketleri ile ilgili bir efsanesi onlara özgü değildir, ben Atinalıların buna benzer bir hikâyeyi Attika'yı övmek için daha önce anlattıklarına inanıyorum. Corinthliler der ki, Poseidon'un Helios'la (güneş tanrısı) bu yer için bir ihtilafı vardı, Briareos onlara hakemlik yaptı, Poseidon'a Isthmia ve bitişinde olan yerleri ve Helios'a kentin yukarı kısmını (akropolis) üstündeki tepeyi vererek.” (2.1.6).

Pausanias, aktardığı ikinci bir efsanede (1.44.7-8) oyunların nasıl başladığını ve kimin onuruna yapıldığını şöyle aktarır:

“Kayalarla ilgili efsane vardır. Molurian'a göre Ino, küçük oğlu Melicertes'le beraber buradan denize atlamıştır. Büyük oğlu Learchus babası tarafından öldürüldü.

Bir söylentiye göre Athamas bunu bir çılgınlık anında yapmıştır, diğerine göre ise; Athamas, Orchomenian'ların başına gelen kıtlığın ve Phrixus'un ölümünün gökten gelen bir kaza olmadığını, tüm bunların Ino'nun entrikaları olduğunu öğrendiğinde, Ino ve çocuklarına karşı dizginlenemez öfkesini açığa çıkardı. Sonra denize kaçtı ve oğluyla birlikte kendini Malaria kayasından denize attı, oğlunun bir yunus tarafından Corinth Isthmus'ta karaya bırakıldığını söylerler, adını Palaemon yaparak ve Isthmia oyunlarını onun adına başlatılarak onurlandırıldı.” (1.44.7-8).

Aynı efsaneye yer veren eserlerde “Melecertes'in Isthmus kıyısında yıkanan bedeni, amcası Sisyphus tarafından bir çam korusunun altında bulundu. Corinth'i birden kıtlık vurdu. Kâhin, kıtlığın son bulması için, insanların Melicertes'i cenaze oyunları ile onurlandırması gerektiği hükmünü verdi. Isthmia Oyunları onun onuruna amcası tarafından başlatıldı” denmekte oyunların sembolünün çam ağacından taç olmasının ve oyunlarda kazananlara verilmesinin nedeni bu şekilde açıklanmaktadır. (Graves:1955, s.136). Bazıları ise Thesus'un Sinis'i yıllar sonra öldürdüğünü ve daha önce Sisyphus'un Melicertes'in onuruna başlattığı Isthmia oyunlarını, öldürdüğü bu adama yeniden adadığını söylerler (Graves:1955, s.194). Pausanias eserinin daha önceki bir bölümünde yine buna değinmiştir:

“...Daha ilerde, benim ziyaretim zamanında kıyıda hala yetişen çamların orada, Melicertes'in sunağı vardı. Burada, onların söylediğine göre, çocuk kıyıya bir yunus tarafından getirildi. Sisyphus onu yerde yatar buldu, Isthmus'a gömdü, Isthmia oyunlarını onun onuruna başlattı.” (2.1.3).

Isthmia oyunlarının tarihi, M.Ö. 6. yüzyıldan M.S. 4. yüzyıla kadar Corinth kentinin kaderine sıkı sıkıya bağlıdır. Corinthliler M.Ö. 2. ve 5. yüzyılın başında Argoslularla ortaklıklarını saymazsak, bu tarihler arasında oyunların yürütücülüğünü üstlenmişlerdir. Gardiner (1970, s.222), Strabo'nun, “Isthmia festivali, spor standardı açısından Olympia'dan, kutsallık açısından Pythia'dan aşağı olmasına rağmen, Panhelenik festivaller içerisinde belki de en işlek olanıydı” dediğini aktarır. Bunun bir nedeni de Corinth'in varlıklı, kozmopolit ve ticari bir kent devleti olmasıdır.

Isthmia, Peloponnes savaşı sırasında Atina ve müttefiklerinden, sporcu ve seyirci gelmemesinin sıkıntısını yaşadı. Bununla birlikte Corinthliler M.Ö. 412'de Spartalıların Chois adasını Atina kontrolünden kurtarmak için yaptıkları ayaklanma

girişimine katılmayı reddettiler, Atinalıları entrikayı öğrendikleri ve daha sonra Sparta birliğini yendikleri yerde festivale davet ettiler. Daha sonra Corinth yandaşlarının bazıları tarafından desteklenen Sparta lideri Agesilaus, Corinth’i istila etti ve oyunları devraldı. Agesilaus geri çekildiğinde Corinthli ve Argoslu organizatörler geri döndüler, oyunların yasal olmadığını ilan ettiler ve festivali bir daha kutladılar (Gardiner:1970, s.217).

M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısında eski stadyum yıkılarak, yerine yeni ve daha büyüğü yapıldı. Arkeolog Oscar Broneer, tesislerin gelişimini, Isthmia’nın genişlemesine ve Makedon Alexander’ın Isthmia’yı yeni İmparatorluğun başkenti yapmasından sonra öneminin artmasına ve bağlar (Brooner:1973, s. 66).

Roma Dönemi’nde Corinth, İmparatorluğun doğu ve batı tarafının buluşma noktası oldu. Corinthliler, M.Ö. 228’den itibaren Romalıları oyunlara davet ettiler ve Flaminius’un Makedonlara rağmen, doğu Yunanistan’ın özgürlüğünü ilan ettiği M.Ö. 196’ya kadar orada festival yapıldı (Harris:1972, s. 46).

Pausanias 2.1.2 ve 2.2.2.’de bahsettiği olaylar, Yunanistan’ın Roma toprağı olmasından sonra, Achaean savaşında orduyu yöneten Romalı komutan Mummius’un, Diaeus ve ordusunu kolayca yenerek Corinth’i harap etmesidir. Bu olay M.Ö. 146’ya tarihlenir (Brooner:1973, s. 3). Pausanias, kentin harap durumunda olmasından dolayı oyunların Sicyonlular tarafından devam ettirildiğini, ara verilmediğini belirtmiştir. Ancak Pausanias, oyunların bu arada nerede yapıldığını söylememektedir. Muhtemelen oyunlar Sicyonlar tarafından başka bir yerde organize edilmiştir. Çünkü kentin inşa edilmesinden sonra “oyunların mevcut sakinlerine geri verilmesi” şeklindeki ifade, oyunların yeniden Corinth’te yapılmaya devam edildiğini göstermektedir. Pausanias anlatımında ayrıca, kentin M.S. 44’de Julius Caesar döneminde yeniden inşa edildiğini not düşmüştür.

“Corinth artık eski Corinthlilerin değil Romalılar tarafından gönderilen sömürgecilerin ikamet ettiği bir yerdir. Bu değişimin nedeni Achaean Birliğidir¹⁰. Achaeanların komutanı olarak atanan Critolaus’un hem Achaeanları hem de Peloponnes dışında yaşayan Yunanları, Romalılara karşı ayaklanmaya ikna etti, bu

¹⁰ Agean ligi olarak da bilinir. Kuzey ve merkez Peloponez’deki kentlerin dâhil olduğu birliktir. M.Ö. 280’de kurulan birlik M.Ö. üçüncü yüzyılın ikinci yarısında çok etkili olmuştur.

birliğin üyesi olan Corinthliler Romalılara karşı savaşa katıldılar. Romalılar savaşı kazandığında Yunanları silahsızlandırdılar ve tüm şehirlerin etrafında koruma için var olan duvarları yıktılar. Savaş alanında Romalılara komuta eden Mummius, Corinthi harap etti, daha sonra Caesar tarafından yeniden kurulduğu ve yeniden donatıldığı söylenir.” (2.1.2).

“... Isthmia Oyunları, Corinth Mummius tarafından yakıp yıkıldığında bile kesintiye uğramadı ama terkedilmiş olduğu süre boyunca oyunların kutlaması sicyonlara emanet edildi, (kent) yeniden inşa edildiğinde, omur mevcut sakinlerine geri verildi.” (2.2.2).

Pausanias eserinin birçok bölümünde, Isthmia oyunlarında yapılan müsabaka ve yarışmalardan ve onları kazananlardan söz eder. Pausanias, bu bilgilerin çoğunu, kazananların anısına dikilmiş ve günümüzde artık var olmayan heykellerin üzerinde bulunan resim ve kitabelerden yola çıkarak verir. Bunlardan bazı örnek pasajlar şöyledir:

“Onun yanında iki çocuk durmaktadır: biri elinde bir tekerlek tutmakta diğeri ise kurdeleyi istemektedir. Üzerindeki kitabede yazdığına göre, Polycles aynı zamanda Pytho, Isthmus ve Nemea’daki atlı araba yarışlarını da kazanmıştır.” (6.1.8).

“Corinthliler’in kayıtlarına göre Corinthli Pheidolas’ın kısırağının ismi Aura (meltem) idi ve yarışın hemen başında binicisini üzerinden atmaya denemişti. Yine de düzgün bir şekilde koşmaya devam etmiş, direği dönmüş ve trampet sesini duyunca hızını artırmış, hakemlere ilk o ulaşmış, kazandığını anlayınca da koşmayı bırakmıştır. Elisliler Pheidolas’ı galip ilan etmiş ve kısırağının da bir heykelini dikmesine izin vermişler.” (6.13.9).

“Pheidolas’ın oğulları da at yarışında birincilik kazandılar ve Pheidolas’ın atı kitabede bir levhada zikredildi: Isthmus’da bir, buradaki iki zaferden sonra, Hızlı Lycus Pheidolas’ın oğullarının hanesini taçlandırdı...” (6.13.10).

Yukardaki pasajlardan atlı araba ve at yarışlarının oyunların birer spor dalı olduğu ayrıca anlaşılmaktadır.

Pausanias, aşağıda belirtilen pasajlarda (6.2.11-6.3.9-6.4.2-6.11.5) anlattıklarıyla, oyunlarda kısa ve uzun koşu yarışının yapıldığını ve kategorilere ayrıldığını

belirtirken, pankrasyon ve pentatlon müsabakalarına da yer verildiğini söylemektedir. Ayrıca aynı sporcunun sadece tek bir dalda yarışmadığını, farklı dallarda ve farklı yerlerde düzenlenen Panhelenik oyunlarda yer alıp, başarılı olduğunu da vurgular.

“Yine de Messenialılar Mora’ya döndüklerinde, Olimpiyat oyunlarındaki şansları da onlarla birlikte dönmüştür. Messene’nin iskânını takip eden yıl kutlanan Festival’de genç erkekler koşu yarışını Damiscus kazanmıştır ve aynı Damiscus daha sonra hem Nemea hem de Isthmus’taki pentatlon yarışlarını da kazanmıştır.” (6.2.11).

“Antiochus’un heykeli Nicodamus tarafından yapılmıştır. Lepreus’un yerlisi olan Antiochus Olympia’da bir kez erkekler pankrasyonda ve Isthmia oyunlarında iki ve Nemea oyunlarında da iki kez olmak üzere pentatlonda kazanmıştır...” (6.3.9).

“Hem Nemea hem de Isthmia oyunlarında toplam on iki, Olympia’da üç ve Pytho’da da iki zafer kazanmıştır...” (6.4.2).

“Ayrıca, Pytho’da da üç zafer kazanmıştır. Bunlar boksta kazanılan zaferler olmakla birlikte, Nemea’da kazanılan dokuz ödülün ve Isthmus’ta kazanılan on ödülün bazıları pankrasyonda geriye kalanları ise yine boksta kazanılmıştır. Thessaly’de boks ve pankrasyum antrenmanlarını bırakmış ve koşu dalında da Yunanistan’a nam salmaya kendini adanmıştır ve uzun yarışa katılan diğer herkesi yenmiştir. Kanımca, amacı, adına kahraman denenlerin en hızlısının ana vatanında koşu ödülünü kazanarak Achilles’e rakip olmaktı. Kazandığı taç sayısı toplamda bin dört yüze ulaşmıştı.” (6.11.5).

Pausanias, oyunlarda güreş müsabakaların da yapıldığını, güreş ve pankrasyonda yaş kategorilerine göre sınıflandırma yapıldığını belirtmektedir (6.4.11-6.14.2):

“Genç erkeklerde yarışan Mantinealı bir boksör olan Cyniscus’un heykeli Polycleitus tarafından yapılmıştır. Philanor’un oğlu Ergoteles uzun koşu yarışında Olympia’da iki zafer kazanmış ve bunun yanında Pytho, Isthmus ve Nemea’da da zaferler kazanmıştır. Heykelin üzerindeki kitabeye göre aslen Himeralıdır; fakat bunun doğru olmadığı ve Cnossus’tan gelen bir Giritli olduğu söylenir. Bir siyasi parti tarafından Cnossus’tan sürgün edilince Himera’ya gelmiştir, burada kendisine vatandaşlık verilmiştir ve bunun yanında da daha birçok nişan kazanmıştır. Bu nedenle de oyunlarda memleketinin Himera olarak takdim edilmesi gayet doğaldır.” (6.4.11).

“On sekiz yaşında olduğu için genç erkekler güreş yarışmalarına katılmasına Elisliler tarafından izin verilmeyen Nicasylyus yetişkinler müsabakalarını kazanıp şampiyon ilan edildi. Daha sonradan Nemea’da ve Isthmus’ta da şampiyon ilan edildi. Fakat yirmi yaşındayken Rodos’a dönmeden öldü. Kanaatimce Rodoslu güreşçinin Olympia’daki performansı Trallesli Artemidorus’unkini aşmıştır. Tralles Olympia’da genç erkekler pankrasyon yarışmalarında başarılı olamadı. Nedeni de yaşının çok genç olmasıydı.” (6.14.2).

Pausanias’ın 6.4.1 ve 6.4.10’da aktardıklarına göre, oyunların bir diğer spor dalı bokstur ve bu sporda yaşlara göre kategorilere ayrılmıştır. Bu oyunlara Yunanistan’ın diğer bölgelerinden ve Anadolu’dan sporcuların rağbet ettiği ve zafer kazandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca pankrasyon sporunda, rakibin parmaklarını tutmak ve bükmek gibi, bugün sadece karışık dövüş sanatlarında (MMA) müsaade edilen bir tekniğin varlığından söz edilmektedir.

“IV. Lysander’in heykelinin hemen yanı başında genç erkeklerde diğer tüm rakiplerini alt eden Efesli bir boksörün– adı Athenaesus’tur – ve ayrıca Sicyonlu bir pankrasyon sporcusu olan Sostratus soy isimli Acrochersites’in heykelleri yükselir. Çünkü rakibinin parmakları tutar ve bükermiş ve rakibi pes edene kadar da bırakmazmış.” (6.4.1).

“Sparta’yı anlatırken bu konuyu derinlemesine işlemiştim. Cyzicuslu Euanthes boksta ödüller kazanmıştır, bunlardan birini Olympia’da büyükler kategorisinde, diğerlerini ise Nemea ve Isthmia oyunlarında genç erkeklerde elde etmiştir. Euanthes’in yanında bir at yetiştiricisinin ve iki tekerlekli arabasının heykeli vardır: arabanın üzerinde ise genç bir kız resmedilmiştir. Adamın adı Lampus’tur ve memleketi ise Makedonya’da en son kurulan ve adını da Amyntas’ın oğlu kurucusu Filip’ten alan şehirdir.” (6.4.10).

Pausanias’ın spor dallarıyla ilgili verdiği bilgileri özetlemek gerekirse; Isthmia oyunlarında boks, güreş, pentatlon, zırhlı koşu, at yarışı, atlı araba yarışı, kısa ve uzun mesafe koşu dalları yer almıştır. Pausanias söz etmemiş olsa da başka kaynaklarda (Harris, 1964: s.81) bu sporlara ilaveten disk atma, halter ve uzun atlama yarışlarının da yapıldığı kaydedilmiştir.

Pausanias Elis halkının hiçbir zaman Isthmia oyunlarına sporcu olarak katılmadıklarını beyan etmiştir (6.16.2, 6.3.9) ve bu oldukça önemli bir ayrıntıdır.

“Demetrius’un babası Antigonus’un ve Seleucus’un heykelleri Elisli Tydeus tarafından adanmıştır. Seleucus’un büyük adamlar arasındaki ünü bilhassa onun Demetrius’u yakalamasından ileri gelir. Isthmian oyunları dışında bütün Yunan oyunlarında pentatlonda zaferler kazanan Timon Isthmia’da bütün Elisliler gibi müsabakalara girmemiştir.” (6.16.2).

“...Mesela Elisli Hysmon, hem Nemea hem de Olympia’da pentatlonda kazandı, ama diğer Elisliler gibi Isthmia oyunlarından şüphesiz uzak durdu.” (6.3.9).

Pausanias Elislilerin Isthmia oyunlarına katılmama nedenlerini de eserinde açıklamıştır (5.2.1, 5.2.2).

“Heracles, Augeas’la savaşında parlak bir zafer kazanamadı. Actor’un genç yetişkin oğulları, Heracles’in emrindeki müttefikleri daima bozguna uğrattığından, Corinthliler Isthmia ateşkesini ilan ettiler, (ateşkes sürerken) Actor’un oğulları ve Elisli Moline oyunlara elçi olarak geldiler. Heracles o sırada Cleonae’de pusu kurdu ve onları öldürdü. Katilin kim olduğu bilinmediğinden, Moline kendini, diğer çocuklarından daha çok, katili ortaya çıkarmaya adadı.” (5.2.1).

“Onu (katili) bulunca, Elisliler Argoslulardan suçun karşılığında kefarete talep ettiler, çünkü o anda Heracles’in evi Tiryns’deydi. Argoslular kefareti reddedince, Elisnlular, Corinthlilere Argos halkını Isthmia oyunlarından dışlaması için baskı yapma yoluna gittiler. Bunu da başaramayınca, Moline, Isthmian festivaline katılacak tüm vatandaşlarına lanetler etti. Moline’nin lanetlerine günümüzde bile itibar edilir ve hiçbir Elisli sporcu Isthmia Oyunlarında mücadele etmez.” (5.2.2).

Isthmia oyunları, diğer büyük oyunlar gibi, sporda uzmanlaşma ve profesyonelleşmeden etkilenmiştir. M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren bir profesyonel antrenör sınıfı ortaya çıkmıştır. Sporcular, bu antrenörlerle yaptıkları özel antrenmanlarla, belli bir dalda uzmanlaşarak servet arayışına girmişlerdir. Sporculara verilen hibeler ve ödül miktarları artmıştır. M.Ö.590’da Atinalı Solon, oyunlarda şampiyon olan sporcular için ödül tarifesi belirlemiştir. Bu tarifeye göre, Isthmia oyunlarında kazanmanın ödülü, çalışan bir insanın 1 yıllık gelirine denk olan, 100 drahmidir (Harris:1964, s. 37). Corinthli aristokratlar özel ve uzun antrenmanlara

sürdüremeleri için boksörleri desteklemişlerdir. Bu durum oyunlarda rüşvet ve yolsuzlukların artmasına neden olmuştur. Philostratus, Isthmia oyunlarında finali 3000 drahmiye satan bir güreşçinin hikâyesini anlatır. Kazanan güreşçi parayı ödemeyince, sinirlenir ve rüşvetini almak için yasal yollara başvurur (Harris:1964, s.47)!

Pausanias, oyunlarda spor etiğinin bozulduğuna ilişkin şunları aktarır.

“... Callibrotus’un oğlu Dicon Pytho’da beş, Isthmian oyunlarında üç, Nemea’da dört ve Olympia’da genç erkeklerde bir yetişkinlerde de iki koşu yarışı kazanmıştır. Olympia’da dikilen heykellerinin sayısı kazandığı yarışlara eşittir. Çocukken, Caulonialı olarak takdim edilmiştir ki aslen de oralıdır. Fakat sonraları kendisini Syracusalı olarak takdim etmesi için kendisine rüşvet verilmiştir.” (6.3.11).

“... Philanor’un oğlu Ergoteles uzun koşu yarışında Olympia’da iki zafer kazanmış ve bunun yanında Pytho, Isthmus ve Nemea’da da zaferler kazanmıştır. Heykelin üzerindeki kitabeye göre aslen Himeralıdır; fakat bunun doğru olmadığı ve Cnossus’tan gelen bir Giritli olduğu söylenir. Bir siyasi parti tarafından Cnossus’tan sürgün edilince Himera’ya gelmiştir, burada kendisine vatandaşlık verilmiştir ve bunun yanında da daha birçok nişan kazanmıştır. Bu nedenle de oyunlarda memleketinin Himera olarak takdim edilmesi gayet doğaldır.” (6.4.11).

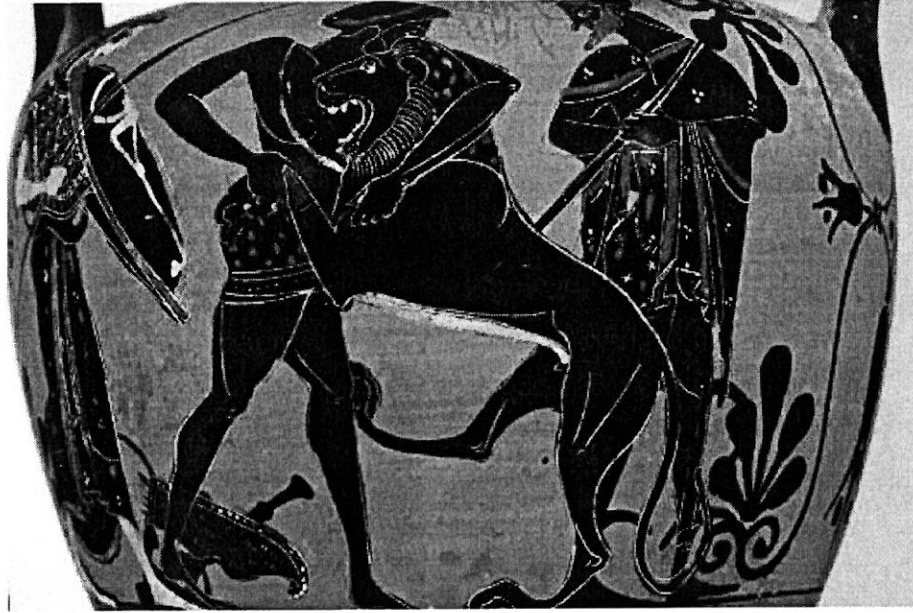
Pausanias oyunlarda başarılı sporculara el altından para verilerek, başka memleketli olmalarına rağmen diğer kentlerin sporcuymuş gibi gösterilerek, haksız saygınlık sağlanmaya çalışıldığını belirtir (6.3.11). Bunun yanında, siyasi nedenlerden ötürü memleketinden uzaklaştırılan başarılı sporcuların, başka kent devletleri tarafından hemen vatandaş yapılarak, yeni memleketleri adına mücadele vermeleri sağlanmıştır (6.4.11).

Roma imparatorluğu döneminde ruhunu iyiden iyiye yitirdi; büyük bir eğlence, alışveriş ve dini olmayan meselelerden mütevellit bir karnavala dönüştü. Roma amfi-tiyatrolarından gelen kana susamış etkinlikler izlenir oldu. İmparator Julian döneminde spor ve müzik etkinliklerinin yerini, arenada vahşi hayvan avlama ve gladyatör dövüşleri aldı (Gardiner:1970, s.219).

M.S 4. yüzyılda tapınak yerleşkesi yıkıldı, festival bir daha yapılmadı. Yaklaşık bin yıldır yapılan Isthmian oyunlarının, diğer yunan festivalleri gibi, M.S. 393’de İmparator Theodosius’un oyunları yasaklamasından sonra sona erdiği varsayılabilir.

2.4. Nemea Oyunları

Dört Panhelenik oyunlardan bir diğeri, Antik Yunan'da her iki veya üç yılda bir düzenlenen Nemea Oyunlarıdır. Efsaneye göre oyunların kurucusu, Nemea Aslanını önce bir odun, sonra ok ve yay, son olarak bronz bir kılıçla öldürmeye çalışan ancak başaramayan, saatlerce aslanla güreşerek onu kolları ile boğarak öldürmeyi başaran Heracles'ti.¹¹ Bu olayın temsili Antik Yunan'dan kalma bir amforada (Res.10) görülmektedir.

Res.10: Heracles ve Nemea Aslanı. Amfora, M.Ö. 510-500, University of Mississippi <http://www.perseus.tufts.edu/Heracles/lion.html>, erişim: 14/15/2016.

Diğer bir efsaneye göre, Nemea kenti aslında “Thebes’e Karşı Olan Yediler” tarafından Opheltes’in (ölümünden sonra, Archemorus “ölümün öncüsü” olarak anıldı) ölümü anısına kuruldu.

Yediler, Nemea’ya ulaştıklarında susuzdular. Zeus ve Eurydice’nin rahibinin çocuğu olan Opheltes’i taşıyan HypSpile ile karşılaştılar. O, kahramanlara en yakın kuyuya giden yolu gösterirken, çocuğu çayırın üstüne bıraktı ve onun yokluğunda bir yılan çocuğu öldürdü. Yediler, dönerken bu olayı gördüler. Yılanı öldürdüler, çocuğun

¹¹ Nemea oyunlarının başlaması ile aslanın öldürülmesi arasında bağlantı kurulması daha çok Roma Dönemi’nin hadisesidir. Yunan döneminde, oyunların başlangıcıyla ilgili olarak başka efsanelere inanılmıştır, <http://nemeangames.org/ancient-nemea/mythology/Heracles-and-the-lion.html>, erişim: 08/11/2016.

anısına her üç yılda bir yapılan cenaze oyunlarını başlattılar. Pausanias, eserinde, efsaneye konu olan yer ve olayla ilgili şu detayları verir:

“Cleonae'den Argos'a iki yol vardır; birincisi dosdoğrudur ve sadece hareketli erkekler içindir, diğeri Tretus denen geçit boyunca devam eder, şimdi diğeri gibi daralır, dağlarla çevrilidir, ama binek arabaları için daha uygundur. Bu dağlarda ünlü aslanın mağarası halen görülebilir, Nemea on beş stade (yaklaşık üç kilometre) uzaklıktadır. Nemea'da Zeus'un dikkate değer bir tapınağı vardır ama çatısı yıkılmış olarak buldum ve içinde hiçbir resim kalmamıştı. Tapınağın etrafında selvi korusu var, burasının, dadısının Opheltes'i çimlerin üstüne bıraktığı ve yılan tarafından öldürüldüğü yer olduğunu söylerler.” (2.15.2).

Pausanias, eserinin birçok bölümünde Nemea Oyunlarında yer alan spor müsabaka ve yarışmaları ve kazananlar hakkında detaylar sunmuştur. Tekrar olmaması açısından bunlardan sadece her spor için bir örnek pasaj verilmiştir:

“Argoslular Nemea'da Zeus'a kavrulmuş adaklar da sundular, dahası Nemea Oyunlarının kış törenlerinde zırhlı koşu yarışı için ödül verdiler...” (2.15.3).

“Cephisus tapınağının yanı başında taştan yapılmış Medusa başı bulunur, Cyclopes'in diğeri bir eseri olduğu söylenir. Buranın arkasındaki alana şimdi bile “kıyamet yeri” denir, çünkü Hypermnestra'nın Danaus tarafından yargılanmak için getirildiği yerin burası olduğunu söylerler, buranın yakınındaki yer tiyatrodur. İçinde bir diğeri öldüren adamı temsilinden önce, Nemea Oyunlarında güreşte ödül kazanmayı başaran Perilaus'un görmeye değer resmi vardır.” (2.20.7).

“Chaereas'tan sonra Messenialı bir çocuk olan Sophius ve Elisli bir adam olan Stomius'un heykelleri vardır. Sophius, akranı olan rakiplerini (koşu) geçmiş ve... Nemea oyunlarında üç pentatlon zaferi elde etmiştir. Heykelinin üzerindeki kitabeye göre, Elisli süvarilerin komutanıyken, yarışmalar düzenlemiş ve kendisine meydan okuyan bir düşman generalini tek bir dövüşte öldürmüştür.” (6.3.2).

“Sparta'yı anlatırken bu konuyu derinlemesine işlemiştim. Cyzicuslu Euanthes boksta ödüller kazanmıştır, ... diğeri ise Nemea ve Isthmia Oyunlarında genç erkekler de elde etmiştir...” (6.4.10).

“Patrae’den gelen bir Achealı olan Chilon ... greŖte Nemea Oyunlarında  zafer kazanmıŖtır. Achaeanlılar tarafından maliyeti halk tarafından karŖılanmak üzere gmlmŖtr ve mukadderatı savaŖ meydanında hayatını kaybetmek olmuŖtur. Benim açıklamam Olympiya’daki kitabeye dayanmaktadır:

*GreŖte tek baŖıma hem Olympiya’da hem de Pythia’da zafer kazandım,
 kere Nemea’da ve dört kere de deniz kenarındaki Isthmia’da;
Patraeli Chilon, Chilon’un oğlu, Achaean halkı
Yiğitliğimden ötürü gömdü beni, ölünce ben savaŖta.” (6.4.6).*

Pasajlardan (6.4.10 ve 6.3.2) ayrıca, oyunlara sadece büyük erkeklerin değil aynı zamanda genç erkeklerin de katıldığı, üstelik bu gençlerin kendi yaŖ kategorilerinde (6.3.2) yarıŖtıkları anlaŖılmaktadır.

Daha önce men edilen at yarıŖlarının, Roma İmparatoru Hadrian Dönemin’de yeniden düzenlendiği aŖađıdaki pasajdan (6.16.4) anlaŖılmaktadır ancak ondan sonraki dönemde devam ettirildiğine dair herhangi bir eserde hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

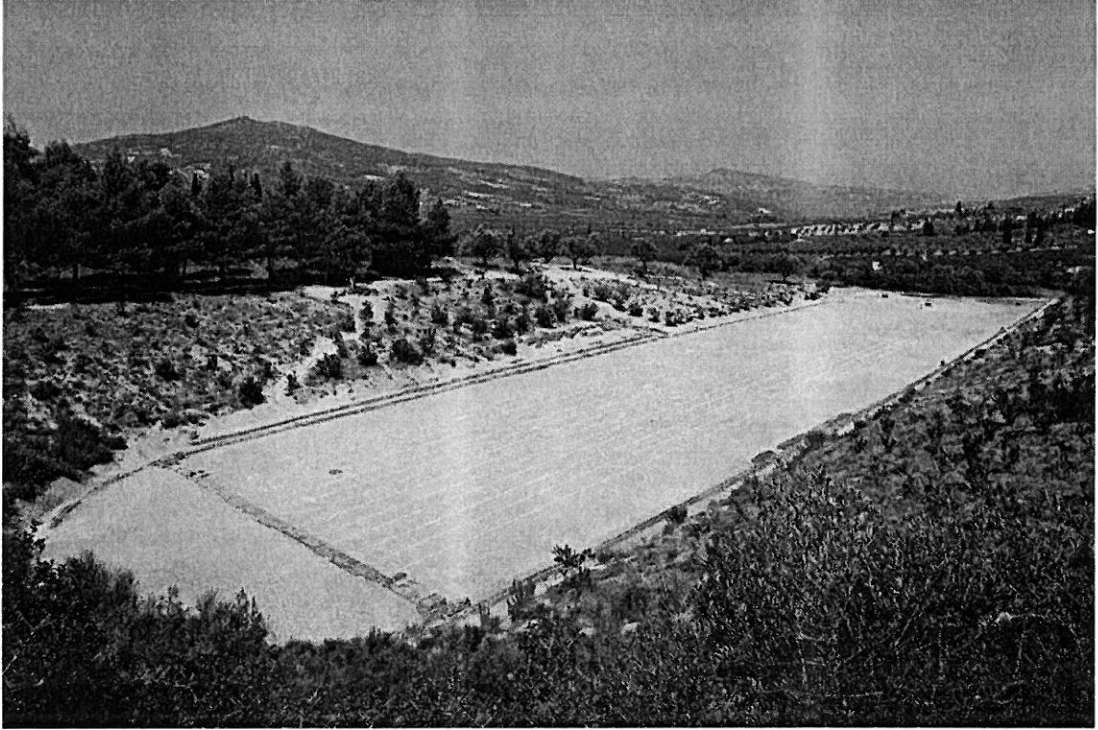
“Heykelinin üstündeki kitabenin belirttiğine göre Elisli Aristeides ... ve Nemea’da genç erkekler at yarıŖında zaferler kazanmıŖtır. At yarıŖının uzunluğu ifte koŖunun (dolichos) iki katıdır ve bu müsabaka Nemea ve Isthmia Oyunlarından çıkarılmasına rağmen imparator Adrian tarafından Nemea kış oyunlarında Argoslular’a tekrar aılmıŖtır.” (6.16.4).

Aristeides’in heykelinin çok yakınında, ... ve Nemea’da eŖitli koŖu yarıŖlarında altı kez Ŗampiyon olmuŖ Nicander’in heykeli bulunur....” (6.16.5).

Pausanias’ın eserinden alıntılanan ve örnekleme açısından yukarıda belirtilen pasajlardan hareketle Pausanias’ın Nemea oyunlarında müsabaka ve yarıŖmalarının yapıldığını belirttiği spor dalları; pentatlon, zırlı koŖu yarıŖı, koŖu yarıŖı, ifte koŖu yarıŖı, at yarıŖı, boks ve greŖtir. Nemea oyunlarında yer aldığı Pausanias’ın eserinde belirtilen bu sporların, Antik Dönem yazarlarının eserlerinde de bahsi gemiŖtir (Swarlien:1990, s.23; Swarlien:1991, s.36). Pausanias’a ilaveten, Nemea oyunlarında yüksek atlama, demir halka atma, mızrak ve okçuluk yarıŖmaların yapıldığı Apollodorus (Frazer:1921, s.27) tarafından ifade edilmiŖtir. Bunun yanında yine Pausanias’ın aŖađıdaki pasajda anlattığına göre, bu oyunlarda spor mücadelelerinin yanında müzikle ilgi yarıŖmalar da yapılmıŖtır:

Nemea oyunlarında müzik yarışmalarının yapıldığı Pindar tarafından da kaydedilmiştir. Pindar, oyunların daha sonra Zeus onuruna düzenlendiğini belirtmiştir (Swarlien:1990, s. 17). Önceleri savaş mahiyetinde olan oyunlara, sadece savaşçılar ve onların erkek çocuklarının katılmasına izin verilirken, sonrasında, tüm Yunanların katılımına müsaade edildi. Nemea kentinde Cleonae ve Phlius arasında bir koruluk mevkide düzenlenen oyunlarda kazananlar, önceleri zeytin dalından, sonraları yabancı kereviz (maydanoz) yapraklarından hazırlanan bir taçla ödüllendirildi.

“Argoslar Nemea oyunlarını kutlamadan kısa bir süre sonra Philopoemen harpçılarla yarışmayı denedi. Megalopolisli Pylades, zamanının en ünlü harpçısı, Pythia zaferini kazandı...” (8.50.3).

Res.11: Antik Nemea stadyumu, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nemea_Stadion_2008-09-12.jpg, erişim:13/05/2016

Bir süre ihmal edilen bu törenler Romalı tarihçi Eusebius'un tabiriyle “ilk Nemeat” olarak M.Ö. 573'de tekrar başlamıştır. Yapılan kazılardan elde edilen bilgiler de bu tarihi genel olarak doğrulamaktadır.

Uzun bir süre her iki yılda bir; her ikinci Olimpik yılın başlangıcında kışın ve her dördüncü Olimpik yılın başlangıcından hemen sonra yazın düzenlendi. Nemeatın her

Maraton savaşı tarihinde Argolis'te yapılması geleneksel hale geldi. Oyunlar Helenistik dönemde devam etti.

Bu oyunlarda 4 kez şampiyon olan Kleonailı Aristis'in M.Ö. 550'ye ait heykel kaidesi (Res.12) oyunların başlangıç tarihini saptamaya yönelik önemli bir kanıttır.

Res.12: Heykel kaidesi, <http://nemeangames.org/ancient-nemea/history.html>, erişim: 27/11/2016.

2.5. Hera Oyunları

Hera, tanrılar tanrısı Zeus'un eşidir. Hera oyunları ile alakalı çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Oyunlarla ilgili en geniş bilgi Pausanias'ın bu eserinde yer almaktadır.

Pausanias eserinin 5.16.2 ve 5.16.8 arası pasajlarında Hera Oyunlarını ele alır. Pausanias'ın naklettiklerine göre on altı kadının idaresinde her dört yılda bir yapılan Hera oyunlarında yer alan tek etkinlik koşu yarışısıdır. Oyunlara sadece bakire kadınların katılmasına müsaade edilirdi. Oyunlara katılacak olan kadınlar yaşlarına

göre üçe ayrılır ve yarışmalar bu sınıflandırmaya göre yapılırdı. Önce gençler, sonra daha yaşlı olanlar ve son olarak en yaşlı olanlar yarıştırdı (5.16.2).

Pausanias, koşuya katılan kadınların koşu esnasında, saçlarının aşağı sarktığını (yani saçları açık ve aşağı salınmış) ve sağ omuzlarını göğüslerine kadar çıplak bırakacak şekilde dizlerinin üzerine kadar uzanan tunik tarzı bir elbise giydiklerini ifade eder. Hera oyunları da Olimpik stadyumda yapılırdı. Ancak stadyumun pist uzunluğu kadınlar için altıda bir oranında kısaltılırdı¹². Kazanan kadınlar zeytin ağacından taç ve yarışmadan önce Hera'ya adanmış ineğin bir bölümü ile ödüllendirilirdi. Kazananlar ayrıca heykellerinin üzerlerindeki kitabelere isimlerini yazarak Olympia'da adayabilirdi. Oyunların yönetimini üstlenen "On Altı" kadınların oyunların "başkanları" gibiydiler ve hepsi evli kadınlardan oluşurlardı (5.16.3).

Pausanias'ın naklettiklerine göre, bakirelere özel bu oyunların evveli Antik zamanlara kadar uzanırdı. Oyunların yapılma nedeni öncelikle, Pelops'la evlenen Hera'ya şükranları sunmaktı. Oyunlardan önce "Hippodameia" bu "On Altı Kadını" toplar ve onlarla Hera Oyunlarının açılış merasimini yapardı. Oyunların yapılma nedenlerinden bir diğerinin, erkek kardeşlerinden biri hayatta olmasına rağmen Amphion evinin hayatta olan tek kızı Chloris'in kazandığı zaferle ilgili olduğu da söylenmekteydi (5.16.4).

Hippodamia'nın babası Pisa Kralı Oenomaus, damadı tarafından öldürüleceğine dair bir kehanetten korkuyordu. Talipler geldiğinde, onlara kendisini atlı araba yarışında yenme koşuluyla kızıyla evlenebileceklerini, kaybettikleri takdirde idam edileceklerini söyler. Biraz daha uzaklarda, üzerinde Hippodameia'nın taliplerinin mezarı olan yüksek bir tepe vardır. Oenomaus, saygı göstergesi olmaksızın, onları birbirlerine yakın yere onları koyar. Fakat Pelops daha sonra kendisinden önceki talip olan ve ölenlere saygı göstermek ve Hippodamia'yı memnun etmek için hepsine yüksek bir anıt dikmiştir. Pausanias'a göre Pelops, Oenomaus tarafından yenilgiye uğratılanların sayısını ve özelliğini gelecek nesillere anlatmak için bir anıt yapmak istemiştir (6.21.9, 6.21.10). Pausanias aynı zamanda Hippodamia'ya talip olup Oenomaus tarafından öldürülenlerin isimlerini epik şiir "Great Eoae'yi" referans göstererek verir. Hippodamia'nın on sekiz talibi bu şekilde yok edilir ve Oenomaus, onların başlarını

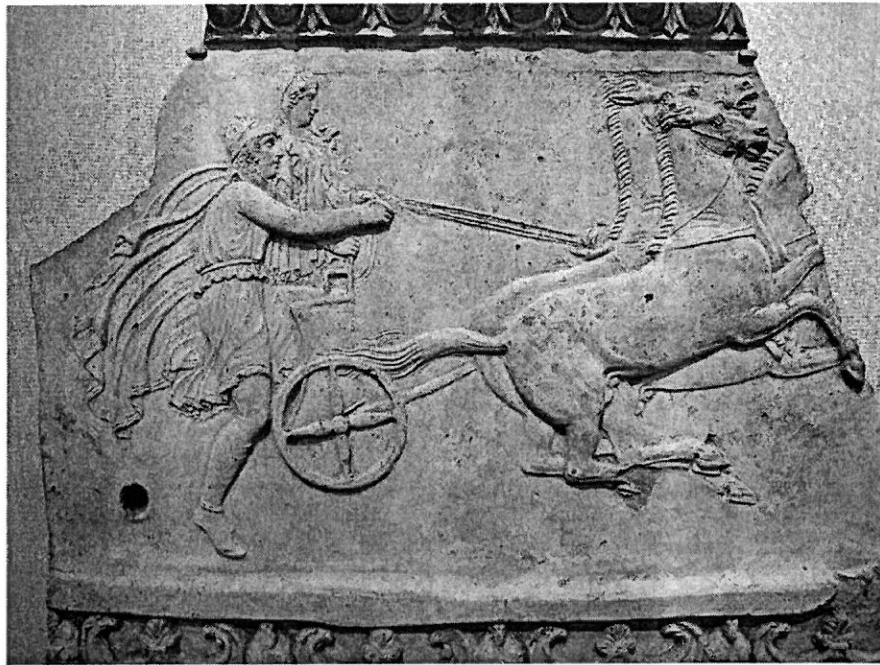
---

¹² Yaklaşık 155 m.

sarayın ahşap kolonlarına yapıştırır. Pelops ve Oenomaus arasında yapılan atlı araba yarışını Pelops hile ile de olsa kazanır ve Hippodamia ile evlenir.

Pausanias, “On Altı Kadın” yöneticinin nasıl seçildiğiyle ilgili olarak ilave bilgiler verir. Onun naklettiğine göre, Pisa tiranı Damophon Elislilere ağır zararlar verdi. Damophon öldüğü zaman, Pisa halkı tiranlarının günahlarına iştirak etmeyi reddettiler. Elisliler, Pisa halkının bu olumlu davranışlarından memnun kaldılar ve Damophon tarafından uğradıkları mağduriyetlerini bir kenara bırakmaya karar verdiler. Elisliler, on altı kentin herbirinden en yaşlı, en asil ve en çok saygı duyulan birer kadın seçtiler (5.16.5).

Res.13: Pelops ve Hippodamia atlı araba yarışında, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pelops_and_Hippodamia_racing.jpg.

Kadınların seçildiği kentlerin hepsi Elis’e bağlıydı. Bu kadınlar Pisa ve Elis arasında barışı tesis ettiler. Daha sonra Hera Oyunlarının yürütülmesi ve Hera’ya elbise dikmekle (örmekle) görevlendirildiler. On Altı Kadın aynı zamanda biri Physcoa diğeri ise Hippodameia denen iki koro dansını yönetirlerdi. Physcoa denilene göre Elisliydi ve yaşadığı Orthia’daki cemaatin adıydı.

Physcoa Dionysus’la evlendi ve ona Narcaeus adında bir erkek çocuk doğurdu. Çocuk büyüdüğünde komşu halka karşı savaştı ve büyük bir güce ulaştı, Atina’da Athena tapınağını kurdu. Narcaeus ve Physcoa söylenene göre Dionysus’a ilk ibadet

edenlerdir. Physcoa'ya çeşitli şeref payeleri verildi, özellikle On Altı Kadın tarafından yönetildikten sonra adı verilen koro dansı onlardan biridir. Elisliler, kentlerden bazıları ortadan kalktıktan sonra sekiz kabileye bölünmelerine rağmen Antik geleneklerine yine de bağlı kaldılar. Bu nedenle sekiz kentin her birinden ikişer kadın seçerek on altı kadını yine seçtiler (5.16.7).

Hera oyunlarında akla gelen her ritüelin yerine getirilmesi On Altı Kadın ve Elisli hakemlerin göreviydi. Bunlar Olympiya'dan Elis'e giden düz yolu takip ederek ulaşılan Piera kaynağında oyunlardan önce adet gereği domuz eti ve suyla kendilerini arındırmadan önce oyunlara başlamazlardı (5.16.8).

III. BÖLÜM

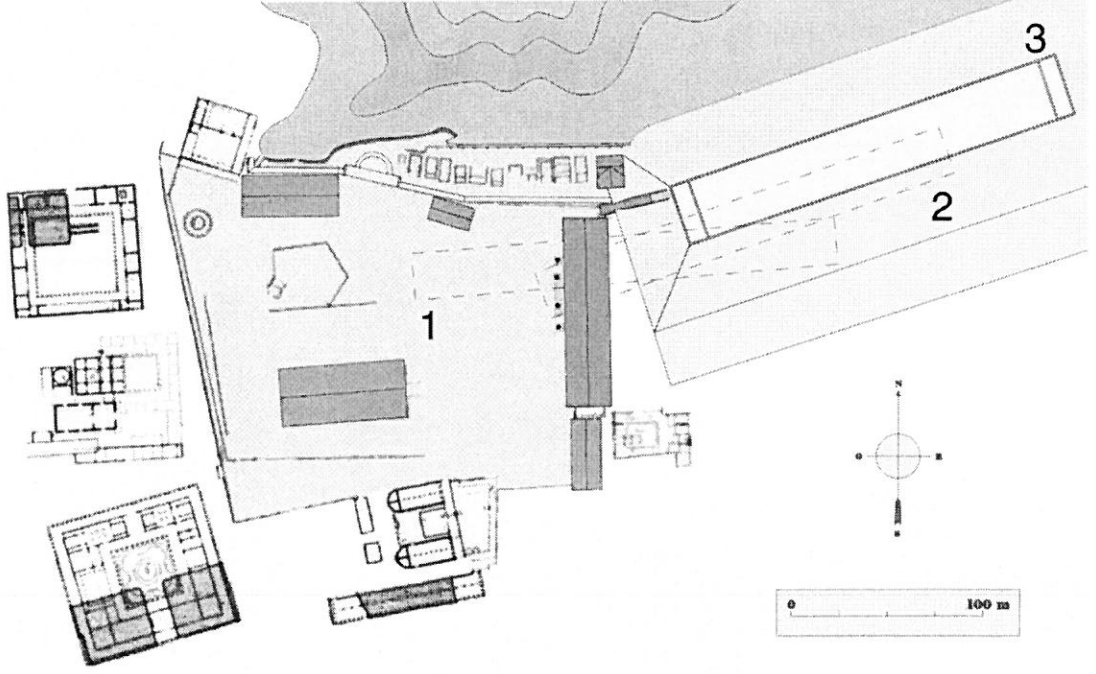
PAUSANİAS'IN ESERİNE GÖRE ELİS'TE BULUNAN SPOR MEKÂNLARI

3.1. Olympia Stadyumu

Antik Yunanda yapılan dört Panhelenik Oyunlardan en önemli ve muteber olanın Olympia'da yapılan oyunlar olduğu daha önce belirtilmişti. Olympia stadyumu tüm Yunan stadyumlarının en eski olanıdır (Charkiolakis:2002, s.11-14).

Olympia'da başlangıçta Altis ve Archaic dönem stadyumu kutsal alanın bir parçasıydı. Bu yüzden ilk stadyum tapınağın içine yapıldı ve tek bir başlangıç çizgisi vardı (Romano:1993, s.18). Bitiş çizgisi Zeus sunağına bakardı. Daha sonra stadyum doğuya taşındı. İkinci stadyumda seyirciler arasına setler yapıldı. Oyunların sekülerleşmesi ve yoğun ilgi nedeniyle üçüncü stadyum Altis'in dışında doğudan kuzeye yeniden yeri değiştirilerek alınarak inşa edildi. O dönemdeki stadyumların yerleri Res.14'de gösterilmiştir (Valavanis:2004, s.100).

Altis'teki iki esas tapınaktan Hera M.Ö. 6 ve Zeus M.Ö. 5. yüzyılda yapılmıştır. M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısında Altis ve stadyum arasında çok amaçlı "Stoa" binası ve Helenistik dönemde batı tarafında sporcular için törensel ana giriş (Crypte) yapılmıştır (UNESCO/CLT/WHC:2012, <http://whc.unesco.org/en/list/517>, erişim: 06/07/2016). Son Olympia stadyumu M.S. 1. yüzyılda yapılmıştır. Stadyum ve diğer tesisler (resmi konut, toplantı salonları, spor yapıları, termal banyolar, pansiyonlar ve konaklama ve misafirler için konaklama) Altis'in etrafında Kronos dağı yönünde genişleyen bir U şeklinde konuşlandırılmıştır. Bu üçüncü ve son stadyum, yapılan arkeolojik kazılarla geniş şekilde incelenmiştir. Bu çalışmalardan elde edilen bilgiler, Pausanias'ın tasvirlerini (König:2007, s.169-171) doğrulamaktadır. Arkeolojik ve tarihi kayıtlar, geçen birkaç milenyumda sitede çok az değişim yaşandığını göstermektedir (Kenderdine:2001, s.46). Olympia stadyumları, Pausanias'ın tasvirlerine ve arkeolojik buluntulara dayanarak Res.14'de şekillendirilmiştir.

Res.14: Olympia'da yapılan stadyumları gösteren plan (Kiuri ve Teller:2015, s.218).

Olympia'da bulunan stadyumların seyirci kapasitelerinden yola çıkarak, düzenlenen oyunları ne kadar seyircinin izlediği hakkında kesin olmasa da fikir sahibi olunabilir. Seyirciler, ilk yapılan ve Olympia I olarak bilinen stadyumda yarışmaları yapay yamaçlarda oturarak izlemişlerdir. Bu nedenle seyirci sayısı hakkında bir tahminde bulunulamamaktadır. Ancak, M.Ö. 6. yüzyılın sonlarında yapılan Olympia II yaklaşık 24.000, M.Ö. 4. yüzyılın ortalarında inşa edilen Olympia III ise yaklaşık 40.000 seyirci kapasitesine sahiptir (Kyle: 2007, s.20-21). Diğer taraftan, bu kapasitelerine rağmen stadyumların yarışmalar esnasında her zaman dolu olup olmadığı bilinmemektedir. Olympia'da yapılan oyunları izleyen seyircilerin sayıları, Yunanistan'ın diğer kentlerinde yapılan oyunlardaki seyirci sayılarıyla stadyum kapasiteleri göz önünde bulundurularak karşılaştırılabilir. Bu nedenle Olympia'da yapılan oyunlar, Yunanistan'da yapılan diğer oyunlara göre çok daha fazla insanın ilgisini çekmiştir (Drees:1968, s. 37).

Yarışmalardan önce, açılış gününde yapılan temel etkinlik yemin töreniydi. Zeus için yapılan bu yemini Pausanias şöyle tarif eder:

“Ama konsey odasındaki Zeus, Zeus'un günahkârların kalbine muhtemel en çok korkuyu salan tüm imgelerinden oluşmaktaydı. Onun soyadı Yemin tanrısıdır ve her bir elinde yıldırım tutar. Bu imgenin yanında antrenörleri gibi sporcuların, onların

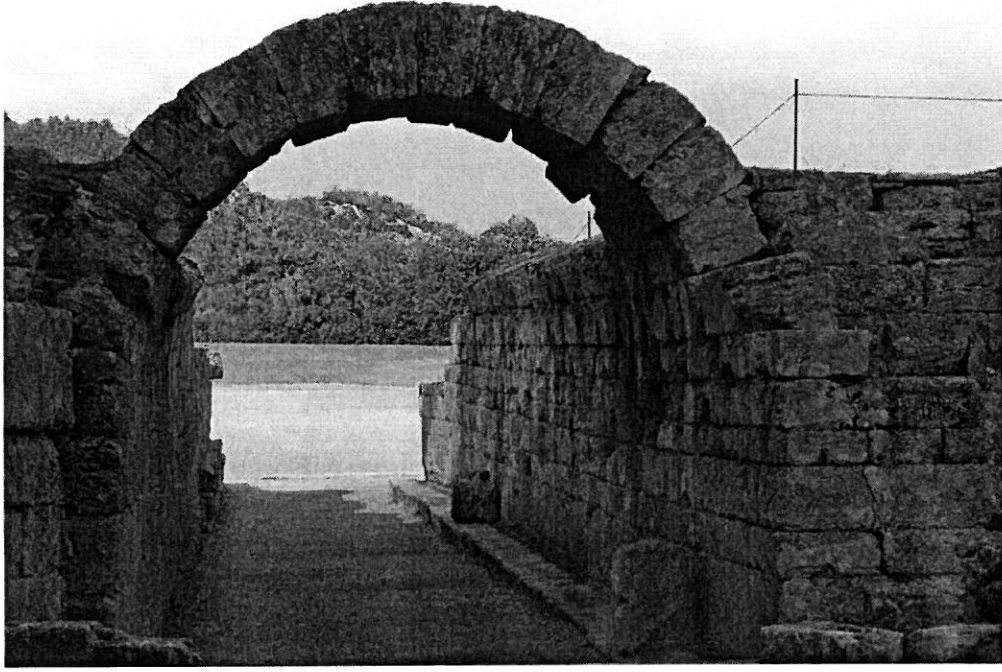
babalarının ve erkek kardeşlerinin Olimpik Oyunlara karşı günah işlemeyeceklerine dair domuz eti dilimlerinin üzerine yemin etmeleri adettir. Sporcular ayrıca ardışık on ay boyunca antrenmanlarla ilgili kurallara kesinlikle bağlı kalacaklarına yemin ederler.” (5.24.9).

“Genç erkekleri ve yarışmalara katılan tayları kontrol edenler tarafından, adil bir şekilde karar verecekleri, rüşvet almayacakları ve kabul edilsin veya edilmesin adaylar hakkında öğrendiklerini gizli tutacaklarına dair bir yemin daha edilirdi. Kurban edilenlerle ilgili eski gelenekte kurban edileni insanlar yemezdi yine de yemin ettikten sonra sporcuların domuz (eti) ile ne yapmalarının adet olduğunu sormayı unuttum.” 5.24.10.

Olympia Antik sitesi; kutsal alan, Altis olarak adlandırılan sınır duvarla belirlenmiş tanrılara tapınılan alan ve dini olmayan alan olmak üzere üç bölümden oluşmuştur. Pausanias Altis denen bölüme eserinde şu şekilde değinmiştir:

“Altis’in içinde yaklaşık bin metrekarelik ve duvarla çevrili Hippodameium denen bir tören girişi alanı vardır. Buraya kadınlar yılda bir defa Hippodameia’ya kurban adamak ve onu diğer şekillerde onurlandırmak için girerler. Efsaneye göre Chrysippus’un ölümü yüzünden Pelops kendisine çok kızdığı için Hippodameia Argolis’teki Midea’ya çekilmiştir. Elisliler daha sonradan bir kâhine dayanarak Hippodameia’nın kemiklerini Olympia’ya getirmişlerdir.” (6.20.7).

Bu girişe gelmeden önce, oyunlar esnasında hile yapan ya da kurallara uymayan sporculara verilen para cezalarından elde edilen gelire yapılan heykeller bulunurdu. Bu sporcuların heykelleri ayrıca gymnasiumun içine de konur, üzerlerine sporcuların adları, yaptıkları hile veya kuralsızlık ve aile üyelerinin isimleri yazılırdı.

Res.15: Pausanias 'ın eserinde belirttiği (6.20.8) Olympia stadyumuna giriş kapısının günümüzdeki hali, girişin hemen arkasında stadyum görülmektedir, <http://www.ancient.eu/Stadyum/>, erişim: 18/02/2016.

“Sporculara verilen cezalardan tahsil edilen parayla yapılmış heykellerin sonunda “Gizli Giriş” denen bir giriş vardır. Hakemler ve yarışmacılar stadyuma bu kapıdan girerlerdi. Günümüzde stadyum toprakla dolmuş bir setin üstündedir ve bu setin üstünde oyunların başkanlarının oturması için bir oturak bulunmaktadır. Hakemlerin bulunduğu yerin karşısında beyaz mermerden bir sunak bulunur.” (6.20.8).

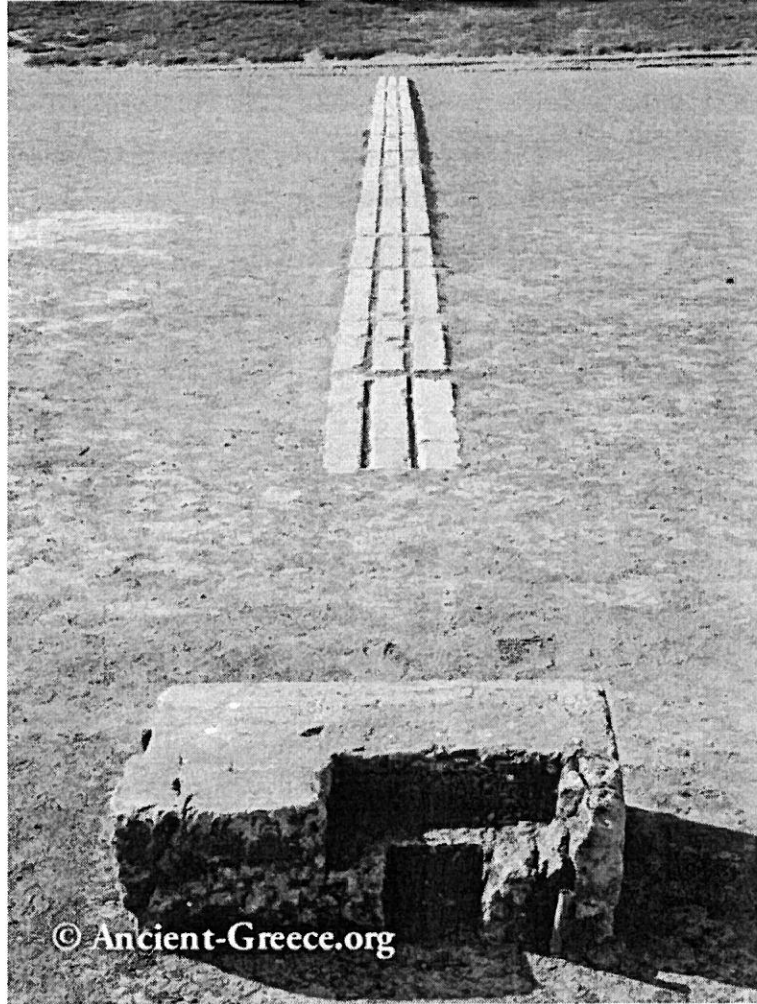
Olympia’da yapılan oyunları bakirelerin izlemesine müsaade edilirdi. Bunların dışında kadınların o bölgeye yaklaşması bile yasaktı ve cezası ölümdü. Olympia oyunlarına katılacak sporcularda erkek olma koşulu aranırdı. Her ne kadar bu kural olabildiğince uygulanmışsa da, kuralın ihlal edilmesini Pausanias bazı pasajlarda (5.6.7, 5.6.8, 6.20.9) şöyle aktarır:

“Scillus’dan Olympia’ya giden yolda, Alpheius’u geçmeden önce keskin uçurumları olan Mount Typaeum adında yüksek bir dağ vardır. Olimpik Oyunlarda ve hatta Alpheius’un diğer tarafında kadınlara yasak günlerde yakalanan kadınların buradan atılması Elis kanunlarından biriydi. Hiçbir kadının yakalanmadığını söylemelerine rağmen Callipateira yakalanmıştır, bazıları o kadına Callipateira değil Pherenice adını vermişlerdir.”(5.6.7).

“O bir dul kadın olarak kendini tıpkı bir jimnastik antrenörü gibi gizledi ve oğlunu Olimpiyata yarışmaya getirdi. Oğlu Peisirodus, şampiyondu ve Callipateira, içinde antrenörleri barındırdıkları duvarın üstünden atlarken bedeni açıldı ve cinsiyeti anlaşıldı ama babası, kardeşleri ve Olympia şampiyonu oğluna olan saygıdan dolayı onu cezalandırmadılar. Ama sonraki antrenörler için sahaya girmeden önce soyunmalarını gerektiren bir yasa çıkarıldı.” (5.6.8).

“Bu sunağın üstüne Olimpik Oyunları izlediği varsayılan Demeter Chamyne’in rahibesine ait bir kadın heykeli oturtulmuştur. Bu makam zamandan zamana Elisliler tarafından değişik kadınlara bahşedilirdi. Bakireler oyunları seyretmekten alıkonulmazlardı. Stadyumun sonunda koşucuların yarışa başladığı yerde Elisliler’in dediğine göre Endymion’un mezarı bulunur.” (6.20.9).

Res.16: Pausanias'ın bahsettiği (6.20.9) başlama çizgisinin bugünkü hali, <http://ancient-greece.org/archaeology/Olympia.html>, erişim: 04/03/2016.

3.2. Olympia Hipodromu

Hipodrom, at ve araba yarışlarının yapıldığı yere verilen addır. Olympia’da en çok seyirci muhtemelen atlı araba ve at yarışlarının yapıldığı hipodromlarda bir araya gelmiştir (Gardiner:1930, s.39). En eski örnekleri Antik Yunan’a dayanan hipodromlar, yarışmaların dışında mera olarak kullanılmıştır. Homeros, hipodromlardan düzensiz bazı meydanlar olarak söz etmiştir (Murray:1924, s.19). Hipodromlar, asıl şeklini Helen kentlerinde savaş arabasıyla yapılan yarışların ortaya çıkmasından sonra almıştır. Antik Yunan mimarisinde hipodromlar (ölçüleri yer yer değişir) U biçimli stadyuma benzeyen yapılardır (Yegan:1994, s.75-77).

Pausanias, eserinde Olympia’da bulunan hipodromu tasvir ederken aynı zamanda dönemin oyunlarında at ve atlı araba yarışlarının nasıl yapıldığı hakkında da çok detaylı bir şekilde bilgi verir:

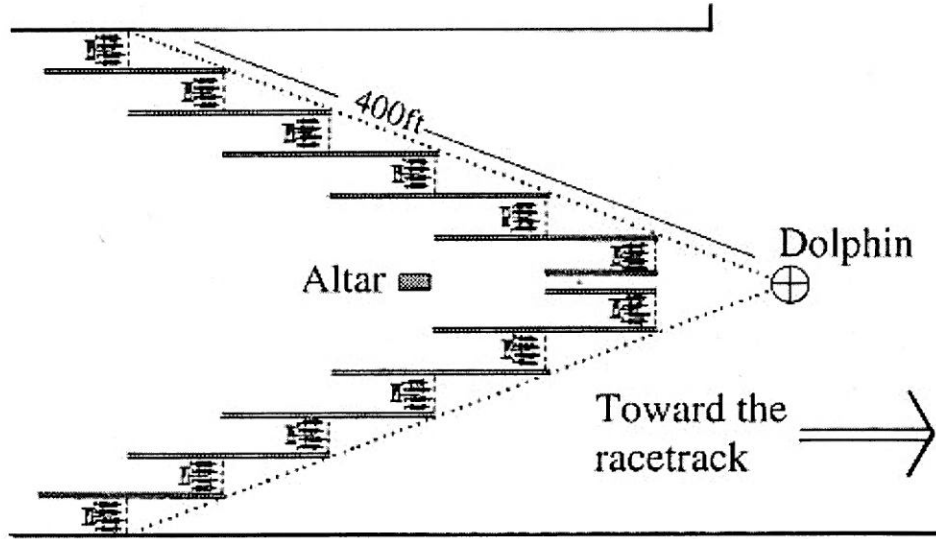
“Stadyumu ötesine geçip hakemlerin oturduğu yere geldiğinizde at yarışları için ayrılmış yere varırsınız, burası aynı zamanda atların yarışa başladığı yerdir. Başlama yeri bir geminin baş kısmı (pruva) şeklindedir ve pruva parkura dönüktür. Pruvanın Agnaptus’un verandasıyla birleştiği nokta genişler ve burada gemi mahmuzunun ucunda bir direk üstüne bronzdan bir yunus figürü koyulmuştur.” (6.20.10).

“Başlama yerinin her iki tarafı da 120 metreden (dört yüz feet) daha uzundur ve her iki yanında da atlar için bölmeler vardır. Bu bölmeler yarışa katılacaklara kurayla tahsis edilir. At arabaları veya yarış atlarının önünde engel olarak bir ip gerilir. Her festivalde pruvanın ortasına olabildiği kadar yakın bir yerde dış kısmına pişirilmemiş kiremit sıvanmış bir sunak yapılır,” (6.20.11).

“Ve bu sunağın üstünde kanatları sonuna kadar açık vaziyette bronzdan bir kartal heykeli vardır. Yarışı başlatmak için seçilen adam sunaktaki mekanizmayı harekete geçirir ve kartal seyirciye görünecek şekilde öne doğru atlarken yunus yere düşerdi.” (6.20.12).

“Önce Agnaptus’un verandasının her iki tarafından engeller açılır ve oradaki atlar önce koşmaya başlar. Bu atlar ikinci istasyonun olduğu yere vardıklarında ikinci istasyonun bariyerleri kaldırılırdı. Bütün atlar sırayla pruvanın mahmuzuna gelinceye kadar aynı süreçten geçtikten sonra yan yana gelirlerdi. Bundan sonra her şey atların hızını ve sürücülerin yeteneklerini göstermesine kalırdı.” (6.20.13).

Pausanias'ın eserinin yukardaki pasajlarında (6.20.10, 6.20.11, 6.20.12, 6.20.13) verdiği bilgilerden; at ve atlı araba yarışlarının hakemler gözetiminde yapıldığını, yarış parkurunun uzunluğunu, yarış başlangıç noktasında atlar için ayrı ayrı bölmeler ve yarışacak atların veya arabaların hemen önünde başlangıç hattında çekilen bir ip engel ile belirlendiğini anlayabiliyoruz. Ayrıca her festival için özel olarak hazırlanan, pişmemiş kiremit sıvalı sunakta bulunan başlama mekanizmasının bir görevli tarafından harekete geçirilerek yarışların başlatıldığı da görülmektedir.

Res.17: Olympia hipodromunda at yarışları başlangıç bölümü, Pausanias'ın eserinde anlattıklarına (6.20.10-13) dayanarak çizilmiştir. <http://ancientolympics.arts.kuleuven.be/eng/TA012aEN.html>, erişim: 23/05/2016.

“Orijinal başlama usulünü Cleitos düzenlemiştir ve Atina’daki heykelin üzerindeki yazıta göre bu icadıyla gurur duymaktadır:

Olympia’da atların yarışa başlama usulünü ilk icat eden
Ben, Aristocles’in oğlu Cleotas’ım.

Söylenene göre Cleotas’tan sonra mekanizmaya Aristeides tarafından başka araçlar da eklenmiştir.” (6.20.14).

Pausanias tarafından, at ve atlı araba yarışlarının başlangıcında kullanılan bu mekanizmanın kim tarafından icat edildiği (6.20.14), yarışların kolay olmadığı, zorluklar ve ölüm tehlikesinin olduğu, yarış sırasında atların ve sürücülerinin korkulu rüyası haline gelen geçitle ilgili farklı inanışların hikâyesi, yarışta sorun olmaması için

sürücüler tarafından kurban adandığı (6.20.15, 6.20.16, 6.20.17, 6.20.18, 6.20.19) da anlatılır:

“Yarış parkurunun bir tarafı diğerinden daha uzundur ve uzun tarafta bir bayır vardır. Bu bayırda atların kâbusu denen Taraxippus adında bir geçit vardır. Bu geçidin şekli yuvarlak bir mihraba benzer ve atlar buranın kıyısından geçerken hiçbir görünür sebep olmaksızın büyük korkuya kapılırlar. Bu korku kargaşaya yol açar, at arabaları genellikle birbirine girer ve sürücüler sakatlanırdı. Bunun için sürücüler kurbanlar adar ve Taraxippus’tan kendilerine merhamet göstermesini dilerlerdi.” 6.20.15.

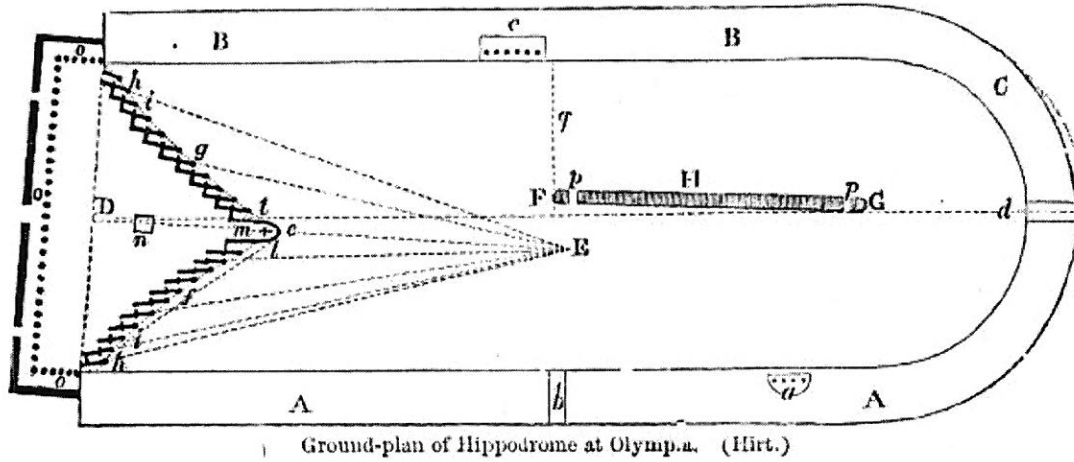
“Yunanlar Taraxippus’u farklı bir gözle görürlerdi. Bazılarına göre Taraxippus atçılıkta maharetli bir yerlinin mezarının olduğu yerdi; Olenius diye adlandırdıkları bu kişi yüzünden Elis ülkesinde bir Olenia kayasının olduğunu söylerlerdi. Diğerleri ise Heracles’in Augeas ve Elislilere karşı seferlerinde yer alan ve savaş atıyla beraber Actor’un oğlu Cteatus tarafından öldürülen Phlius’un oğlu Dameon ve atının burada aynı mezarda gömülü olduğunu iddia ederler.” 6.20.16.

“Diğer bir hikâyeye göre de Pelops burada Myrtilus’un onuruna Taraxippus (atların kâbusu) diye adlandırdığı boş bir tümsek yaptı, katledilmiş adamın öfkesini dindirmek için kurban adadı çünkü Oenomaus’un kısırakları Myrtilus’un oyunu yüzünden dehşete düşmüşlerdir. Bazılarının dediğine göre parkurda yarışanları asıl korkutan Oenomaus’un kendisidir. Ben ayrıca bazılarının bu laneti Porthaon’un oğlu Alcathus’a yüklediğini işittim. Hippodameia’ya kur yaptığı için Oenomaus tarafından öldürülen Alcathus’un burada toprağa gömüldüğünü söyleyenler parkurda başarısız olduğu için Alcathus’un at arabası sürücülerine kinli ve düşman olduğunu iddia ederler.” (6.20.17).

“Mısırlı bir adamın dediğine göre Pelops Thebesli Amphion’dan bir şey alıp Taraxippus denen yere gömmüş ve Oenomaus’un kısıraklarını ve o zamandan beri bütün at arabası sürücülerini korkutan şey buymuş. Bu Mısırlı’nın düşüncesine göre Amphion ve Trakyalı Orpheus kurnaz büyücülermiş ve onların büyüü yüzünden hayvanlar Orpheus’a gelmiş ve duvarın yapılması için de taşlar amphion’a gelmiş. Benim fikrime göre hikâyelerin en muhtemel olanı Taraxippus’u At Poseidon’un soyadı haline getiriyor.”(6.20.18).

“Isthmus'ta adı Glaucus olan, Sisyphus'un oğlu başka bir Taraxippus vardır. Dediklerine göre Acastus onun babası onuruna yarışma düzenlediğinde atları tarafından öldürülmüş. Argoslular'ın Nemea oyunlarında atlara zarar veren hiçbir kahraman yokmuş, fakat atların dönüş noktasında kırmızı renkte bir kaya çıkmış ve ondan gelen ışık ateş gibiymişçesine atları dehşete düşürmüştü. Fakat yine de Olympia'daki Taraxippus atları korkutmak açısından çok daha kötüdür. Bir dönüş sütununda Hippodameia'nın Pelops'u zaferinden dolayı taçlandırmak için kurdele taşıdığı bronz bir heykeli vardır.” (6.20.19).

Olimpiyata bulunan hipodrom, Antik Yunan hipodromları için en güzel örnektir. Olympia Hipodromu'nun Pausanias'ın pasajlarına dayanarak yapılan rekonstruksiyon çalışması sonucu ortaya çıkan çizim¹³ Resim 18'de gösterilmiştir.

Res.18: Olympia hipodromu planı (Hirt:1822, s.33)

3.3. Olympia Gymnasiumu

Hellenistik ve Roma İmparatorluğu dönemlerinde festivaller, Hellenleşen Anadolu, Suriyeliler, Mısırlılar ve hatta Romalılar da dâhil olmak üzere gittikçe artan bir çembere yayılmıştır. Yunan kimliğini elde etmek için sadece dil ve eğitim yeterli değildi, aynı zamanda gymnasiumlarda spor antrenmanları yapmakta gerekiyordu (Erol-Özdizbay:2011, s.28). Kent agoralarının ilk dönemlerindeki işlevleri arasında

¹³ A, B, C: seyirciler için yükselen oturma yerleri (noktalı çizgiyle gösterilen D-d ekseninde); a: başkan ve müzisyenlere ayrılan yer; b: yan giriş (muhtemelen sakatlanan at ve arabaların çıkış yeri); c: hakemlerin olduğu bölüm; d: ana giriş; D: başlangıç yeri; E: başlangıç yerinin ucu; f, g, h, i, c: atların çıkış yaptığı E noktasında daralarak birleşen hat; F, G: dönüş sütunları; H: spina (orta yükselti); p, p: spina ve dönüş sütunu arasındaki mesafe; q: bitiş çizgisi; m: işaret olarak kullanılan yunus; n: üzerinde işaret olarak kullanılan kartalın bulunduğu sunak; ooo: Agnaptus sütunlu giriş.

çocuklara beden eğitiminin öğretilmesi de vardır. Ancak daha sonra agoraların bu ihtiyacı karşılamada yetersiz kalmaları yüzünden erkek çocukların ve delikanlıların eğitimler gözetiminde koşmaları, ata binmeleri, boks ve güreş yapmaları, disk atmaları için “gymnasium” olarak nitelendirilen özel kamusal spor mekânları ve alanları yapılmaya başlanmıştır. Zaman içinde yaygınlaşan gymnasiumlar, Antik kent yaşamının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmişlerdir. Pausanias’ın belirttiği üzere, gymnasium da agora gibi polisi tanımlayan öğelerden biri halini alır (Erol-Özdizbay:2011, s.34).

Pausanias eserinde, Antik Yunan’ın önemli bir spor mekânı olarak içinde özellikle spor faaliyetlerinin yapıldığı gymnasiumdan ayrıntılı şekilde söz etmiştir. Yazar aşağıdaki pasajlarda gymnasiumun mimari yapısını, hangi amaçlarla kullanıldığını ve gymnasiumun içinde neleri gözlemlediğini anlatır:

“Elis’teki önemli şeylerden biri de eski gymnasiumdur. Bu gymnasiumda sporcular Olympia’ya gitmeden önce geçmeleri gereken eğitimi yaparlar. Duvarlar içindeki parkurlar arasında yüksek çınar ağaçları vardır. Bu çevrili alanın tamamına Xystus¹⁴ denir; Amphityro’nun oğlu Heracles’in bir egzersizi de burada büyüyen devedikenlerini toplamaktı.” (6.23.1).

Eserden (6.23.1)’den anlaşıldığına göre; gymnasiumların önemli işlevlerinden biri Olympia oyunları için aday olan sporcuların, Olympia’ya gitmeden önce Elis’te bulunan gymnasiumda antrenmana tabi tutulmalarıdır. Gymnasiumlar sütunlu yapıda, ağaçlık ve duvarlarla çevrili, ayrılmış bir alan içinde yer alırlar. Elis’teki en büyük gymnasiuma “Xystus” adı verilmiştir.

“Yerliler tarafından Kutsal Parkur denen müsabık koşucuların parkuru, koşucular ve pentatloncuların antrenman yaptığı parkurdan ayrıydı. Gymnasiumda Plethrium denen yer bulunur. Buranın içinde hakemler, yarışmacıları yaşları ve yeteneklerine göre eşleştirirler; bu eşleştirme güreş için yapılırdı.” (6.23.2).

---

¹⁴ Gymnasiumlarda, sporcuların antrenman yaptıkları üstü kapalı sütunlu avlu anlamı yanında gimnazyum ve bağlantılı yapıları kullanan sporcular anlamına da gelir. Liddell-Scott, A Greek-English Lexicon, <http://stephanus.tlg.uci.edu/lsg/#eid=74188&context=search>, erişim:21/07/2016.

Pausanias, Elisteki gymnasiumu anlatırken; gymnasiumda iki ayrı koşu parkuru olduğundan, birinin yarışma için diğerinin antrenman amacıyla kullanıldığından bahseder. Pausanias ayrıca, gymnasiumda yer alan başka bir bölümün, yarışmaya katılacak sporcuların hakemler gözetiminde eşleştirilmeleri amacıyla kullanıldığını belirtir. Eşleştirme yapılırken sporcuların yaş ve yeteneklerine dikkat edilir, yetenek güreşle tespit edilirdi.

“Gymnasiumun içinde Elisliler ve Atinalılar tarafından “Karşılık Gören Aşk” adı verilen Aşk (Sevgi) adındaki tanrının, “Yoldaş” soyadı verilen İdalı Heracles adlı tanrının, Demeter’in ve kızının sunakları vardır. Achilles’e ithaf edilmiş bir sunak yoktur, kendisine sadece bir kâhin tavsiyesi üzerine bir mezar taşı dikilmiştir. Festivalin başlangıcında kararlaştırılmış bir günde, güneş batıya doğru batarken Elisli kadınlar Achilles’i onurlandırır, bunu da özellikle ağlayarak yaparlardı.” (6.23.3).

Gymnasiumun içinde bazı tanrı ve tanrıçaların sunakları ve bazı kahramanların mezar taşları bulunmaktadır. Anlaşılan o ki tüm spor mekânlarında dinsel imge ve ritüellere önem verilmiştir; özellikle oyunların başlangıcından önce bu adetler mutlaka yerine getirilmiştir.

“Başka bir çevrili gymnasium da büyüğüne bitişik şekildedir. Bu küçük gymnasiuma şekli yüzünden “Kare” adı verilmiştir. Burada sporcular güreş antrenmanı yaparlar ve güreş antrenmanı bittiğinde yumuşak eldivenlerle¹⁵ yapılan dövüşler için birbirleriyle eşleşirlerdi. Burada ayrıca yapımı Smyrnali Sosander ve Elisli Proctor’a verilen cezalarla masrafı karşılanan, Zeus’un onuruna ithaf edilmiş bir figür de vardır.” (6.23.4).

---

¹⁵ M. Ö. 4. yüzyılda “yumuşak kayış” olarak adlandırılan ve darbe emici özelliği daha fazla olan bir müsabaka eldiveni geliştirildi. Bu eldivenlerde, eldiveni daha yumuşak hale getirmek için alt katmanda bir keçe kullanıldı ve eldiven önkol, bilek ve ellere deri kayışlarla sabitlendi. Ancak bu eldiven türünün kullanımı uzun ömürlü olmadı. Bu eldiven modeli esas alınarak, “keskin kayış” adı verilen bir eldiven geliştirildi. Bu eldiveni “yumuşak kayış” eldivenden ayıran ve daha tehlikeli hale getiren en önemli fark, sertleştirilmiş ilave bir deri parçasının diğer deri bantlarla iç içe geçirilerek, parmak eklemlerinin tam üstüne gelecek şekilde kullanılması ve dolayısıyla rakipte kesikler oluşturacak derecede hasara neden olmasıdır. Bu anlamda ilkel bir muşta gibidir (Scanlon, (1982-83), Greek Boxing Gloves: Terminology and Evolution, *Stadion*, 8-9).

Pausanias'ın ifadelerinden (6.23.4) Elis'te tek bir gymnasium olmadığı anlaşılmakta, büyüğüne bitişik daha küçük "Kare" adı verilen ikinci bir gymnasiumun varlığından söz edilmektedir. Bu gymnasiumda güreş antrenmanlarının yanında boks çalışmalarının da yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla gymnasium çok amaçlı kullanılmaktadır. Güreş antrenmanı yapanların sonrasında boks çalışmalarına devam etmesinden hareketle aynı sporcunun her iki dalda da yarışmalara girdiği ve/veya pankrasyon dalında da yarıştığı öngörülebilir. Sporculara verilen cezalardan elde edilen gelirle Zeus heykelleri veya imgeleri yapıldığından daha önce söz edilmişti (6.20.8). Gymnasiumun içinde bunun bir örneği bulunmaktadır. Elis'te festivaller esnasında, gençlerin antrenmanları için ayrılan yumuşak zeminli üçüncü bir gymnasiumun olduğu belirtilir. Bu gymnasiuma "Maltho" adı verilmiştir (6.23.5). Bu gymnasiumun girişinde her iki tarafta genç bir boksörün resminin olmasının nedeni, bu genç boksörün M.S. 88 'de yapılan 217. Festivalde şampiyon olması ve kıtlık çeken Elislilere yardım etmesidir (6.23.6). Üzerinde durulması gereken diğer bir durum; Elis'te üç ayrı gymnasiumun bulunmasının Antik Yunan'da spora verilen değer için önemli bir göstergesi olmasıdır.

"Bir üçüncü çevrili gymnasium zemininin yumuşaklığı yüzünden Maltho diye adlandırılmıştır ve festivaller süresince kullanmaları için gençlere ayrılmıştır. Maltho'nun köşesinde omuz genişliğinde Heracles büstü ve güreş okullarından birinde "Aşk ve Karşılıklı Aşk" adında bir rölyef vardır. Aşk bir palmiye yaprağı tutar ve Karşılıklı Aşk bu yaprağı ondan almaya çalışır." (6.23.5).

"Maltho'nun girişinin her iki tarafında da bir genç boksör figürü vardır. Elis'teki Kanunların Vasileri'nin bana anlattığına göre, bu genç İskenderiye'nin karşısındaki Pharos adasında doğmuştu ve adı Sarapion'du; Elis'e geldiğinde kasaba halkı kıtlık içinde olduğundan onlara yemek sağlamıştı. Olympia'da taç kazandığı ve Elislilere yardım ettiği zaman iki yüz on yedinci Festival zamanıydı." (6.23.6).

Gymnasiumlarda spor faaliyetlerinin dışında ayrı bir bölümde edebi faaliyetler de sürdürülür (6.23.7).

"Bu gymnasiumda ayrıca doğaçlama nutukların atıldığı ve her nevi yazılı eserin okunduğu Elis Konsey Salonu vardır. Burası, yaptıran adamın adından dolayı

Lalichmium diye bilinir. Salonda sadece sergilenmek için ve savaşta kullanılmayan ithaf edilmiş kalkanlar vardır.” (6.23.7).

“Gymnasiumdan hamamlara giden yol boyunca ve Artemis Philomeirax Tapınağı'nın yanından Sessizlik Yolu geçer...” (6.23.8).

“Gymnasiumdan çıkan iki yoldan biri pazar yerine, diğeri “Hakemlerin Odası” denen yere gider. “Hakemlerin Odası” Achilles'in mezarının üst tarafında kalır ve hakemler buradan gymnasiuma girerler. Hakemler bu odaya koşucuları eşleştirmek için güneş doğmadan önce ve ağır diye adlandırılan müsabaka sporcularını ve pentatlon yarışmacılarını eşleştirmek için gün ortasında girerler (bunun dışında bu odaya girmezler).” (6.24.1).

Gymnasium; hamamlara (6.23.8), pazar yerine ve hakemlerin odasına yollarla bağlantılıdır; hakemler, koşucuları gün doğumundan önce, pentatloncuları ise gün ortasında bu odada eşleştirirler. Bu zamanlar haricinde hakemlerin bu odayı kullanmamaları (6.24.1) ve muhtemelen eşleştirmeden hemen sonra gymnasiuma buradan giriş yapmaları, yarışma ve müsabakaların eşleştirmelerinin adilliğine gölge düşmemesi içindir.

IV. BÖLÜM

PAUSANİAS'IN ESERİNDE GEÇEN ŞAMPİYON SPORCULAR

Pausanias'ın "Yunanistanın Tasviri" adlı eserinde anlattığı yerlerde görmüş olduğu birçok şey, bugün mevcut değildir. Elis kentini gezisi sırasında anlattığı, M.Ö. 776'da başlayan düzenli Olimpik Oyunlarda şampiyon olmuş sporcular için dikilen heykeller de maalesef günümüze kadar ulaşmamıştır. Bu nedenle Pausanias'ın heykeller üzerindeki yazıtlardan kaynaklı, şampiyonlarla ilgili vermiş olduğu bilgiler o güne ait önemli verilerdir. Bu bilgilerin doğruluğu kesin olarak kanıtlanabilir değildir. Yine de verilen bilgiler, Pausanias'ın çağdaşlarının yazdıklarıyla ve döneme ait eserlerden elde edilenlerle mümkün olduğunca doğrulanmaya çalışılmıştır.

Pausaniasın anlatımında geçen Olimpik şampiyonlar memleketleriyle anıldığından o döneme ait bölge ve önemli yerleşim yerlerini gösteren kroki Res.19'da gösterilmiştir.

Res.19: Antik Yunan Döneminin önemli yerleşim yerleri ve bölgeleri

Pausanias, heykeli dikilenler arasında sadece insanların değil şampiyonluk yaşamış at heykellerinin de olduğunu belirtir. Pausanias, Olimpiyat şampiyonları arasında sporcular gibi sıradan vatandaşların da olduğu detayını verdikten sonra, her

şampiyonun heykelinin dikilmediğinden hatta çok bilinen birçok kahramanın bile heykelinin olmadığından bahseder (6.1.1).

Pausanias'ın asıl amacı, Olimpiyat şampiyonlarının bir listesini tutmak değil, heykellerin ve adananların ne olduğunu kaydetmektir. Ancak Pausanias, heykel detaylarını verirken, kendiliğinden Olimpiyat şampiyonlarını da anlatmış olmaktadır. Yazar diğer taraftan, her heykeli dikilene kaydetmeme nedenini, bazılarının Olimpiyat şampiyonlarına verilen zeytin tacını sadece talihinin yaver gitmesi¹⁶ sonucunda kazanması olarak açıklar. Bu nedenle eserinde sadece, diğerlerinden daha çok ön plana çıkanları ya da heykelleri diğerlerinden daha güzel yapılmış olanların isimlerini andığını belirtir (6.1.2).

4.1. Şampiyon Sporcular

4.1.1. Boksörler

Proxenus'un oğlu Pheneuslu¹⁷ boksör Neolaidas'ın heykeli Sicyonlu¹⁸ Alypus tarafından yapılmıştır (6.1.3).

Pausanias, Miletli şampiyon boksör Antipater'e rüşvet teklifini ve sporcunun milliyetçi tutumunu şu ifadelerle yansıtır:

“Thrasybulus'un heykelinin yanında genç erkekler boks müsabakalarının galibi, Cleinopater'in oğlu Miletli Antipater'in heykelleri bulunmaktadır. Dionysius'tan Olympia'ya bir kurban getirmekte olan Syracuse halkı Antipater'in babasına rüşvet teklif ederek oğlunu bir Syracusalı olarak göstermesini istemişler. Ancak zorbalardan hediyelerine itibar etmeyen Antipater kendini Miletli olarak göstermiş ve heykelinin üzerine de Miletlilerin soyundan geldiğini ve Olympia'ya heykelini diken ilk İoniali olduğunu yazdırmıştır.” (6.2.6). Antipater'in heykelini Polycleitus, Timosthenes'in heykelini Lysippus'un öğrencilerinden Sicyonlu Eutyichides yapmıştır (6.2.7).

¹⁶ Pausanias'ın burada bahsettiği talih muhtemelen kura çekimiyle ilgilidir. Bazı yarışmacılar eşleşme kurasında “bay” olarak eşleşmede tek kalırlar ve tur atarlardı. Dolayısıyla diğerlerinden daha az müsabaka yapmış olurlar. Böyle bir sporcu, yakıcı güneşin verdiği yüksek ısıdan etkilenmeden, yarışmanın veya rakibin yarattığı yorgunluk, yaralanma vb. olumsuzlukları yaşamadan, bir önceki müsabakada bunları yaşamış rakibinin karşısına çok daha dinç bir şekilde çıkar.

¹⁷ Pheneus, Antik Yunan'da Peloponez'in orta kesiminde bulunan dağlık Arkadya'da yer alır.

¹⁸ Sıkyon, Peloponez yarımadasının kuzeyinde, Corinth ve Achaea kentleri arasında bulunan Antik Yunan kentidir.

Pausaniasın üstteki pasajda anlattıkları, sporda rüşvetin ve haksız ün elde etme çabalarının o dönemlerde de var olduğuna dair güzel bir örnektir. Diğer taraftan, verilen rüşveti kabul etmeyen sporcunun davranışı, hem Olimpik ruha hem de millete bağlılığın gücünü simgelemektedir.

Pausanias, Samialı bir boksörün heykelindeki kitabeye dayanarak; sporcunun hocası Mycon'un bu heykeli diktirdiğini ve Ionya içinde Samialıların hem spor hem de deniz savaşı konusunda en iyisi olduğunu belirtir. Bu kitabenin söylediğidir ancak kitabede boksörün kendisiyle ilgili bilgi yoktur (6.2.9).

Genç erkekler kategorisinde yarışan bir boksör olan Sicyonlu Chaereas'ın heykelinin üzerinde gençken bir zafer kazandığı ve babasının da Chaeremon olduğu yazar; heykeli yapan Aeschylus'un oğlu Asterion'dur. Chaereas'tan sonra Messenialı bir çocuk olan Sophius ve Elisli bir adam olan Stomius'un heykelleri vardır. (6.3.1).

Lysander'in heykelinin hemen yanı başında genç erkeklerde diğer tüm rakiplerini alt eden Efesli Athenaeus adında bir boksörün heykeli yükselir (6.4.1). Iamidae klanından Lysianax'ın oğlu Elisli Satyrus Nemea'da boksta beş zafer kazanırken, Pythiya'da iki ve Olympia'da da bir zafer kazanmıştır. Heykeli yapan sanatçı bir Atinalı olan Silanion'dur (6.4.5).

Cyzicuslu¹⁹ Euanthes boksta ödüller kazanan başka bir sporcudur. Bunlardan birini Olympia'da büyükler kategorisinde, diğerlerini ise Nemea ve Isthmia oyunlarında genç erkeklerde elde etmiştir (6.4.10).

Mantinealı²⁰ bir boksör olan ve genç erkeklerde yarışan Cyniscus'un heykeli Polycleitus tarafından yapılmıştır (6.4.11). Genç erkeklerde boks müsabakasını kazanan diğer bir şampiyon Dialces'in oğlu, Mantinealı Protolaus'un heykeli Rhegiumlu Pythagoras tarafından yapılmıştır (6.6.1).

Elis'ten gelen bir boksör olan Euphron'un oğlu Labax'ın ve Pythia oyunlarında iki zafer kazanmıştır. Elisli Thrasias'in oğlu Aristodemus'un heykelleri yan yana yükselir. Aristodemus'un heykelini Patrocles'in hem oğlu hem de öğrencisi olan Sicyonlu

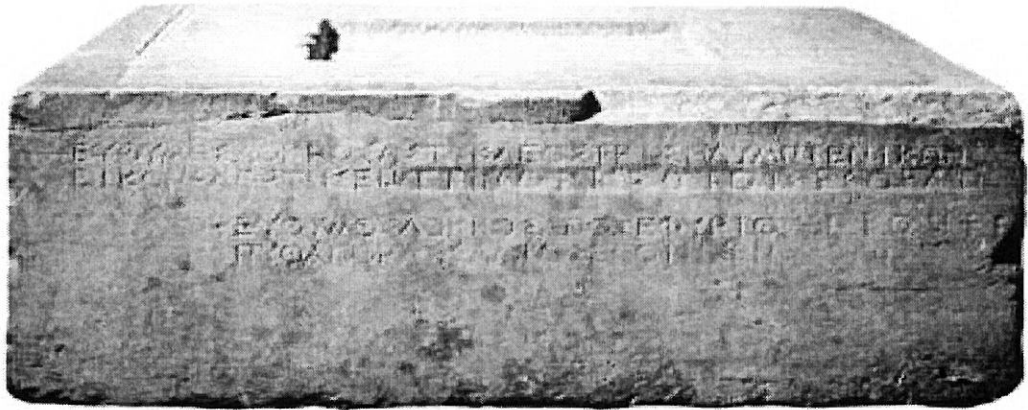
¹⁹ Veya Kyzikos, günümüz Marmara Bölgesi'nde Balıkesir İli sınırları içinde, Marmara Denizi kıyısında, çok eski adı Arteka olan Erdek ilçesi yakınlarında bir Antik kenttir.

²⁰ Mantinea veya Mantineaia, Antik Arkadya'da (Antik Yunanistan'da Peloponez Yarımadası'nın orta kesiminde dağlık bir bölge) bir kentin adıdır.

Daedalus yapmıştır. Genç erkeklerde boks mücadelesinin kazananı Elisli Hippius'un heykeli, Atinalı Critias'ın ekolünden gelen Sicyonlu Damocritus tarafından yapılmıştır (6.3.5).

Rodos'lu Diagoridae ailesinin bir ferdi olan Callianax'ın oğlu Eucles'in heykeli de bulunmaktadır. Eucles, Diagoras'ın kızının oğludur ve yetişkin erkekler boks müsabakalarında Olimpiyat zaferi kazanmıştır. Heykelini yapan sanatçı Naucydes'tir (6.6.2). Hemen yanındaki, Maenaluslu boksör Damoxenidas'a ait heykeli Maenaluslu bir heykeltıraş olan Nicodamus yapmıştır (6.6.3).

Pausanias 6.6.4'den itibaren anlatımında geniş bir yer ayırdığı boksör Euthymus'un zaferlerinden ve şöhretinden bahsetmeye başlar. Euthymus, doğuştan İtalyan olan bir Locriyalıydı. Yetmiş dördüncü Olimpiyat oyunlarında boksta kazanmasına rağmen bir sonrakinde kaybetti. Aynı oyunlarda Thasoslu Theagenes hem boks hem de pankrasyonda ödülleri kazanmak istemiş, ancak boksta Euthymus'u yenmesine rağmen pankrasyonda zeytin tacını takamamıştı çünkü tüm gücünü Euthymus ile karşılaşırken harcamıştı (6.6.5). Bunun üzerine hakemler, Theagenes'i boks müsabakasına katıldığı için, biri Tanrı'ya sunulmak diğeri Euthymus'a verdiği zararı tazmin etmek üzere para cezasına çarptırdılar. Yetmiş altıncı festivalde Theagenes tanrılara olan para cezasının tamamını ödedi ve Euthymus'a tazminat olarak boks müsabakasına girmede. Bu ve bir sonra festivalde Euthymus boks müsabakalarında tacı kazandı. Gerçekten de görülmeye değer olan heykeli (Res.20), Pythagoras tarafından yapıldı (6.6.6).

Res.20: Boksör Euthymus'un Pythagoras tarafından yapılan heykelin günümüze kalan kaidesi üzerinde "ölümlüler tarafından takdir edilecek" anlamına gelen bir kitabe bulunur, <http://www.hellenicaworld.com/Greece/Ancient/en/Athletes.html>, erişim:03.09.2017.

6.6.4-6. arasında anlatılanlarda, bir sporcunun, hatasını tazmin etmek üzere hem rakibe hem de tanrıya verilmek üzere hakemlerin kararıyla para cezasına çarptırılması çok ilginçtir. Öyleyse tanrılar her olayda hâkimdir ve kurala uymayan sporcu sadece rakibine değil aynı zamanda tanrıya karşı suç işlemiş olur. Bahsi geçen sporcu, rakibe karşı tazminatını bir sonraki oyunlarda müsabakaya çıkmayıp, rakibin şampiyon olmasını kolaylaştırarak öder. Diğer taraftan tanrının affına uğraması için cezai sorumluluğunu da nakdi olarak yerine getirir ve aklanmış olur. Pasaj, sporun kurallara bağlı olduğunu, dini inanç ve ritüellerin spor kuralları üzerinde ne kadar etkili olduğunu, dinin sporun içine ne ölçüde nüfuz ettiğini çok açık bir şekilde ortaya koyması açısından dikkat çekicidir.

Euthymus'un heykelinin arkasında, Elisli boksör Charmides'in ve Rodoslu sporcu Diagoras ve ailesinin heykellerini de görebilirsiniz. Bunlar aşağıdaki sırayı takip ederek dikilmişlerdir. Boksta taç kazanmış olan Acusilaus ve Olympia'da üç kere arka arkaya pankrasyonu kazanmış en genç sporcu olan Dorieus. Damagetus, Dorieus'tan bile önce, pankrasyona katılan herkesi yenmişti (6.7.1). Bunlar Diagoras'ın oğullarıydı ve hemen yanlarında kendisi de boksta zafer kazanmış olan babaları Diagoras'ın da heykeli dikilidir. Diagoras'ın heykeli, Megara'daki Zeus suretini yapan Theocosmus'un oğlu Megaria'lı Callicles tarafından yapılmıştır. Diagoras'ın kızlarının oğulları da boks yapmış ve Olimpiyat zaferleri kazanmışlardır: Diagoras'ın kızı Callipeteira ve Callinax'ın oğlu Eucles; genç erkekler sınıfında Peisirodus²¹; Callipeteira erkek gibi giyinip oğluna hocalık etmiş ve onu Olimpiyat oyunlarına getirmiştir (6.7.2). Peisirodus'un heykeli Altis'tedir ve dedesinin yanı başında yükselir. Diagoras Olympia'ya beraberinde oğulları Acusilaus ve Damagetus ile birlikte gelir. Müsabakalarda babalarını yenen gençler, onu omuzlarına alarak kalabalığın içinden geçirirken Yunanlar da onu çiçek yağmuru ile karşılamış ve oğullarından ötürü tebrik etmiştir (Res.21).

---

²¹ Pausanias, 5.6.8.

Res.21: Olimpiyatlar anısına çıkarılan bir posta pulu üzerinde, Rodoslu Diagoras kendisi gibi olimpik şampiyon olan oğulları Damagetos ve Akousilaos'ın omuzlarında kutlamaları kabul ederken, <http://www.hellenicaworld.com/Greece/Ancient/en/Athletes.html>, erişim:28.08.2017

Diagoras'ın ailesi esasında anne tarafından, Messenian'lardan gelir. Kendisi de Aristomenes'in kızından gelmektedir (6.7.3). Bir ailenin (baba ve oğulları) oyunlara birlikte katılması, oğulların müsabakalarda öz babalarını yenmesi, daha sonra hep birlikte halkın önünden geçerlerken çiçek yağmuruna tutulmaları (6.7.3); oyunlarda kazanmanın baba ve oğulları birbirlerine rakip yapabilecek derecede önemli olduğunu gösterir. Rakip kim olursa olsun kazanmak mutlak amaçtır. Kendileri kazanamayan babalar bir Olimpiyat şampiyonunun babası olmaktan dolayı onurlandırılırlar ve bunun haklı gururunu yaşarlar.

Diagoras'ın oğlu Dorieus, Olimpiyat zaferlerinin yanında, Isthmia oyunlarında sekiz, Nemea oyunlarında yedi zafer kazanmıştır. Bir Pythia zaferini de yarışmadan kazandığı söylenir. O ve Peisirodus, tellal tarafından Thuri'li olarak takdim edilmiştir çünkü siyasi rakipleri tarafından Rodos'tan İtalya'daki Thuri'ye kadar takip edilmişlerdir. Dorieus daha sonra Rodos'a dönmüştür (6.7.4). Bu pasaj, oyunlara zaman zaman siyasetin karıştığını, siyasi baskılar sonucunda bir başka kent adına şampiyon ilan edilen bir sporcu üzerinden örnekler.

Theantus'un oğlu Leprealı Alcaenetos ve oğulları da Olimpiyat zaferleri kazanmışlardır. Alcaenetos, genç ve büyükler boks müsabakalarında başarılı olurken,

oğulları Helianicus seksen dokuzuncu festivalde²² ve Theantus bir sonraki festivalde genç erkekler boks şampiyonu olmuşlardır (6.7.8). Alcaenetus'un oğullarının yanında Dipaea'dan bir Maenalyalı olan Gnathon ile Elisli Lucinus'un heykelleri yükselir. Bu ikisi Olympia'da genç erkeklerde rakiplerini yenmeyi başarmışlardır. Heykelin üstündeki kitabede Gnathon'un zafer kazandığında gerçekten çok genç olduğu yazılıdır. Heykelini yapan Megaralı Callicles'tir (6.7.9).

Pausanias, Arcadia'daki Parrhasia'dan Damarchus adındaki boksörün, Lycaealı (Kurt) Zeus'a kendisini kurban etmek için bir kurt şekline girdiği ve dokuz yıl sonra da tekrar insana dönüştüğüne dair anlatılanları gerçekçi bulmamakla birlikte, onun Olimpik zaferine inandığını belirtir (6.8.2).

Arcadialı sporcu; genç erkekler boks şampiyonu Azanialı Philip'in heykeli Myron (6.8.5), genç erkekler boks şampiyonu Alcetus'un heykeli Cleon tarafından yapılmıştır (6.9.2).

Astypalaea'lı Cleomedes'in Epidaurus'lu Iccus'u bir boks maçında öldürdüğü söylenir. Hakemler tarafından hata yaptığı tespit edilip ödülünden mahrum bırakılınca, kederinden delirip Astypalaea'ya geri dönmüştür. Yaklaşık altmış öğrencinin olduğu bir okula saldırıp çatıyı ayakta tutan sütunu devirmiştir (6.9.6). Çatı çocukların üzerine çökmüş ve halk tarafından taşa tutulan Cleomedes, Athena tapınağına sığınmıştır. Tapınaktaki bir sandığın içine girip, kapağını kapatmıştır. Astypalaealılar sandığı açma çabaları nafile kalmıştır. Nihayetinde ise kapaklarını kırarak sandığı açmışlar ancak içinde Cleomedes'in ne ölüsünü ne de dirisini bulmuşlardır. Bu nedenle, Cleomedes'in akıbetini sormak için Delphi'ye elçi göndermişlerdir (6.9.7). Anlatılanlara göre, Pythia rahibesi son kahraman Astypalaealı Cleomedes'in artık ölümlü olmadığı için onu onurlandırmalarını istemiştir. O andan itibaren Astypalaealılar Cleomedes'e bir kahramana gösterilen saygıyı göstermişlerdir (6.9.8). Daha önce (6.8.4) yer alan benzer bir hadisede, yapmış olduğu kural dışı davranış sonucu rakibinin ölümüne sebebiyet veren bir sporcunun, ödülünden men edilmesi sonucu aklını kaybetmesi ve öfkesini dindiremediği için etrafına zarar vermesi ve bunun sonucu başına gelenler anlatılmıştı. Bir sporcu için Olimpiyata kazanılan

---

²² M.Ö. 424.

zaferin ne anlama geldiği, kaybetmenin nasıl bir ruh hali yaşattığını göstermesi açısından 6.8.4 ve 6.9.8 örnek birer pasajdır.

Gelon'un arabasının yanında boksta iki Olimpiyat zaferi kazanan Glaucus'un oğlu Corcyra'lı Philon'a ithaf edilmiş ve Aegineli Glaucias tarafından yapılmış bir heykel yer alır. Burada ayrıca genç erkekler boks yarışmasında şampiyonluk kazanmış Mantineialı Agameter'un da heykeli vardır (6.9.9).

Carystuslu Glaucus efsaneye göre kendisi Boeotia'da Anthedon tarafından doğurulmuştur ve deniz tanrısı Glaucus'un soyundandır. Glaucus, Carystialı Demylus'un oğluymuş ve önceleri bir çiftçiymiş. Bir gün sabanın çifti yerinden çıkmış ve Glaucus elini çekiç gibi kullanarak onu yerine sokmuş (6.10.1); Demylus oğlunun bu yaptığına şahit olmuş, bunun üzerine onu boks müsabakalarına katılması için Olympia'ya götürmüştü. Tecrübesiz Glaucus orada rakipleri tarafından epeyce hırpalanmış ve sonuncu rakibiyle dövüşürken yaralarından dolayı neredeyse bayılacak hale gelmiş. O anda babası ona "*Oğlum, saban vuruşu*" diye seslenmiş. Glaucus da rakibine daha şiddetli bir yumruk atmış ve bu vuruş ona zaferi getirmiş (6.10.2). Bunun yanı sıra Glaucus Pythia'da iki, Nemea ve Isthmia oyunlarında sekizer şampiyonluk kazanmıştır. Glaucus'un heykelini yapan Aeginalı Glaucias'tır. Heykel antrenman yapan birini yansıtır. Glaucus, çağdaşları arasında dövüş sanatının en iyisi olarak bilinir (6.10.3). Bu pasaj, bütün şampiyonların palaestra ya da gymnasiumlardan çıkmadığını bazılarının yarıştıkları spor dalında çok acemi olmalarına rağmen tanrı vergisi yetenekleri, azimleri ve başarı inançlarıyla zafer kazandıklarına bir örnektir. Bu pasaj ayrıca, sporda motivasyonun önemini de vurgulamak açısından önemlidir. İlâveten, sporda daha önce başarıyla yapabildiklerimizin, spor mücadelesinde daha sonra karşılaşılabilecek engelleri aşmakta "hatırlama(imgeleme) tekniğinin" etkisine değinir ki bu teknik günümüz modern antrenman yöntemlerinden biri olan mental antrenmanın bir bölümünü oluşturmaktadır.

Mantinealı Epicradius, Oresthaslı Tellon ve Elisli Agiadas genç erkekler boksta şampiyon olmuşlardır. Epicradius'un heykelini Aeginalı Ptolichus, Agiadas'ın heykelini Aeginalı Serambus yapmıştır. Tellon'un heykelini yapan bilinmemektedir (6.10.9).

Timosthenes'in oğlu Thasialı Theagenes'in heykeli de yükselir (6.11.2). Theagenes'in en meşhur başarısı boksör Euthymus'u nasıl yendiği ve Elisliler tarafından nasıl cezalandırıldığı daha önce anlatılmıştı (6.6.5). Theagenes ayrıca, Pythia'da boksta üç zafer kazanmıştır. Nemea'da kazanılan dokuz ödülün ve Isthmia'da kazanılan on ödülün bazıları pankrasyonda diğerleri yine boksta kazanılmıştır. Thessaly'de boks ve pankrasyon antrenmanlarını bırakmış, koşu dalında Yunanistan'a nam salmaya kendini adanmıştır ve uzun koşuda rakiplerini yenmiştir. Pausaniasın düşüncesine göre Theagenes'in amacı, adına kahraman denenlerin en hızlısının ana vatanında koşu ödülünü kazanarak Achilles'e rakip olmaktır. Kazandığı taç sayısı toplamda bin dört yüze ulaşmıştır (6.11.5). Görüldüğü gibi, başarının tadına varan bir sporcu, doyumsuz bir şekilde başarı kazanmaya devam etmek niyetindedir. Tek bir spor dalında elde edilen başarı kifayet etmez farklı spor dallarında da zafer hedeflenir. Hatta hedef, her dalda en iyileri bile geride bırakmaktır, özellikle de rakibin anavatanında bu başarıyı elde etmek en elzem olanıdır.

Theagenes öldüğünde, yaşarken düşmanı olanlardan biri her gece Theagenes'in bronz heykelini kırbaçlıyordu. Heykel, onun üzerine düşerek bu öfkeye karşılık verdi. Ölen adamın oğulları heykeli cinayetin faili olarak ilan etti. Draco'nun kanunları cansız varlıklar düşüp birinin ölümüne sebep olduğunda o varlığın cezalandırılmasını hükmediyordu. Thasialılar bu hükme göre, heykeli denizin dibine attılar (6.11.6). Bir süre sonra toprak, Thasialılara ürün vermez oldu. Delphi'ye heyetler gönderdiler ve tanrı, onlara sürgün edilenleri geri getirmeleri talimatını verdi. Talimata uydular fakat onların geri dönüşü kılığa bir çare olmadı. Böylece ikinci defa Pythia rahibesine gittiler ve tanrının buyruklarına uymalarına rağmen tanrıların gazabının hala üstlerinde olduğunu söylediler (6.11.7). Bunun üzerine Pythian rahibesi onlara şöyle cevap verdi: "*Ama ulu Theagenes'inizi unuttunuz.*" Denilene göre, onlar Theagenes'in heykelini bir türlü yerine koyamadılar, derken balıkçıların ağına bir heykel takıldı ve balıkçılar heykeli karaya çıkardılar. Thasialılar heykeli yerine yerleştirdiler ve kendisine tanrı olarak kurbanlar sundular (6.11.8). Pausanias, Theagenes'e hem Yunanlar hem de barbarlar tarafından saygı duyulduğunu, Theagenes'in heykel ve resimlerinin herkesçe yapıldığını söyler ve Theagenes'in bunların hastalarını iyileştirdiği birçok yeri bildiğini ilave eder. Theagenes heykeli Aeginalı Glaucias'ın eseridir (6.11.9). Burada geçmişin önemli bir sporcusuna gizil güçler atfedilerek ona olan saygının devam

ettirilmesi durumu söz konusudur. Sporunun heykelinin kendisine kötü davranan kişinin üzerine düşerek onu öldürmesi, bunun sonucunda heykelin cezalandırılması, sonrasında olayın failinin yaşadığı yerin halkının başına kötü bir kaderin çökmesi, sporunun ilahi güçler tarafından korunduğu anlamındadır. Hatta daha ileri gidilerek sporcuya birçok mistik güç verilir; tekrar saygınlığı sağlanır.

Harmodius'un oğlu Callon ve Elis soyundan Moschion'un oğlu Hippomachus genç erkekler boks yarışmalarını kazanmışlardır. Callon'un heykeli Daippus tarafından yapılmıştır. Pausanias, Hippomachus'un heykelini kimin yaptığını öğrenememiştir, fakat söylenilene göre kendisi üç rakibinin hakkından tek bir darbe veya fiziksel hasar almadan gelmiştir (6.12.6). Mersiyeye göre, Haemostratus'un oğlu Triteialı Agesarchus; Olympia, Nemea, Isthmia ve Pythia'da boks müsabakalarını kazanmıştır ancak Pausanias, mersiyede yazılanların doğru olmadığı kanaatindedir (6.12.8).

Duris'in oğlu Samialı Scaeus, genç erkekler boks şampiyonuydu. Heykeli Hippias tarafından yapılmıştır (6.13.5). Burada ayrıca Argoslu Polycleitus tarafından yapılan Corcyralı Thersilochus ve Theophiles'in oğlu Epidauruslu Aristion'un heykelleri vardır. Aristion yetişkinler boks yarışmalarında, Thersilochus ise genç erkekler boks yarışmalarında zafer kazanmıştır (6.13.6). Genç erkekler boks müsabakalarında birinci olan ilk Sicyonlu olan Bycelus'un heykeli, Sicyonlu Canachus tarafından yapılmıştır (6.13.7). Cleocritus'un oğlu Tisander, erkekler boks yarışmalarını Olympia ve Pythia'da dört kez kazanmıştır. Fakat o zamanlarda ne Corinthliler ne de Argoslular Nemea ve Isthmia'daki şampiyonlarının kayıtlarını tutuyorlardı (6.13.8).

Genç erkekler boks şampiyonu olan Messeneli Telestas'ın heykeli Silanion tarafından yapılmıştır (6.14.4). Erkekler boks müsabakalarında bütün rakiplerinin üstesinden gelen Mityleneli Archippus, hemşehrilerinin dediğine göre henüz yirmi yaşına gelmeden Olympia, Pythia, Nemea ve Isthmia'da şampiyonluk kazanarak ününe ün katmıştır (6.15.1).

Erythrae'deki İonialılar, boks dalında Olympia ve Pythia'da iki, Nemea ve Isthmia'da birçok zafer kazanan Metrodorus'un oğlu Eptiherses'e bir heykel ithaf ettiler (6.15.6). Messenialı genç erkekler boks şampiyonu Damaretus'un heykelini yapan ise Atinalı Silanion'dur (6.14.11). Genç erkek boks şampiyonu Chioslu (Sakız) Ageles'in Sardesli Theomnestus tarafından yapılan heykeli de buradadır (6.15.2).

Elisli Brimias'ın ve Asamon'un heykeli yan yanadır. Asamon'un heykeli Daippus, Asamon'un heykeli ise Mesenialı Pyrilampes tarafından yapılmıştır (6.16.5). Elisli Eualcidas zaferlerini genç erkekler boksta kazanmıştır (6.16.6). Lampis'in oğlu Elisli Pyttalus genç erkekler boks şampiyonu olmuştur (6.16.8). Burada bulunan diğer bir heykel Polyneices'in oğlu Miletli genç erkek boks şampiyonu Butas'a aittir (6.17.3). Daha sonra genç erkeklerde boks şampiyonu olan Elisliler bulunur. Choerilus'un heykeli Olynthus'lu Sthennis, Theotimus'un heykeli Sicyonlu Daitondas'ın eseridir (6.17.6). Olympia'da kendi heykelini ilk diktiren sporcu elli dokuzuncu festivalde²³ boks şampiyonu olan Aeginalı Praxidamastır. Heykeli selvi ağacındandır. (6.18.7).

4.1.2. Güreşçiler

Heykeli Sicyonlu²⁴ Alypus tarafından yapılan Aeschylus'un oğlu Elisli Symmachus ve Xenius'un oğlu Elisli Archedamus Olympia'da şampiyon olan güreşçilerdendir (6.1.3).

Arcadia'daki Heraea'dan²⁵ gelen ve Pantias tarafından heykeli yapılan Xenocleides'in genç güreşçi oğlu Nicostratus da Olympia'da şampiyon olmuştur (6.3.11).

Sostratus'un yanında, Boğaz'daki Messene'den gelen, Sicilya'nın yerlisi bir güreşçi olan Leontiscus'un heykeli bulunur. Anlatılanlara göre, Amphictyonlar tarafından ve iki kere de Elisliler tarafından taç ile ödüllendirilmiştir. Güreşme şeklinin Sicyonlu Sostratus'un pankrasyonuna benzediği söylenir. Çünkü yine anlatılanlara göre Leontiscus rakiplerini nasıl tutup fırlatacağını bilmezmiş ve sadece rakiplerinin parmaklarını bükerek onları yenermiş (6.4.3). Heykeli Rhegiumlu Pythagoras yapmıştır ve eğer kusursuz bir heykeltıraş varsa o da Rhegiumlu Pythagoras'tır. Anlatılanlara göre, öğretmeni, kendisi de Rhegiumlu olan ve Eucheirus'un talebesi olan Clearchus'tur. Eucheirus'un Corinthli olduğu ve Spartalı Syadras ve Chartas'ın tedrisatından geçtiği söylenir (6.4.4).

Patrae'den²⁶ gelen bir Achealı olan Chilon Olympia'da erkekler güreşte iki, Delphi'de bir, Isthmia'da dört ve Nemea oyunlarında üç zafer kazanmıştır (6.4.6).

²³ M.Ö. 544.

²⁴ Sikyon, Peloponez yarımadasının kuzeyinde, Corinth ve Achaea kentleri arasında bulunan Antik Yunan kentidir.

²⁵ Heraia, Arcadia, Peloponez yarımadasında yer alan bir Antik kent.

²⁶ Yunanistan'da bulunan Patras adlı kentin Antik Dönem'deki adıdır.

Phigialı bir güreşçi olan, Damaretus'un oğlu Narycidas'ın heykeli ise Sicyon'lu Daedalus tarafından yapılmıştır (6.6.1).

Achaia'daki²⁷ Aegeiralı Cratinus döneminin en yakışıklı adamı ve en yetenekli güreşçisiydi ve genç erkeklerde güreş müsabakalarını kazandığında Elisliler onun antrenörünün de bir heykelini dikmesine müsaade ettiler. Heykel, babası Alexis hocası ise Eutychedes olan Sicyonlu Cantharus tarafından yapılmıştır (6.3.6).

Argoslu Polycleitus (Hera suretini yapan sanatçı değil de Naucydes'in bir öğrencisi olan), genç erkekler kategorisinde yarışan bir güreşçi olan Thebesli Agenor'un heykelini yapmıştır (6.6.2).

Orada ayrıca, genç erkekler güreş şampiyonu Elisli Lastratidas'ın da heykeli vardır. Yine genç erkekler kategorisinde Nemea'da bir zafer kazanmıştır ve bir zaferi de çocuklar (henüz sakalı bitmemiş olan erkekler) kategorisindedir. Lastratidas'ın babası Paraballon çift koşu yarışında birinci gelmiştir ve Olympia'daki okula Olimpiyat şampiyonlarının adını yazdırarak arkasından gelenlere bir azim objesi bırakmıştır (6.6.3).

Elisli Amertes ise Pytho'da erkekler güreş müsabakalarında rakiplerinin hepsini alt etmenin yanı sıra Olympia'da da genç erkeklerde şampiyon olmuştur. Amertes'in heykeli Argoslu Phradmon grubu tarafından yapılmıştır (6.8.1). Elisli Euanoridas hem Olympia'da hem de Nemea'da genç erkekler güreş şampiyonu olmuştur. Hakem yapıldıktan sonra Olympia'da şampiyon olup da adları kaydedilenlerin arasına girmiştir (6.8.1). Pausanias, burada muhtemelen Elisli Euanoridas'ın hakem olması hasebiyle şampiyon olduğunu vurgulamak istemiştir. Yani spora hile karıştırıldığını ima eder.

Erkekler güreş müsabakalarının galibi Troezenli Baucis'in heykelini Naucydes yapmıştır (6.8.4). Arcadialı sporcu; erkekler güreş şampiyonu Maenaluslu Euthymenes'in heykelini Alypus yapmıştır (6.8.5).

Aeginalı Theognetus genç erkekler güreşte şampiyonluk tacını kazandı ve Aeginalı Ptolichus da onun heykelini yaptı. Theognetus'un heykelinde, elinde neden yetişmiş bir çam kozalağı ve nar tuttuğunu Pausanias, tam olarak bir nedenle ilişkilendiremez

---

²⁷ Achaea veya Achaia, Batı Yunanistan'da Peloponez yarımadasının kuzey batı kısmında yer alan bölgedir.

(6.9.1). Genç erkekler güreşte şampiyon Maenaluslu Xenocles'in heykeli ise Polycleitus tarafından yapılmıştır (6.9.2).

Koşu yarışında şampiyon olan Argoslu Aristeus'un babası Cheimon aynı oyunlarda güreşte şampiyon oldu. Pausanias'ın aktardığına göre, Cheimon'a yenilen Aeginalı Taurosthenes çok öfkeleni, bir sonraki festivalde o kadar hırslıydı ki, güreş müsabakalarına katılan herkesi yendi ve zaferini ilan etti (6.9.3). Bir baba-oğulun birlikte katıldıkları Olympia oyunlarında zafere ulaşmalarını anlatan bu pasaj ve diğerleri (örn., 6.7.3), sporun aile boyu yapıldığını, sporcu babanın yine sporcu çocuklarının olduğu ve muhtemelen bunların seçkin ailelerden geldiğini akla getirmektedir.

Hereaelı Damaretus, oğlu ve torunu Olympia'da her biri ikişer olmak üzere altı şampiyonluk kazanmışlardır. Damaretus'un zaferleri altmış beşinci festivalde²⁸ (zırhlı koşunun ilk defa yapıldığı) ve takip eden festivalde gelmiştir. Heykeli onu, çağdaşlarının da taşıdığı kalkan, kafasına taktığı miğfer ve baldırlarına geçirdiği zırh ile resmeder. Zamanla miğfer ve baldırlık yarışmacıların zırh kısımlarından çıkarılmıştır. Damaretus'un oğlu Theopompus zaferlerini pentatlonda kazanmış ve babasından ötürü ikinci Theopompus adı verilen oğlu babasını yenerek güreşte zafere ulaşmıştır. (6.10.4). Pausanias, güreşçi Theopompus'un heykelinin kim tarafından yapıldığının bilinmediğini ama babası ve dedesinin heykellerini yapanların Argos'tan Eutelidas ve Chrysothemis olduğunun kitabelerde yazıldığını anlatır.

Pausanias 6.10.5'de, Tarentumlu Nicolaidas'ın oğlu Iccus'un pentatlonda Olimpiyat tacına ulaştığını ve daha sonra kendi döneminin en iyi antrenörü haline geldiğini söylemiştir İyi sporcuların daha sonra en iyi antrenörler olarak spora hizmet verdikleri anlaşılmaktadır. Geçmişin iyi sporcularının daha sonra başarılı antrenörler olmaları şaşırtıcı değildir. Demek ki Antik Yunan dönemi bu bağlamda günümüze benzerlik gösterir. Iccus'tan sonra, genç erkekler güreş şampiyonu Elisli Pantarces'in heykeli dikilidir. Pantarces'in yanında Epidamnuslu Cleosthenes'in atlı arabasının heykeli vardır. Bu Ageladas'ın eseridir. Cleosthenes'in zaferi altmış altıncı festivalde²⁹ gelmiştir (6.10.6).

---

²⁸ M.Ö. 520.

²⁹ M.Ö. 516.

Atinalı Aristophon'un yanında Aeginalı Pherias'ın heykeli yer alır. Yetmiş ikinci festivalde çok genç olduğu için güreş müsabakalarına alınmayan Pherias, takip eden festivallerde genç erkekler yarışmalarında birinci olmuştur. Pausanias Pherias vakasının Olympia'da Rodoslu Nicasyus'un başına gelenin tam zıttı olduğunu söyler (6.14.1). On sekiz yaşında olduğu için Elislilerin genç erkekler güreş yarışmalarına katılmasına izin vermediği Nicasyus, yetişkinler müsabakalarına katılmış ve şampiyon olmuştur. Aynı başarıları Nemea ve Isthmia'da da göstermiştir. Pausanias burada bir yaş sınırından bahseder ki bu sınır iki kategoriye birbirinden ayırmaktadır: büyükler ve gençler. Benzer bir durum Trallesli Artemidorus'un başına gelmiştir. Olympia'da genç erkekler pankrasyon yarışmalarında yaşı çok küçük olduğu için başarılı olamayan sporcunun (6.14.2), Smyrnalı Ionialılar'ın düzenlediği yarışmalara kadar gücü o kadar artmıştı ki, Olympia'da kendisiyle o gün yarışan herkesi yendi. Sakalsız gençler denen kategoride dövüştü, bu mücadeleler ona antrenman gibi geldi. Yetişkin bir pankrasyoncunun kendini aşağılamasına kızarak hemen ardından yetişkin erkekler müsabakalarına katıldı. Artemidorus iki yüz on ikinci festivalde³⁰ Olimpik zafer kazandı (6.14.3). Pausanias sakalsız gençler denilen bir kategorinin olduğunu belirtir. Gençler kategorisinin yaş olarak büyüklerin bir altı olduğunu önceki pasajlardan bildiğimize göre (örn., 6.14.2), bu muhtemelen günümüzde yıldız veya minikler olarak adlandırılan kategorilerden biridir. Pasajdan anlaşılan, on sekiz yaşını geçenler alt kategorilerde yarışmamakta, ancak alt kategoride yer alanlar yani on sekiz yaşından küçük olanlar büyükler kategorisindeki müsabakalara katılabilmektedirler. Pausanias'ın bu pasajda anlattıkları ile Aeginalı Pherias'a ilişkin ifadeleri (6.14.1) çelişmektedir. Bir başka ihtimal, yazar, Aeginalı Pherias için "çok genç" ifadesini "çocuk" niyetiyle kullanmıştır.

Diotimus'un oğlu Milo'nun heykeli kendisi gibi Crotonalı olan Dameas tarafından yapılmıştır. Milo, biri genç erkekler kategorisinde olmak üzere Olympia'da güreş dalında altı zafer kazanmıştır; Pythia'da erkekler kategorisinde altı, genç erkekler kategorisinde de bir zafer kazanmıştır. Yedinci kere güreşmek üzere Olympia'ya gelmiş ancak kendisi gibi genç bir adam olan ve dahası ona yakın mesafeye girmeyi reddeden Timasitheus'u yenmeyi başaramamıştır (6.14.5). Ayrıca, Milo'nun kendi heykelini Altis'e taşıdığı da söylenir. Nar ve halka oyunu ile ilgili mahareti ve kuvveti

---

³⁰ M.Ö. 68.

geleneksel olarak hatırlanır. Bir narı eline alır ve onu öylesine sıkı tutardı ki narı kimse güç kullanarak elinden alamadığı gibi nara da uyguladığı baskıdan ötürü hiç zarar vermezdi. Yağlanmış bir halkanın üzerinde durur ve kendisini o halkanın dışına itmeye çalışanları alt ederdi. Bunların yanında başka marifetleri de vardı (6.14.6). Bir ipi taç gibi alnına bağlardı. Nefesini tutup kafasındaki damarları kanla doldurarak, bu damarların gücüyle ipi koparırdı. Sağ kolunu omzundan dirseğine kadar yanına sarkıttığı ve dirseğinden aşağıda kalan kısmı dümdüz gererek uzattığı, başparmağını kaldırıp diğer parmaklarını aşağıda tuttuğu söylenir. Bu pozisyondayken, en aşağıda kalan serçe parmağını güç kullanarak kimse bükemezmiş (6.14.7). Vahşi hayvanlarca öldürüldüğü söylenir. Hikâyeye göre; Crotona’da bir yerde kuruyup ölmekte olan bir ağaç gövdesine rastlar; gövdeyi ikiye ayırmak takozlar yerleştirilmiştir. Milo ellerini ağacın içine geçirerek ağacın gövdesini ikiye ayırır. Takozlar kayınca, Milonun elleri kütüğün içine sıkışır, Crotona topraklarının geniş alanlarında gezinen büyük bir sürü halindeki kurtlar gelinceye kadar kendini kurtaramaz ve onlara yem olur (6.14.8).

Res.22: Güreşçi Milo'nun kurtlar tarafından öldürülmesini temsil eden ve Niccolo Boldrini (1488–1576) tarafından 1540'da yapılan resim. Yale Üniversitesi Sanat Galerisi, <http://artgallery.yale.edu/collections/objects/26532>, erişim:05.09.2017.

Philys'in oğlu Elisli Anauchidas güreşte önce genç erkeklerde, daha sonra da yetişkinlerde bir zafer kazanmıştır. Heykelini yapanın kimliği bilinmemektedir (6.14.11). Hieronymus'un heykelinin yanında yine bir Androslu olan, Lycastidas'ın oğlu genç erkekler güreş şampiyonu Procles'in heykeli yer alır. Lycastidas'ın

heykelini yapan Stomius, Procles'in heykelini yapan Somis'tir (6.15.2). Laconialı Polypeithes'e adanmış küçük bir at arabası heykeli ve aynı parça üzerinde, Polypeithes'in babası güreşçi Calliteles'in heykeli yer alır. Calliteles güreşte muzaffer olmuştur (6.16.6). Ptolemy'nin yanında Damatrius'un oğlu Elisli sporcu Paeanius'un heykeli vardır. Paeanius güreşte iki Pythia zaferinin yanı sıra bir de Olimpiyat zaferi kazanmıştır (6.16.9).

Bunlar Altis'e gidecek olanların Pausanias'ın anlattıkları doğrultusunda görebilecekleri en kayda değer görüntülerdir. Leonidaem'un sağından büyük altara gidilince erkekler güreş şampiyonu Tenedoslu Democrates'in Miletli Dionysicles, tarafından yapılmış heykeli görülür (6.17.1).

Agoneus'un oğlu Hermesianax, genç erkekler güreş birincisi olmuş, heykeli Colophon Birliği tarafından adanmıştır (6.17.4). Daha az süslü adaklara sahip heykeller olarak, Sicyonlu Cantharus'un yaptığı genç erkekler güreş şampiyonu Elisli Alexinicus'un ve Leontinili Gorgias'ın heykelleri sayılabilir. Gorgias'ın heykeli Eumolpus tarafından Olympia'ya diktirilmiştir (6.17.7).

4.1.3. At ve Atlı Araba Yarışçıları

Silenus'un oğlu Elisli Cleogenes at yarışında, Pyrrhus'un oğlu Elisli Deinolochus ve Alcinous'un oğlu Elisli Troilus iki atlı araba yarışında şampiyondur. Deinolochus'un heykelini Sicyonlu Cleon, Troilus'un heykelini Lysippus yapmıştır (6.1.4).

"...Troilus, hakem olduğu dönemde, iki tekerlekli araba yarışlarında zaferler kazanmayı başarmıştır; bir zaferini tam yetişkin bir çift atın diğerini ise tayların çektiği bir araba ile kazanmıştır. Zaferlerinin tarihi yüz ikinci festivaldir³¹."(6.1.4).

"Bundan sonra Elisliler hakemlerin artık iki tekerlekli araba yarışmalarına katılmaması için bir kanun çıkarmıştır"(6.1.5).

Pausanias'ın (6.1.4) belirttiği durum muhtemelen bir hakemin aynı zamanda yarışmacı olarak kendine avantaj sağlayabileceğidir, bunu önlemeye yönelik olarak Elislilerin çıkardığı kanunun nedeni ise (6.1.5) oyunların adil bir şekilde yapılmasına gölge düşürmemektir.

---

³¹ M.Ö. 372.

Troilus heykelinin yanı başında, taş zemin üzerinde bir savaş arabası, atlar ve sürücüsüyle birlikte Lacedaemonlu³² Archidamus'un kızı Sparta prensesi ve aynı zamanda sporcu Cynisca'nın (Res.23) Apelleas tarafından yapılan heykeli bulunur. Cynisca Olympia oyunlarında şampiyonluk kazanmış bir kadındır (6.1.6) ³³. Olympia'daki kitabesinde şunlar yazılıdır:

*“Sparta kralları benim babam ve kardeşlerimdir
Kyniska, bir atlı arabayla zafere ulaşan, bu heykeli dikti
Kendimi tüm Yunanistan'da bu tacı kazanan tek kadın ilan ederim,
Bunu (heykeli), Kallikles'in oğlu Apelleas yaptı.”*

Res.23: Cynisca'yı temsilen yapılmış resim, Paris: Chez Parmantier, Kütüphane, 1825, From Mme. De Renneville, erişim:06.09.2017.

Onun yanında diğer Lacedaemonluların heykelleri dikilidir. Atlı araba yarışlarında zaferler kazanmışlardır. Anaxander, ailede atlı araba ile yarış kazanan ilk kişidir, heykelindeki kitabede büyükbabasının da pentatlonda şampiyon olduğu belirtilir. Anaxander, tanrıya dua eder biçimde resmedilmişken diğer tarafta Polychalcus soy

³² Sparta, Antik Dönem'de Lacedaemon olarak bilinir.

³³ Olimpiyatlarda kadınların yarışmasına müsaade edilmediği bilinmesine rağmen bazı istisnalar da bulunmaktadır.

ismini kazanan Polycles de dört atlı araba yarışını kazanmıştır ve heykelinin elinde de bir kurdele vardır (6.1.7). Onun yanında iki çocuk durmaktadır: biri elinde bir tekerlek tutmakta diğeri ise kurdeleyi istemektedir. Kitabede yazdığına göre, Polycles aynı zamanda Pythia, Isthmia ve Nemea'daki atlı araba yarışlarını da kazanmıştır (6.1.8).

Pers işgalinden sonra, Lacedaemonyalılar diğeri Yunanlara kıyasla at yetiştiriciliği konusunda daha istekli olmuşlardır. Bunların dışında Spartalı at yetiştiricilerinin heykelleri de Acarnaniyalı sporcular Xenarces, Lycinus, Arcesilaus ve oğlu Lichas'ın yanına dikilmiştir (6.2.1). Xenarces, Pythia ve Isthmia Oyunlarında da zaferler kazanmayı başarmıştır. Lycinus, Olympia'ya taylar getirmiş ve onlardan biri diskalifiye edilince, taylarını yetişkin atların yerine yarışa sokmuş ve yarışı onlarla kazanmıştır. Olimpiya'da adına iki heykel dikilmiştir, ikisi de Atinalı Myron'un eseridir³⁴. Arcesilaus ve oğlu Lichas'a gelince, baba iki Olimpiyat şampiyonluğu kazanmıştır; o dönemde Lacedaemonyalılar oyunlara alınmadığı için oğlu, arabasını Theba³⁵ halkı adına oyunlara sokmuş ve muzaffer araba sürücülerini kendi elleriyle kurdeleyle kuşatmıştır. Bu suçtan dolayı hakemler tarafından şiddetle cezalandırılmıştır (6.2.2). Lichas'a verilen bu ceza nedeniyle Lacedaemonyalılar, Kral Agis Dönemin'de Altis'te³⁶ bir savaş çıkınca, Elis'i işgal etmiştir. Savaş bitince, Lichas heykeli bu yere diktirmiştir, ancak Elis'e ait Olimpiyat şampiyonları kayıtlarında, şampiyonun adı Lichas olarak değil de Theba halkı olarak geçer (6.2.3). Lichas'ın yanında, Kralları Eudamias'ın oğlu Agis yönetiminde Lacedaemonialılara karşı mücadele eden Aenas'ın oğlu, Elisli kâhin Thrasybulus'un heykeli yükselir. Thrasybulus'un heykelinin üzerinde benekli bir kertenkele, sağ omzunun üzerine doğru yürürken resmedilir. Hemen yanında da bir köpek vardır ve bu köpek muhtemelen bir kurbandır; çünkü karnı yarılarak ciğeri dışarı çıkarılmıştır (6.2.4).

Altis'te, Timosthenes'in yanında Timon'un ve ata binmiş bir çocuk olarak resmedilen oğlu Aesypus'un heykelleri bulunur. Esasında, oğlu at yarışını kazanırken Timon da atlı araba yarışında galip ilan edilmiştir. Timon ve oğlunun heykellerini Sicyonlu

³⁴ Pausanias'ın bahsettiği Atinalı Myron, M. Ö. 460 civarında öne çıkan bir heykeltıraştır. Tay yarışları ise M.Ö. 384'e kadar oyunların programına alınmamıştır. Bu nedenle yazıttaki Yunanca metin düzeltilmeli ya da varsa heykeltraş olan başka bir Myron'a atıfta bulunulmalıdır.

³⁵ Theba, merkez Yunanistan'da Boeotiya'da bulunan bir şehirdir.

³⁶ Peloponez adasının batısında Alfeus nehrinin geniş vadisinde yer alır.

Daedalus yapmıştır. Bu sanatçı aynı zamanda Spartalılara karşı kazanılan zaferin anısına Elisliler için Altis'te bir kupa da yapmıştır (6.2.8).

Pausanias, Eubotas'ın atlı araba yarışını kazandığını (Elislilerin kayıtlarına dayanarak), fakat yarış Arcadialılar yönettiği için bu zaferi şaibeli bulduğunu belirtir (6.8.3). Pausanias, sporda adil oyuna uygun olmayan bir durum nedeniyle elde edilen şampiyonluğun hakedilmemiş olabileceğini vurgulamıştır.

Pausanias, Gelon'la ilgili anlatılanlara katılmadığını beyan eder. Gelon'a at arabasının Sicilya'da tiran olan Gelon'un bir armağanı olduğu görüşüyle aynı fikirde değildir, çünkü at arabasının üzerindeki yazılara göre Deinomenes'in oğlu Gelalı Gelon'a ithaf edilmiştir ve bu Gelon'un kazandığı zaferin tarihi yetmiş üçüncü festivaldir³⁷(6.9.4). Zaten Sicilya tiranı olan Gelon, Syracuse'u ele geçirdiğinde Hybrilides'in Atina'da yönetici olduğu ve Crotonlu Tisicrates'in koşu yarışını kazandığı yetmiş ikinci Olimpiyatın ikinci yılıydı³⁸. Bu durumda kendini Gelalı değil Syracuse'lu olarak takdim ederdi. İşin aslı sıradan bir insan olan Gelon tiranla, babası da tiranın babasıyla aynı isme sahiptir. Hem iki tekerlekli araba heykeli hem de Gelon'un portre heykeli Aeginalı Glaucias tarafından yapılmıştır (6.9.5).

Üstüne bir adam figürünün monte edilmiş olduğu bronzdan at arabası heykelinin her iki tarafında, arabanın yanı başında yarış atları ve üstlerinde erkek çocuklar vardır. Bunlar Deinomenes'in oğlu Hiero'nun kazandığı Olimpiyat zaferlerinin anısına yapılmıştır. İki tekerlekli araba heykelini Aeginalı Onatas ve arabanın iki yanındaki atları ve üzerindeki çocukları Clamis yapmıştır (6.12.1).

Hiero'nun heykellerinden sonra Acrotatus'un oğlu Lacedaemonia kralı Areus'un ve Cleinias'ın oğlu Aratus'un heykeli gelir. Aratus'un heykeli Corinth, Areus'un heykeli ise Elis halkı tarafından yaptırılmıştır (6.12.5). Aratus Olympia'da at yarışında zafer kazanmıştır. Aesypus'un oğlu olan Elisli Timon dört atlı arabayla Olimpiyat yarışlarına katılmıştır.

Cyreneli Theochretus, kendisinden önce aynı adı taşıyan baba tarafından dedesi, Olympia'da dört atlı araba ile zaferler kazanmışlardır. Babası ise Istmia'da zafer kazanmıştır (6.12.7).

---

³⁷ M.Ö. 488.

³⁸ M.Ö. 491.

Pheidolas'ın oğulları da at yarışında birincilik kazandılar ve Pheidolas'ın atı kitabede bir levhada zikredildi: *Hızlı Lycus Isthmus'da bir, buradaki iki zaferden sonra, Pheidolas'ın oğullarının hanesini taçlandırdı* (6.13.10). Pausanias, bu kitabenin Elislilerin Olimpiyat şampiyonları kayıtlarına göre farklı olduğunu söyler. Elis kayıtlarına göre, Pheidolas'ın oğulları altmış sekizinci festivalde birinci olmuşlardır ve başka bir başarıları yoktur. Pausanias, bu konuda kendisinin haklı olduğunu ileri sürer. Ayrıca önemli olan husus bir aileden çıkan şampiyonun tüm aileyi onurlandırılmasıdır. Hemen sonra Thrasybulus'un Elisli oğlu Telemachus'un heykelleri vardır. Telemachus dört atlı araba yarışlarını kazanmıştır (6.13.11). Nicasyus'un heykelinin hemen yanında bronzdan küçük bir at heykeli vardır. Bu heykeli at yarışlarını kazanan Eretrialı Crocon diktirmiştir (6.14.4).

Elisli Pantarces'in heykelinin üzerinde bulunan yazılar, heykelin Akalılar tarafından yaptırıldığını anlatır. Çünkü Pantarces, Akalılar ile Elisliler arasında barış yapılmasına vesile olmuş ve savaş sırasında her iki taraftan da esir düşenlerin serbest bırakılmasını sağlamıştır. Pantarces at yarışlarında zafer kazanmış ve bu zaferin anısına Olympia'da bir abide dikilmiştir (6.15.2).

Laconialı Polypeithes'e adanmış küçük bir at arabası heykeli yer alır. Polypeithes dört atlı araba yarışlarında muzaffer olmuştur (6.16.6).

Ptolemy'nin yanında Elisli Clearetus ile Eteocles'in oğlu Atinalı Glaucon'un at arabasının heykeli bulunur. Glaucon tam yetişkin atların kullanıldığı at arabası yarışında birinci olmuştur (6.16.9).

Ayrıca Cyreneli Cratisthenes'in heykeli de vardır ve at arabasının üzerinde Victory ve Cratisthenes'in kendisi yer alır. Buradan hareketle, Cratisthenes zaferini at arabası yarışlarında kazanmıştır. Hikâyeye göre Cratisthenes Yunanlar tarafından Libyalı soyadı verilen koşucu Mnaseas'ın oğludur. Olympia'da ona adananlar Rhegium'lu Pythagoras'ın eseridir (6.18.1).

4.1.4. Pankrasyoncular

Heykeli Lysippus tarafından yapılan pankrasyon sporcusu Philandrides'in oğlu Xenarces, pankrasyonda sadece Stratus değil tüm Akarnaniya³⁹ adına kazanan ilk kişi

³⁹ Stratus, merkez batı Yunanistan'da yer alan Akarnaniya'nın bir şehridir.

olmuştur. Achaia'daki Aegium'lu Menephylus'un oğlu Xenophon pankrasyonda şampiyon olmuştur; heykeli Olympus tarafından yapılmıştır (6.3.13).

“Lysander'in heykelinin hemen yanı başında Sicyonlu bir pankrasyon sporcusu olan Sostratus soy isimli Acrochersites'in⁴⁰ heykelleri yükselir. Rakibinin parmaklarını tutar, bükermiş ve rakibi pes edene kadar da bırakmazmış (6.4.1). Hem Nemea hem de Isthmia oyunlarında toplam on iki, Olympia'da üç ve Pythia'da iki zafer kazanmıştır. Sostratus'un ilk zaferini kazandığı iki yüz dördüncü Festival Elisliler tarafından sayılmaz, çünkü oyunlar Pisalılar ve Arcadialılar tarafından düzenlenmiştir (6.4.2).

Olympia oyunlarına Anadolu'dan da katılımların olduğunu Efesli sporcu bahsinden anlıyoruz. Daha önce de söylendiği gibi bu oyunlar Yunanistan'ın her köşesindeki sporcuların ilgisini çekmiş en önemli oyunlardır. Bu arada oyunların asıl sahibi olarak kabul edilen Elislilerin kendilerince düzenlenmeyen ve Pisa kontrolünde yapılan iki yüz dördüncü festivali tanımadıkları görülmektedir.

Atina ekolünden gelen bir başka heykeltıraş olan ve Atinalı Stadieus'un öğrencisi olan Polycles, Efesli pankrasyon sporcusu, Hellanicus'un oğlu Amyntas'ın heykelini yapmıştır (6.4.5). Bir pankrasyon sporcusu olan Atinalı Callias'ın heykeli ise Atinalı bir ressam olan Micon tarafından yapılmıştır. Maenialı Nicodamus, yetişkin erkeklerde iki kez zafer kazanan Maenialı pankrasyon sporcusu, Lochaeus'un oğlu Androsthene's'in heykelini yapmıştır (6.6.1).

Euthymus'un heykelinin arkasında, Olympia'da üç kere arka arkaya pankrasyonu kazanmış en genç sporcu olan Dorieus'un heykeli vardır. Ancak Damagetus, Dorieus'tan bile önce, pankrasyona katılan herkesi yenmişti (6.7.1).

Erkekler pankrasyon şampiyonu Cleonaeli Timanthes'in heykeli Atinalı Myron tarafından yapılmıştır. Timanthes sporu bıraktıktan sonra gücünü denemek için her gün büyük bir yayla ok atarmış. Fakat bu egzersize evden uzak kaldığı bir dönemde ara vermiş. Eve döndüğünde artık yayı geremediğini görünce, bir ateş yakıp kendini canlı canlı ateşe atmış. Bu saçma bir davranıştır. Geçmişte veya gelecekte, bu tür vakalar cesaret değil delilik olarak algılanmalıdır (6.8.4). Sporcular için aktif

⁴⁰ Yunanca telafuz, “hai akrai cheires” yani “parmakçı”, bu nedenle Acrochersites.

sporculuklarında güçlü olmak, sporu bıraktıktan sonra da güçlerini korumak bir onur meselesidir. Belki de gücü tükenen bir sporcunun artık yaşamasının bir anlamı kalmamıştır. Böyle bir durumdaki sporcunun eski gücünü kaybettiğini fark ettiğinde kendini yakarak ölüme gidişi onursuz yaşayamamak ya da güçsüz olmayı gururuna yedirememesinden kaynaklanmış olması muhtemeldir. Fakat Pausanias bu durumu tuhaf karşılamakta, bunun deli saçmalığı olduğunu ve cesaretle alakası olmadığını ileri sürmektedir.

Promachus'un heykeline yakın bir yerde doğuştan Delphili Timasitheus'un Argos'lu Agelada'nın elinden çıkmış heykeli yer alır. Bu sporcu pankrasyonda Olympia'da iki Pythia'da üç zafer kazanmıştır. Savaşta başarıları ve nihayetinde ölümüne yol açan gözüpekliği ve şansıyla tanınırdı (6.8.6). Pasaj, Olympia'da şampiyon olanlar arasında askeri alanda da öne çıkan cesaret örneği kahramanlar olduğunu, bunların bazı savaşlarda ön saflarda yer aldığını ancak sporda zafer getiren bu cesaretin savaş alanında kendi ölümlerine neden olduğunu anlatır.

Timosthenes'in oğlu Thasialı Theagenes'in heykeli de yükselir (6.11.2). Theagenes'in en meşhur başarısı olan boksör Euthymus'u nasıl yendiği ve Elisliler tarafından nasıl cezalandırıldığı daha önce anlatılmıştı (6.6.5). Pausanias, Mantinea'lı Dromeus'un orada pankrasyon tarihinde ilk kez müsabaka yapmadan kazandığını söyler. Bundan bir sonraki festivalde, Theagenes pankrasyonun kazananı olmuştur (6.11.4). Pausanias, daha önce bazılarının hak etmeden, müsabaka bile yapmadan ya da yarışmadan (6.6.6) şampiyon olduğunu ve heykellerinin Olympia'ya dikildiğini belirtmişti. Mantinea'lı Dromeus da Olympia'da hiçbir müsabaka yapmadan zafer kazanmıştır.

Söylenenlere göre, Lysippus'un eseri olan yüksek kaidenin üzerindeki heykel, kahramanlar olarak adlandırılanlar hariç tüm insanlar ve kahramanlardan önce yaşamış tüm ırklar arasındaki en uzun adamı temsil eder. Pausanias kendi döneminde yaşamış en uzun adamın Nicias'ın oğlu Pulydamas olduğunu belirtir (6.5.1) Pulydamas pankrasyonda zafer kazanmıştır (6.5.4).

Smyrnali Pollis'in oğlu, Olympia'da genç erkeklerde birinci olan ilk İonialı pankrasyoncu Diallus'un heykeli bulunur (6.13.6). Olympia'da yetişkin erkekler

pankrasyon şampiyonu olan Lysinus'un oğlu Aristophon'un heykeli Atinalılar tarafından dikilmiştir (6.13.11).

Thebesli Cleitomachus'un heykeli babası Hermocrates tarafından yaptırılmıştır. Cleitomachus, Isthmia'da erkekler güreş müsabakalarında birinci olmuş, aynı gün boksta ve pankrasyonda bütün rakiplerini dize getirmiştir. Pythia'daki 3 zaferi de pankrasyonda elde etmiştir. Cleitomachus Olympia'da hem boksta hem de pankrasyonda birinci olan Thasoslu Theagenes'den sonra gelen ilk sporcudur (6.15.3). Cleitomachus, pankrasyonda ilk zaferine yüz kırk birinci Olimpik festivalde⁴¹ ulaşmıştır. Bir sonraki festivalde Cleitomachus, hem pankration hem de boksta mücadele etti.

Elisli Caprus aynı gün hem güreş hem de pankrationda yarıştı. (6.15.4). Caprus güreş müsabakalarını kazandıktan sonra, Cleitomachus hakemlerden boks müsabakalarında alacağı darbeler yüzünden pankrasyon müsabakalarını öne almalarını rica etti. Onun bu talebi mantıklı görüldü ve önce pankrasyon müsabakaları yapıldı. Cleitomachus, Caprus'a yenilmesine rağmen boksta sağlam bir azim ve azalmayan bir zindellelikle rakipleriyle dövüştü. (6.15.5). Gorgusdan iki sonra Pythagoras'ın oğlu Elisli Caprus'un iki heykeli yer alır. Kendisi aynı günde hem güreşte hem de pankrasyonda şampiyonluk tacına ulaşmıştır. Caprus bu iki zafere ulaşan ilk sporcudur. Pankrasyonda hakkından geldiği rakiplerden daha önce bahsedilmiştir⁴². Güreşte yendiği Elisli Paeanius bir önceki festivalin şampiyonudur (6.15.10.) Caprus'un zaferleri büyük acılar çekilerek ve çok çaba harnarak kazanılmıştır.

Olympia'da kendi heykellerini diktiren ilk sporculardan biri altmış birinci festivalde⁴³ şampiyon olan pankrasyoncu Opuntialı Rexibius'tur. Rexibius'un heykeli incir ağacındandır (6.18.7).

---

⁴¹ M.Ö. 216.

⁴² Pausanias, 6.15.5.

⁴³ M.Ö. 536.

4.1.5. Koşu Yarışları (Kısa Mesafe, Uzun Mesafe ve Zırhlı Koşu)

Thrasylbulus'un heykelinin yanında genç erkeklerde koşu yarışının galibi Elisli Timosthenes'in heykeli bulunmaktadır (6.2.6). Timosthenes'in heykelini Lysippus'un öğrencilerinden Sicyonlu Eutychides yapmıştır (6.2.7).

Orada daha on iki yaşında Olimpiyat şampiyonluğu kazanan Messenialı⁴⁴ Damiscus vardır. Messenialıların Peleponez yarımadasından sürgünde oldukları dönemde, Olimpiyat oyunlarında başarı elde edememişlerdir. Çünkü Messene'den gelen Leontiscus ve Symmachus hariç, ne Sicilya'dan ne de Naupactus'tan⁴⁵ Olimpiyat kazanan hiçbir Messenialı tanımıyoruz. Esasında Sicilyalılar, bunların ikisinin de Messenialı olmadığını söylerler (6.2.10). Messenialılar sürgünden Peloponez'e geri döndüklerinde, Olimpiyat oyunlarındaki şansları da onlarla birlikte dönmüştür. Messene'nin iskânını takip eden yıl yapılan oyunlarda, genç erkekler koşu yarışını Damiscus kazanmıştır ve aynı Damiscus daha sonra hem Nemea hem de Isthmia'da pentatlon yarışlarını da kazanmıştır (6.2.11).

“Elisli Eupolemus'un heykeli Sicyonlu Daedalus tarafından yapılmıştır. Heykelin üzerindeki yazıtta Eupolemus'un Olympia'da erkeklerde koşu yarışını kazandığını ve aynı zamanda Phytia'da iki Nemea'da ise bir kere pentatlon tacını taktığı bilgisini verir. Ayrıca Eupolemus hakkında anlatılanlara göre pistte üç hakem vardır ve ikisi kararını Eupolemus lehinde verirken diğer hakem ise Ambracialı⁴⁶ Leon'u birinci ilan etmiştir. Anlatılanlara göre Leon, Olimpik Konseyin Eupolemus lehinde karar veren her iki hakemi de cezalandırmasını sağlamıştır.” (6.3.7).

Pausanias'ın 6.3.7'de sunduğu bilgilerde; aynı müsabakada birden çok hakemin görevlendirildiğini işaret etmektedir. Bunun anlamı, müsabaka sonucuyla ilgili kararın tek bir kişinin yargısına bırakılmadığıdır. Ayrıca üç hakem uygulamasıyla, hakemlerce verilecek kararda tekli sayının (2'ye bir) çıkması ve bir tarafın mutlak üstünlük olması sağlanır; böylelikle beraberlik ihtimali ortadan kalmış olur. Benzer uygulama günümüzün birçok spor dalında devam etmektedir. Ayrıca pasajda, spor müsabakalarında hakemler tarafından verilen karara (muhtemelen kasıtlı ve olarak yanlış) itiraz edilebilecek bir üst mercinin varlığından söz edilmesi, oyunların kural ve

⁴⁴ Messenia veya Messina, güney Peloponez'in Antik bir bölgesidir.

⁴⁵ Naupactus veya Nafaktos batı Yunanistan'da bir kasabadır.

⁴⁶ Ambracia, Antik Yunanistan'da Corinth'in kolisi olarak kurulmuş bir şehirdir.

yönetmelikleri içinde sporcunun hak arayabileceği maddelerin de yer aldığı göstergesidir. Günümüz sporunda, sporun kurumsal hale geldiği 1930'lı yıllardan itibaren bu tip itiraz kurumlarının var olmaya başladığı düşünüldüğünde, Antik Yunan'da sporun her açıdan sağlam temellere oturtulmaya çalışıldığı rahatlıkla anlaşılmaktadır.

“Oebotas'ın heykeli on sekizinci Olimpiyatta Delphili Apollo'nun emri ile Acheaealılar tarafından diktirilmiştir⁴⁷, fakat Oebotas koşu yarışındaki zaferini altıncı oyunlarda kazanmıştır⁴⁸. O zaman Oebotas, Plataea'daki Yunan zaferinde nasıl olup da yer almıştır? Çünkü Mardonius komutasındaki Perslerin Plataea'daki felaketi yaşamaları yetmiş beşinci Olimpiyata⁴⁹ denk gelir. Şimdi burada hepsine inanmak zorunda olmasam da Yunanlıların bu konudaki beyanlarını size aktarmak zorundayım. Oebotas'ın hayatındaki diğer olayları Achaia tarihini anlatırken⁵⁰ aktaracağım” (6.3.8).

Pausanias yukardaki pasajda (6.3.8)'de bir şampiyonla ilgili bazı bilgiler verirken kendine aktarılan bilgilerin çelişkili olduğunu gerekçeleriyle vurgular. Kendisine aktarılanlara inanmamış olmasına rağmen yine de aktardığını da özellikle vurgular:

“Callibrotus'un oğlu Dicon Pythia'da beş, Isthmia oyunlarında üç, Nemea'da dört, Olympia'da genç erkeklerde bir ve yetişkinlerde ise iki koşu yarışı kazanmıştır. Olympia'da dikilen heykellerinin sayısı kazandığı yarışlara eşittir. Çocukken, Caulonialı⁵¹ olarak takdim edilmiştir ki aslen de oralıdır. Fakat sonraları kendisini Syracusalı olarak takdim etmesi için ona rüşvet verilmiştir.” (6.3.11).

Uzun koşu yarışını kazanan Efesli Pyrilampes'in bir heykeli bulunur; Pyrilampes'in heykelini aynı adı taşıyan ancak Sicyonlu olmayan, Messene'li bir sanatçı yapmıştır (6.3.13).

Pausanias, günümüz Türkiyesinde Biga olarak bilinen bölgeden Olympia oyunlarına katılan bir gencin, o bölge adına ilk kez Olympia oyunlarında kazandığı zaferden söz

⁴⁷ M.Ö. 460

⁴⁸ M.Ö. 756

⁴⁹ M.Ö. 756

⁵⁰ Pausanias, 7.17.6

⁵¹ Caulonia veya Caulon Magna Graecia'da İyonya Denizi kıyısında Antik bir kenttir. Magna Graecia ya da Büyük Yunanistan, Antik Yunan koloni çağında İtalya'nın Güneyi ve Sicilya Adası'nı belirtmek için kullanılan coğrafi bir adlandırmadır.

etmiştir. Bu genç Kaz Dağı'nın eteklerinde bir şehir olan Troas'daki Assos'tan⁵² gelen Sodamastır ve bu şehirden olup da genç erkekler kategorisinde Olympia'da koşu yarışı kazanan ilk Aeolialıdır⁵³.

Philanor'un oğlu Ergoteles uzun koşu yarışında Olympia'da iki şampiyonluğun yanında Pythia, Isthmia ve Nemea'da zaferler kazanmıştır (6.4.11). Yüz ikinci Olimpiyatta Thuriili Damon ikinci kez zafer kazanmıştır (6.5.3).

Stymphalus'lu Dromeus (koşucu) adında bir erkek uzun mesafe koşularında isminin hakkını vermiştir: Olympia'da iki, Isthmia'da üç ve Nemea'da beş yarış kazanmıştır. Onun etle beslendiği anlatılır. Hâlbuki daha önceleri tüm sporcular peynirle beslenirdi. Bu sporcunun heykelini Pythagoras yapmıştır (6.7.10). Pausanias'ın, diğer sporculardan daha farklı beslenme alışkanlığı olan bir sporcuyla ilişkin bu pasajda verdiği bilgiler, dönemin sporcu beslenmesini yansıması açısından kaydadeğerdir. Belki de Pausanias, şampiyonluğu bu beslenme alışkanlığına bağlamaktadır.

Cyreneli Eubotas'ın Libyalı bir kâhinin sonraki Olimpiyatlarda koşu yarışında birinciliğini müjdelemesi üzerine yarışmalardan önce portre heykelini yaptırması, şampiyon olduğu gün de tam boy heykelinin dikilmesi; dönemin itikadi anlayışında, kehanet ve kâhinliğin önemli olduğu ve bunlara itibar edildiğine açık bir kanıttır (6.8.3).

Herealı Lycinus genç erkekler koşuda, şampiyon olmuştur. Lycinus'un heykelini Cleon yapmıştır. Telson'un heykelini yapan bilinmemektedir (6.10.9). Pelleneli Socrates Olympia'da erkekler koşu yarışını kazanmıştır. Socrates'in heykelini kimin yaptığı belirtilmemiştir (6.8.1). Argoslu Aristeus uzun mesafe yarışlarında şampiyon olmuş (6.9.3), heykeli Chioslu (Sakız) Pantias tarafından yapılmıştır.

Hiero'nun arabasının yanında Hierocles'in Deinomenes'in oğluyla aynı adı taşıyan oğlu Hiero'nun heykeli vardır. Bir önceki tiran Agathocles'in ölümünden sonra tiranlık tekrardan Hiero'nun kimliğinde ortaya çıkmıştı ve Cyreneli Idaeus'un koşu yarışını kazandığı yüz yirmi altıncı Olimpiyatların⁵⁴ ikinci yılında Hiero başa geçti. (6.12.2). Hiero'nun Olympia'daki biri at üstünde diğeri de ayakta olan heykelleri

⁵² Troad veya Troas, günümüzde ülkemizde yer alan Biga yarımadasının tarihi ismidir.

⁵³ Aeolia veya Aeolis, Anadolu'nun batı ve kuzeybatı bölgesinde çoğunluğu kıyı kesiminde yer alan bir yerdir.

⁵⁴ M.Ö. 275.

Hiero'nun oğulları tarafından adanmıştır ve Niceratus'un oğlu Syracuse'lu Micon tarafından yapılmıştır (6.12.4).

Crotona'lı Astylus'un heykeli Pythagoras'ın eseridir. Bu sporcu kısa yarışta ve çifte yarışta Olympia'da arka arkaya üç zafer kazanmıştır. Ancak, son iki turnuvada Deinomenes'in oğlu Hiero'yu memnun etmek adına kendini Syracusalı olarak tanıttığı için, Crotona halkı onun evini bir hapisaneyeye çevirmiş ve Lacinialı Hera tapınağının yanında dikili olan heykelini (Res.24) yıkmıştır (6.13.1). Olimpiyata sporda dönen siyasi oyunlara ilişkin başka bir örnektir. Aslan Crotona'lı bir sporcunun önemli bir zata memnun etmek için kendini Syracusalı olarak tanıtmaması, kendi halkına bir hakarettir, vatan hainliğidir ve anısına yapılanlar halkı tarafından tahrip edilerek cezalandırılmıştır.

Res.24: Crotona'lı Astylus'un Pythagoras tarafından yapılan heykelinden günümüze kalanlar, <http://www.hellenicaworld.com/Greece/Ancient/en/Athletes.html>, erişim: 01.09.2017.

“Olympia'da Lacedaemonialı Chionis'in zaferlerini kayıt altına alan bir levha da vardır. Bu levhayı Lacedaemonia halkının değil de Chionis'in kendisinin diktiğini düşünenler saftır. Levhada yazıldığı üzere, farz edelim ki henüz daha zırhlı koşular yarışmaya dâhil edilmemiş olsun; Chionis Elislilerin gelecekte bunu yarışlar listesine ekleyeceğini nasıl bilmiş olabilir ki? Ancak, levhanın yanında duran heykelin Chionos'un portresi olduğunu ve bunun Atinalı Myron tarafından yapıldığını söyleyenler daha da safdildir.” (6.13.2). Pausanias bir şampiyonla ilgili bazı bilgilerin

doğru ve yanlışlığını tarihsel kanıtlarla açıklamaya çalışır. Bu, Pausanias'ın neredeyse tüm eserinde kullandığı bir tarzdır. Bu şekilde muhtemelen söylediklerinin doğruluğunu ve tarafsızlığını göstermek niyetindedir.

Yunanlılar tarafından "at" soyadı ile taltif edilen Lidyalı olan Xanthus'lu Hermogenes,  Olimpiyat festivalinde sekiz zeytin tacı kazanmıştır. Polites Caria'daki Ceramus'tan gelmektedir ve Olympia'da koşu dalında mükemmel bir performans sergilemiştir. En yüksek dayanıklılığı gerektiren uzun mesafe yarışı kazanıldıktan hemen sonra en kısa ve en hızlı yarışa girmiş, kazanmış ve ifte koşu yarışı da kazanarak aynı güne  zafer sığdırmıştır (6.13.3). Ancak, en meşhur koşucu Rodoslu Leonidas'tır. Hızını dört Olimpiyat boyunca hiç düşürmemiş ve koşu dalında on iki zafer kazanmıştır (6.13.4). Bir sporcunun birçok dalda başarılı olmasına emsalen; kısa, orta ve uzun mesafelerin hepsinde başarılı olan bir sporcu üstün yetenekli bir sporcudur. Farklı fiziksel özellikler gerektirdiğinden günümüzde dahi bu tip bir koşucuya rastlamak mümkün değildir. Pausanias, bu kadar özelliğe sahip bir şampiyonu övdükten sonra, ondan bile daha iyisinin (Rodoslu Leonidas) olduğunu işaret ederek, Olympia oyunlarında zafer kazananların en iyiler olduğu hissini uyandırır.

Kısa ve uzun mesafe koşu yarışılarında zaferler kazanan Tarentumlu Adamatas'ın oğlu Anochus'un heykelini yapan Argoslu Ageladas'tır (6.14.11). Elisli Charinus, ifte koşudaki ve zırhlı koşudaki zaferlerinin anısına dikilen heykelle temsil edilmektedir (6.15.2).

Timon'un heykelinden yakınlarında Hellas'ın heykeli, Hellas'ın heykelinin yanında da Elis'in heykeli yükselir. Hellas bir eliyle Demetrius'un oğlu Philip'in vasisi Antigonus'u talandırırken diğer eliyle de Philip'e ta takar; Elis, Seleucus ve Lagos'un Ptolemy'ye karşı yürüyen oğlu Demetrius'u taçlandırır (6.16.3). Heykelinin üstündeki kitabenin belirttiğine göre Elisli Aristeides Olympia'da zırhlı koşuda, Pythia'da ifte koşuda ve Nemea'da genç erkekler at yarışı zaferler kazanmıştır. At yarışıının uzunluğu ifte koşunun iki katıdır (6.16.4). Pausanias burada aynı zamanda komutan olan bir sporcudan ve at yarışıının mesafesinden söz eder.

Aristeides'in heykelinin çok yakınında, Olympia'da ifte koşuda iki kez ve Nemea'da çeşitli koşu yarışılarında altı kez şampiyon olmuş Nicander'in heykeli bulunur.

Nicander Elisliydi ve heykeli Daippus tarafından yapılmıştır (6.16.5). Lacedaemonialı Demosthenes erkekler koşu yarışında Olimpik zafer elde etmiştir ve Neolaidas koşu yarışı ve zırhlı koşuda taca ulaşmıştır; ikisi de Elislidir (6.16.8).

Leonidaeum'un sağından büyük altara gidilince erkekler zırhlı koşuda birinci olan Elisli Criannius'un heykeli görülür; Criannus'un heykeli Makedonyalı Lysus tarafından yapılmıştır. (6.17.1).

Clazomenaeli Herodotus ve Hegepolis'in oğlu Koslu Philinus'un heykelleri kendi kentleri tarafından ithaf edilmiştir. Clazomenialılar Herodotus'a bir heykel adamışlardır; çünkü genç erkekler koşu yarışında, Olympia'da şampiyon ilan edilen ilk Clazomenialı olmuştur. Koslular Philinus'a büyük ünü nedeniyle bir heykel adamışlardır. Philinus ününü, koşuda Olympia'da beş, Pythia'da dört, Nemea'da dört ve Isthmia'da kazandığı on zaferle hak etmiştir (6.17.2).

Zırhlı koşuda iki kez birinci olan Lethaeus'taki Magnesia'dan Callicrates'in heykeli de burada bulunur. Callicrates'in heykelini yapan Lysippus'tur (6.17.3).

Giritli Sotades doksan dokuzuncu festivalde⁵⁵ uzun mesafe koşuda birinci oldu. Fakat bir sonraki festivalde Efeslilerden rüşvet aldığı için kendini Efesli olarak kaydettirdi. Bunun üzerine Giritliler tarafından kovuldu (6.18.7). Enation, genç erkekler koşu yarışmasında zafer kazanmıştır. Enation'un heykelinin üzerindeki kitabe sporcunun memleketini belirtmez, fakat Arcadia soyundan geldiğini yazar (6.17.4).

4.1.6.Pentatlon

Pausanias 6.3.9'da Elislilerin Isthmia oyunlarına katılmaktan korktuklarını bir şampiyon bir pentatloncuyu anlatırken bir kez daha vurgular.

"Lepreus'un⁵⁶ yerlisi olan Antiochus, Olympia'da bir kez erkekler koşu yarışını kazanmış, Isthmia ve Nemea oyunlarında ikişer kez pentatlon zaferlerine imza atmıştır. Antiochus'un heykeli Nicodamus tarafından yapılmıştır. Leprealılar Isthmia oyunlarından Elisliler kadar korkmuyorlardı⁵⁷. Örneğin, heykeli Antiochus'un yanında dikili duran Elisli Hysmon hem Olympia hem de Nemea'da pentatlonda başarıyla yarışmış ama diğer Elislilerin yaptığı gibi Isthmian oyunlarından açık bir

⁵⁵ M.Ö. 384.

⁵⁶ Lepreus, Lepreum veya Lepreon, Antik Yunan kent devleti.

⁵⁷ Pausanias, 5.2.1.

*şekilde uzak durmuşlardır*⁵⁸. ” (6.3.9). Söylenenlere göre Hysmon küçük bir çocukken kas tutulması yaşamıştır ve bu yüzden de hastaliksız, sağlıklı bir adam olabilmek için sıkı çalışması gerektiğinden pentatlona yönelmiştir. Bu nedenle, yaptığı çalışmalar sayesinde şöhretli şampiyonluklar kazanan biri haline gelmiştir. Heykeli Cleon tarafından yapılmıştır ve elinde de eski tarz sıçrama ağırlıkları ile resmedilmiştir (6.3.10).

“*Bir Spartalı olan Aristocritus'un oğlu Lysander'in heykelini Olympia'ya Samoslular dikmiştir ve kitabelerinin ilkinde şöyle yazar:*

*Göklerdeki hükümdar Zeus'un en çok gelinen yörelerinin birinde,
Heykelimi dikti Samialılar, bedelini halkın parasıyla ödemek şartıyla.*

Böylece bu kitabe bizlere heykeli kimin diktiğini anlatmış oluyor; bir sonraki ise Lysander'in kendisine övgüdür:

*Senin muvaffakiyetinle ölümsüz şan ve şöhreti, anavatanın ve Aristocritus için,
Lysander, sen kazandın ve yiğitliğinle ünlendin.* ” (6.3.14).

Sophius akranı olan rakiplerini yenmiş ve Stomius, Olympia'da bir ve Nemea oyunlarında üç pentatlon zaferi elde etmiştir. Heykelinin üzerindeki kitabeye göre, Elisli süvarilerin komutanıyken düzenlenen yarışmalarda ve kendisine meydan okuyan düşman generalini dövüşte öldürmüştür (6.3.2) Elisliler, ölen generalin Sicyon birliklerini komuta eden bir Sicyonlu olduğunu ve Boeotia'dan⁵⁹ gelen bir kuvvetle birlikte Thebalılarla olan dostluklarına binaen Sicyon'a saldırdıklarını söylerler. Elislilerin ve Thebalıların Sicyon'a yaptıkları bu saldırı Leuctra'daki⁶⁰ Lacedaemonia felaketinden sonra gerçekleşmiştir (6.3.3).

Stymphalus'lu Dromeus'un yanında Elisli bir pentatlon yarışçısı olan Pythocles'in Polycleitus tarafından yapılmış heykeli bulunur (6.7.10). Genç erkekler şampiyonları, Apollonialı Meneptolemus, Corcyralı Philo ve Olympia'da Elisli Tisamenus'u pentatlonda geçen Androslu Hieronymus'a ait heykeller vardır. Elisli Aeschines pentatlonda iki zafer kazanmıştır ve iki heykeli bulunur (6.14.13). Euclitus'un oğlu

⁵⁸ Pausanias, 5.2.1. ve 5.2.2.

⁵⁹ Boeotia ya da Beotia Antik Yunanistan'da Corinth Körfezi'nin kuzeydoğusunda yer alan bir bölge adıdır.

⁶⁰ Leuctra, Antik Yunanistan'da Boeotia'da yer alan küçük bir yerleşim birimidir.

Messenialı pentatlon şampiyonu Gorgus'un heykeli Boeotialı Theron tarafından yapılmıştır (6.14.11).

Otuz sekizinci festivalde⁶¹Spartalı Eutelidas genç erkeklerde güreşte ve pentatlonda iki birincilik kazandı. Bu festival, genç erkeklerin pentatlona kabul edildiği ilk ve son festivaldi. Eutelidas'ın heykeli eskidir ve heykelin kaidesindeki harfler yılların etkisiyle silik hale gelmiştir (6.15.8). Eutelidas'ın heykelinden sonra Elisli Gorgus'un heykeli vardır. Gorgus, Pausanias'ın dönemine kadar çifte koşu ve zırhlı koşudaki birinciliklerinin yanı sıra Olympia'da pentatlonda dört kez zafere ulaşmış tek sporcudur (6.15.9).

Isthmia oyunları dışında bütün Panhelenik oyunlarda pentatlonda zaferler kazanan Timon, bütün Elisliler gibi Isthmia'daki müsabakalara girmemiştir. Heykelinin kitabesinde, Aetolialılar'ın Teselyalılar'a karşı olan seferine katıldığı ve Aetolialılar'la olan dostluğu sayesinde Naupactus'taki garnizonun lideri olduğu ayrıca eklenmiştir (6.16.2).

Theodorus pentatlonda zafer kazanmıştır (6.16.8). Aristeides'in heykelinin çok yakınında, Olympia'da pentatlon birincisi olan Elisli Menalces ve Zotes'in oğlu Philonides'in heykelleri yer alır (6.16.5). Ptolemy'nin yanında pentatlonda şampiyon olan Elisli Clearetus'un heykeli bulunur (6.16.9). Alexibius pentatlonda zafer kazanmıştır. Alexibius'un memleketi Arcadia'daki Heraea'dır ve heykeli Acestor tarafından yapılmıştır (6.17.4).

---

⁶¹ M.Ö. 628.

SONUÇ

Bu yüksek lisans tez çalışmasında, M. S. ikinci yüzyılda yaşamış Romalı seyyah ve müellif Pausanias'ın orijinal adı "Periegesis tes Hellados" olan ve İngilizce'ye "Yunanistan'ın Tasviri" başlığıyla çevrilen eseri, Antik Yunan döneminin en önemli spor organizasyonları, bu organizasyonlarda yer alan spor dalları, spor mekânları ve ünlü sporcular açısından ele alınmıştır. Eserin incelenmesi sonucu aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır.

Pausanias'ın eserine dayanarak, Pausanias'ın muhtemelen aristokrat bir ailenin çocuğu ve iyi eğitilmiş olduğu söylenebilir. Bu eseri kuvvetle muhtemel, M.S. 160 yılından önce yazmaya başlamış ve M.S. 180'den önce bir zamanda bitirmiştir. Eserden, kendisinin Anadolu'nun Spil Dağı bölgesinden olduğu neredeyse kesin olarak anlaşılmaktadır.

Spor, Antik Yunan döneminde sosyal hayat içinde gerek savaşa hazırlık gerekse eğitimin zorunlu bir unsuru olmuştur. Esere göre, Antik Yunan'da yapılan en büyük spor organizasyonlardan dördü Pythia, Nemea, Isthmia, Olympia oyunlarıdır ve "Panhelenik Oyunlar" olarak adlandırılır.

Panhelenik oyunların en ünlüsü ve eskisi, Elis kentinde yapılan Olympia oyunlarıdır. Oyunların düzenlenmesindeki temel amaç, Yunan mitolojisinin yüce tanrısı Zeus'a olan bağlılık ve inancı ortaya koymak olarak bilinmesine rağmen Pausanias, mitolojiden kaynaklanan dönemde Olympia Oyunlarının ilk kez Heracles tarafından tesis edildiğini; Pelops, Heracles ve onların soyundan gelenler tarafından düzenlenip geleneksel hale getirilmiş olduğunu ileri sürer. Oyunlara uzun bir süre ara verilmesinden sonra Iphitus'un başa geçmesiyle oyunlar yeniden başlamıştır. Bu uzun sürede oyunların ritüelleri unutulmuş, M.Ö. 776'da düzenlenen ve düzenli Olimpiyat oyunların başlangıcı kabul edilen ilk oyunlarda sadece bir spor dalında (koşu) yarışma yapılmıştır. Zamanla oyunlara çifte koşu, uzun mesafe koşusu eklenmiş, daha sonra zırhlı koşu, kısa mesafe koşu, atlı araba ve at yarışlarının yanı sıra güreş, boks, pentatlon, pankrasyon müsabakaları da yer almıştır. Oyunların kurallarına göre yapılmasından sorumlu önceleri tek kişiden oluşan bir başkanlık sistemi uygulanırken daha sonraları kurayla ikinci bir başkan daha atanmıştır. Hakemler, oyunlardan on ay önce oyunların kontrolünü elinde tutan Elis Kenti'nin vatandaşları arasından seçilerek

atanmışlardır. Hakem sayısı müsabaka koşullarına göre artırılmış veya azaltılmıştır. Pausanias at yarışının mesafesini çifte koşunun iki katı olarak belirtir.

Pausanias'ın eserinde verdiği bilgilerden hareketle; Pythia Oyunları, Yunanları bir fırtınadan kurtarması üzerine, Apollo onuruna ilk kez Diomedes tarafından başlatılmıştır. Bu oyunların daha önce de yapıldığı belirtilse de M.Ö. 586'dan itibaren düzenli hale gelmiştir. Oyunların düzenlenmesinden Amphictyon Birliği sorumludur. Oyunların adına yapıldığı Apollo, şiir ve müzik başta olmak üzere sanatların tanrısı olduğundan ilk oyunlarda harp, flüt çalma ve flütle şarkı söyleme yarışmaları yapılmıştır. Daha sonraki oyunlarda sanatsal yarışmaların yanında, spor etkinlikleri de yer almıştır. Uğursuz olduğunu inanıldığından flütle şarkı söyleme yarışmaları ikinci oyunlar itibariyle programdan çıkarılmıştır. İlk kez M.Ö. 582'de kazananlara defne yaprağından taç verilmeye başlanmıştır. Gençler ve büyükler kategorilerinde yapılan oyunlarda; kısa ve uzun mesafe koşu, iki atlı araba, zırhlı koşu, pentatlon yarışmaları ve pankrasyon, boks ve güreş müsabakaları yer almıştır. Pythia Oyunları, Olympia Oyunlarının bir küçüğüdür ve onun gölgesinde kalmıştır ancak bu oyunlar rekabet ve zorluk açısından Olympia'dakilerden aşağı değildir.

Pausanias'ın eserinde belirttiği efsaneye göre Isthmia oyunları Melicertes'in anısına başlatılmıştır. Oyunların tarihi, M.Ö. 6. yüzyıldan M.S. 4. yüzyıla kadar Corinth kentinin kaderine sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Corinthliler birkaç istisna dışında oyunların yürütücülüğünü üstlenmişlerdir. Isthmia oyunları, spor standardı açısından Olympia'dan, kutsallık açısından Pythia'dan aşağı olmasına rağmen, Panhelenik festivaller içerisinde belki de en işlek olanıydı. Bunun bir nedeni de Corinth'in varlıklı, kozmopolit ve ticari bir kent devleti olmasıydı. Buna rağmen Elis halkı, lanetlenmekten korktukları için Isthmia oyunlarına hiçbir zaman sporcu olarak katılmamışlardır. Yunanistan'ın Roma toprağı olmasından sonra, Romalı komutan Mummius M.Ö. 146'da Achæan savaşında Corinth'i harap etmiş, bu nedenle oyunlar Sicyonlular tarafından (muhtemelen başka bir yerde) devam ettirilmiştir. Kent M.S. 44'de Julius Caesar döneminde baştan inşa edildiğinde oyunlar yeniden Corinth'te yapılmaya başlanmıştır. Bu oyunlarda atlı araba, at, kısa ve uzun koşu, zırhlı koşu, pentatlon yarışmaları ile güreş, boks ve pankrasyon müsabakaları yapılmıştır. Oyunlarda kazananlar çam ağacının taç ile ödüllendirilmiştir. Oyunlar Roma imparatorluğu döneminde ruhunu iyice yitirmiş; büyük bir eğlence, alışveriş ve dini

olmayan meselelerden mütevellit bir karnavala dönüşmüştür. Roma amfi-tiyatrolarından gelen kana susamış etkinlikler izlenir olmuştur. İmparator Julian döneminde spor ve müzik etkinliklerinin yerini, arenada vahşi hayvan avlama ve gladyatör dövüşleri almıştır. M.S 4. yüzyılda oyunların yapıldığı tapınak yerleşkesi yıkılmış, festival bir daha yapılmamıştır.

Pausanias'ın eserinden anlaşıldığı kadarıyla, Nemea oyunları, "Thebes'e Karşı Olan Yediler" tarafından Opheltis'in ölümü anısına başlatılmıştır. Oyunlara büyük ve genç erkekler katılmıştır. Daha önce yasaklanan at yarışları Roma İmparatoru Hadrian Dönemin'de yeniden oyunlara alınmıştır. Nemea oyunlarında müsabaka ve yarışmaların yapıldığı spor dalları; pentatlon, zırhlı koşu yarışı, koşu yarışı, çifte koşu yarışı, at yarışı, boks ve güreştir. Oyunlarda, spor mücadelelerinin yanında müzikle ilgi yarışmalar da yapılmıştır. Nemea kentinde bir korulukta düzenlenen oyunlarda kazananlar, önceleri zeytin dalından, sonraları yabancı kereviz (maydanoz) yapraklarından hazırlanan bir taçla ödüllendirildi. Bir süre ihmal edilen oyunlar M.Ö. 573'den itibaren düzenli olarak başlatılmıştır.

Olympia stadyumu tüm Yunan stadyumlarının en eski olanıdır. Stadyuma girmeden önce konsey odasında toplanan antrenör, sporcu, sporcu babaları ve erkek kardeşleri Olimpik Oyunlara karşı günah işlemeyeceklerine ve on ay boyunca antrenmanlarla ilgili kurallara kesinlikle bağlı kalacaklarına yemin ederlerdi. Hakemler de, sporcuları ve atları kontrol ederler, sporcular hakkındaki bilgileri gizli tutmak için yemin ederlerdi. Oyunlar esnasında hile yapan ya da kurallara uymayan sporculara para cezaları verilir, elde edilen gelire yapılan heykeller stadyum girişine ve gymnasiumun içine konur, üzerlerine sporcuların adları, yaptıkları hile veya kuralsızlık ve aile üyelerinin isimleri yazılırdı. Olympia oyunlarına sadece erkekler katılabilmıştır. Kadınların oyunlara katılmasına müsaade edilmemiş sadece bakire kadınların oyunları izlenmesine izin verilmiştir. Bunların dışında kadınların o bölgeye yaklaşması bile yasaktı ve cezası ölümdü. Bu kural, birkaç istisna dışında olabildiğince uygulanmıştır.

Hipodrom, Antik Yunan döneminin en önemli spor mekânlarındanıdır. Olympia'da, at ve atlı araba yarışları hipodromda hakemler gözetiminde yapılır, yarış başlangıç noktasında atlar için ayrı ayrı bölmeler ve yarışacak atların veya arabaların hemen önünde başlangıç hattında çekilen bir ip engel bulunurdu. Yarışlar her festival için özel

olarak hazırlanan, pişmemiş kiremit sıvalı sunakta bulunan başlama mekanizmasının bir görevli tarafından harekete geçirilmesiyle başlatılırdı.

Antik Yunan'ın önemli bir spor mekânı da özellikle spor faaliyetlerinin yapıldığı gymnasiumdur. Elis'te üç ayrı gymnasiumun bulunması Antik Yunan'da spora verilen değerin önemli bir göstergesidir. Gymnasiumlar çok amaçlı kullanılan mekânlardı. Olympia oyunları için aday olan sporcular Olympia'ya gitmeden önce, Elis'te bulunan gymnasiumda antrenmana tabi tutulurlardı. Gymnasiumda biri yarışma diğeri antrenman için kullanılan iki koşu parkuru vardı. Gymnasiumda güreş antrenmanlarının yanında boks çalışmaları da yapılırdı. Gymnasiumun başka bir bölümü, yarışmaya katılacak sporcuların hakemler gözetiminde eşleştirilmeleri amacıyla kullanılırdı. Eşleştirme yapılırken sporcuların yaş ve yeteneklerine dikkat edilir, yetenek güreşle tespit edilirdi. Gymnasiumun içinde bazı tanrı ve tanrıçaların sunakları ve bazı kahramanların mezar taşları bulunmaktaydı. Spor mekânlarında dinsel imge ve ritüellere önem verilmiştir; özellikle oyunların başlangıcından önce bu adetler mutlaka yerine getirilmiştir. Gymnasium; hamamlara, pazar yerine ve hakemlerin odasına yollarla bağlantılıydı. Hakemler, koşucuları gün doğumundan önce, pentatloncuları ise gün ortasında bu odada eşleştirirlerdi. Yarışma ve müsabakaların eşleştirmelerinin adillğine gölge düşmemesi için bu zamanlar haricinde hakemler bu odayı kullanmazlar ve eşleştirmeden hemen sonra başkalarıyla muhatap olmadan gymnasiuma buradan giriş yaparlardı. Müsabaka sonuçlarıyla ilgili karar tek bir kişinin yargısına bırakılmamış, aynı müsabakada birden çok hakem görevlendirilmiştir. Hakem sayısı genellikle tekli olmuş böylece hakemlerce verilecek kararda bir tarafın mutlak üstün gelmesi sağlanmıştır. Benzer uygulamalar günümüzün birçok spor dalında devam etmektedir. Spor müsabakalarında hakemler tarafından verilen karara (muhtemelen kasıtlı olarak yanlış) sporcuların itiraz edebileceği bir üst makamın olması, oyunların kural ve yönetmelikleri içinde sporcunun hak arayabileceği maddelerin yer aldığı göstergesidir. Günümüz sporunda, sporun kurumsal hale geldiği 1900'lü yıllardan itibaren bu tip itiraz kurumlarının var olmaya başladığı düşünüldüğünde, Antik Yunan'da sporun her açıdan sağlam temellere oturtulmaya çalışıldığı kolayca anlaşılmaktadır.

Hera Oyunları on altı kadının idaresinde her dört yılda bir yapılırdı. Oyunların yapılma nedeni öncelikle, Pelops'la evlenen Hera'ya şükranları sunmaktı. Oyunlara sadece

bakire kadınların katılmasına müsaade edilirdi. Oyunlara katılacak olan kadınlar yaşlarına göre üçe ayrılır ve yarışmalar bu sınıflandırmaya göre Olimpik stadyumda yapılırdı. Oyunların tek etkinliği koşu yarışydı. Ancak stadyumun pist uzunluğu kadınlar için altıda bir oranında kısaltılırdı. Kazanan kadınlar, zeytin ağacından taç ve yarışmadan önce Hera'ya adanmış ineğin bir bölümü ile ödüllendirilirdi. Kazananlar ayrıca heykellerini üzerlerindeki kitabelere isimlerini yazarak Olympia'da adayabilirdi. Hakemler ve on altı kadın, Pira kaynağında oyunlardan önce, adet gereği domuz eti ve suyla kendilerini arındırmadan önce oyunlara başlamazlardı.

Antik Yunan sporunda ve Panhelenik oyunlarda dini inanç ve ritüeller spor ve sporcu üzerinde çok etkili olmuştur. Din sporun içine önemli ölçüde nüfuz etmiştir. Sporcu hatalı davranışından dolayı hem rakibe hem de tanrılara ceza ödemiştir. Oyunlarda kazanmaya o kadar önem verilmiştir ki aynı aileden (baba ve çocuklar) sporcular ölüm pahasına birbirlerine rakip olmuşlardır. Aileden birinin kazanması, bir Olimpiyat şampiyonu çıkması tüm ailenin onurudur ve bunun haklı gururu yaşanmıştır.

Başarılı aktif sporcular için kazanmak ve güçlü olmak, sporu bıraktıktan sonra da devam ettirmeye çalışılmıştır. Bu bir onur meselesidir ve gücünü kaybeden sporcunun yaşamasının bir anlamı kalmamıştır. Bu nedenle kendilerini öldürmeye çalışan sporculara rastlanmıştır. Benzer şekilde kural dışı davranış nedeniyle ödül den men edilen sporcu aklını kaybetmiş ve öfkesini dindiremediği için etrafına zarar vermiş ve bunun sonucu başına birçok felaket gelmiştir. Olympia'da kazanılan zaferin anlamı ne kadar büyükse, kaybetmek sporcunun akli ve ruhi melekelerini yitirmesine neden olacak kadar acı bir durumdur.

Bazı sporcular, diğer sporcuların geleneksel beslenme alışkanlıklarından farklı şekilde beslenmişler ve onların elde etikleri başarılar bu beslenme alışkanlıklarına bağlanmıştır.

Başlangıçları birbirinden farklı olan ve farklı zamanlarda yapılan Panhelenik oyunların, M.S. 393'de İmparator Theodosius tarafından getirilen yasak nedeniyle sona erdiği söylenebilir.

Antik Yunan'da yapılan Panhelenik oyunlar esnasında rüşvet olaylarına rastlanmıştır. Ayrıca siyasi nedenlerden ötürü memleketlerinden uzaklaştırılan başarılı sporcular, başka kent devletleri tarafından vatandaş yapılarak oyunlarda yarışdırılmıştır. Hatta

bazı hakemler sporcu olarak yarışmalarda yer alarak kendilerine avantaj sağlamışlardır. Sporda rüşvet ve haksız ün elde etme çabaları görülmüş olsa da, hem Olimpik ruha hem de millete bağlılığın gücüyle bu tarz yollara tevessül etmeyen örnek sporcular çoğunluktadır. Günümüzdeki durum çok da farklı değildir. Şike olayları sıkça görülmekte veya birçok ülke uluslararası spor yarışma ve müsabakalarında daha başarılı olabilmek için, başka ülkelerin sporcularını devşirerek kendi milli takımları adına yarışmalara sokmaktadır. Bunun yanında bazı ülkeler için tamamen öz kaynaklardan sporcu yetiştirmek ve ulusal kimliği muhafaza etmeye azami önem vermek önceliklidir.

Pausanias'ın asıl amacı, Olimpiyat şampiyonlarının bir listesini tutmak değil, heykellerin ve adananların neler olduğunu kaydetmektir. Ancak Pausanias, heykellere ait detayları verirken, Olimpiyat şampiyonlarını da kendiliğinden anlatmış olmaktadır. Olympia'da şampiyonluk kazanmış sporcular yanında şampiyon atların da heykeli dikilmiştir. Olimpiyat şampiyonları arasında sporcular gibi sıradan vatandaşlar da vardır. Her şampiyonun heykeli dikilmemiştir; hatta çok bilinen birçok kahramanın bile heykeli yoktur. Pausanias her heykeli dikilene kaydetmemiştir çünkü bazıları şans eseri olarak şampiyon olmuştur. Bu nedenle eserinde sadece, diğerlerinden daha çok ön plana çıkanları ya da heykelleri diğerlerinden daha güzel yapılmış olanların isimlerini anmıştır.

Olimpiyat oyunlarında sayısız şampiyon vardır. Ancak Pausanias'ın eserinde en çok üzerinde durduğu ve farklı oyunlarda en çok şampiyonluk kazanmış sporcular; Locriyalı boksör Euthymus, Thasoslu boksör Theagenes, Crotonalı güreşçi Milo, Chioslu koşucu Philinus, Lacedaemonlu dört atlı araba yarışçısı Cynisca, Lacedaemonialı zırhlı koşucu Chionis, Rodoslu koşucu Leonidas ve Rodoslu boksör Diagoras'tır.

BİBLİYOGRAFYA

- Alcock, S.E. (1993). *Graecia Capta: The Landscapes of Roman Greece*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Amman, M.T. (2006). *Kitle Sporunun Toplumsal Dinamikleri (I. Baskı)*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Andronicos, M. (1985). *Olympia*. Athens: Ekdotike Athenon S.A.
- Arafat, K.W. (1996). *Pausanias' Greece: Ancient Artists and Roman Rulers*. New York.
- Broneer, O. (1973). *Isthmia*. American School of Classical Studies at Athens, vol. 2, New Jersey: Princeton.
- Casson, L. (1951). Speed under Sail of Ancient Ships. *Transactions of the American Philological Association*, 82, 136-148.
- Casson, L. (1994). *Baedeker of the Ancient World in Travel in the Ancient World*. London: The John Hopkins University Press.
- Charkiolakis, N.S. (2002). Sport, Sites, Cultures. *ICOMOS Journal of the German National Committee*. 38, 11-14.
- Crosby, H.L. (1932). *Corintian Discourse* (translated by). London: Harvard University Press.
- Crowther, N. (1999). Sports Nationalism and Peace in Ancient Greece. *Peace Review: A Journal of Social Justice*, 11, 585-589.
- Demiralp, D. (2014). İlkçağ Anadolu'sunun Frigya Yöresinden Yükselen Bir Hüzün Tınısı-Antik Metinlerin Işığında Satyr Marsyas'ın Trajik Öyküsü. *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 88-104.
- Diller, A. (1955). The Authors Named Pausanias. *Transactions of the American Philological Association*, 86, 268-279.
- Drees, L. (1968). *Olympia: Gods, Artists and Athletes*. London: Pall Mall Publication,
- Elsner, J. (1992). Pausanias: a Greek Pilgrim in a Roman World. *Past and Present*. 135, 3-29.

- Erol-Özdizbay, A., (2011). Roma İmparatorluk Dönemi'nde Pontus-Bithynia Eyaleti'nde Agon'lar ve Agonistik Sikkeler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Ertem, E. (1999). Pausanias Eseri ve Tarihçiliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Frazer, J.G. (1921). *The Library* (translation). London: Harvard University Press.
- Freeman, K. (1983). *Ancilla to Pre-Socratic Philosophers: A Complete Translation of the Fragments in Diels*. London: Harvard University Press.
- Gardiner, E.N. (1930). *Athletics of the Ancient World*. Oxford: Clarendon Press.
- Gardiner, E.N. (1970). *Greek Athletic Sports and Festivals*. Library, Dubuque: Wm. C. Brown Reprint.
- Gardner, P. (1881). Boat-Races at Athens. *Journal of Hellenic Studies*, 2, 315-317.
- Graves, R. (1995). *The Greek Myths*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Habicht, C. (1985). *Pausanias' Guide to Ancient Greece*. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press.
- Harris, H.A. (1964). *Greek Athletes and Athletics*. London: Hutchinson.
- Harris, H.A. (1972). *Sport in Greece and Rome*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Harvey, B.K. (2016). *Daily Life in Ancient Rome: A Sourcebook*. Indiana: Hackett Publishing Company.
- Hirt, A.L. (1822). *Die Geschichte der Baukunst bei den Alten*, vol.2, G. Reimer.
- Jones, H.L. (1924). *The Geography of Strabo*. London: Harvard University Press.
- Kenderdine, S. (2001). A guide for multimedia museum exhibits: 1,000 years of the Olympic Games, *Museum International*, 53, 45-52.
- Kiuri, M. ve Teller J. (2015). The Stadyum of Olympia: A Dialogical Composition. *Int. J Arquitectonics: Architecture, Phenomenology & Social Dialogics*, 27, 253-264.
- Konstan, D. (2001). *The Joys of Pausanias, in Pausanias: Travel And Memory in Roman Greece* (ed. Susan Alcock, John F. Cherry, and Jas Elsner). Oxford.

- Kotynski, E.J. (2006). *The Athletics of The Ancient Olympics: A Summary and Research Tool*, University VanderBÿl.
- König, J. (2007). Researcher, Traveller, Narrator. Studies in Pausanias' Periegesis, *Journal of Hellenic Studies*, 127, 169-171.
- Kyle D.G. (2007). *Sport and Spectacle in the Ancient World*, 2nd Edition. Wiley-Blackwell, Oxford, UK.
- Kyrieleis, H. (2003). *German Excavations at Olympia: An Introduction*. (in Sport and Festival in the Ancient Greek World, ed. D. Philips and D. Pritchard). Swansea: Classical Press of Wales.
- Murray, A.T. (1924). *The Iliad* (translated by in two volumes). London: Harvard University Press.
- Nepos, C. (2003). Aristides ve Pausanias. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 18, 105-110.
- Parke, H.W. (1967). *Greek Oracles*. London: Hutchinson.
- Pretzler, M. (2007). *Greek Intellectuals on the Move: Travel and Paideia in the Roman Empire*. (in Travel Geography and Culture in Ancient Greece, Egypt and the Near East. (eds. C. Adams and J. Roy). Oxford: Leicester and Nottingham Studies in Ancient Society 10.
- Romano, D.G. (1993). *Athletics and Mathematics in Archaic Corinth: The Origins of the Greek Stadion*. Philadelphia: American Philosophical Society.
- Rowe, D. (1995). *Popular Cultures: Rock Music, Sport and the Politics of Pleasure*. London: Sage Publications.
- Scanlon, T.F. (1982). Greek Boxing Gloves: Terminology and Evolution. *Stadion*, 83, 8-9.
- Sina, A.E., (1994). Herodotos Strabon ve Pausanias'ta Geçen Ionia Kent-Devletleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *AÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Svarlien, D.A. (1991). *The Odes of Pindar in Perseus Project 1.0*. Yale University Press.
- Swaddling, J. (2008). *The Ancient Olympic Games* (Revised Edition). Texas: University of Texas Press.

- Tekin, A. (2009). *Rekreasyon*. Ankara: Ata Ofset Matbaacılık.
- Treggiari, S. (2008). The Murder of Regilla. A Case of Domestic Violence in Antiquity (Sarah B. Pomeroy). *The Classical Review*, 58, 550-552.
- Valavanis, P. (2004). *Games and Sanctuaries in Ancient Greece: Olympia, Delphi, Isthmia, Nemea, Athens*. Los Angeles: J. Paul Getty Museum.
- Walton, Y.M. (1982). The Isthmian Games. *Canadian Journal of History of Sport*, 13, 74-82.
- Weir, R.G. (2004). *Roman Delphi and Its Pythian Games*. Oxford: Archaeopress.
- Wilson, N. (2005). *Encyclopedia of Ancient Greece*. Abingdon: Routledge.
- Yalouris, A. (1993). *Olympia the Museum and the Sanctuary*. Athens: Ekdotike
- Yegan, K. ve Kuban, D. (1994). *Hipodrom*. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi. Vol. 4. Ankara: Kültür Bakanlığı & Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

Çevrimiçi Kaynaklar

- <http://ancient-greece.org/archaeology/Olympia.html>
- <http://ancientolympics.arts.kuleuven.be/eng/TA012aEN.html>
- <https://books.google.com.tr/books>
- https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nemea_Stadion_2008-09-12.jpg
- <https://global.britannica.com/biography/Herodes-Atticus>
- <https://holylandphotos.wordpress.com/tag/nemea/>
- <http://nemeangames.org/ancient-nemea/history.html>
- <http://nemeangames.org/ancient-nemea/mythology/Heracles-and-the-lion.html>
- [http://odysseus.culture.gr/h/3/eh352.jsp?obj_id=2409,](http://odysseus.culture.gr/h/3/eh352.jsp?obj_id=2409)
- <http://stephanus.tlg.uci.edu/ljsj/#eid=74188&context=search>
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Pelops>
- <http://www.ancient.eu/Stadyum/>

<http://whc.unesco.org/en/list/517>

<http://www.digitalancienthistory.com/delphi.html>

<http://www.greeklegendsandmyths.com/broteas.html>

<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mus/gezilecekyer/artems-tapinagi>

http://www.Olimpiyat.org.tr/files/dosya/1_113_634987951180010000.pdf

<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100531207>

<http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Efsaneler/Efsaneler>

<http://www.perseus.tufts.edu/Heracles/lion.html>

http://www.phm.gov.au/ancient_greek_olympics/1

<http://www.powerhousemuseum.com/greek/>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Gülcan Tekin

Doğum Yeri: Antakya

Doğum Tarihi: 15.10.1979

Medeni Hali: Evli

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lisans: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, 2002.

Yüksek Lisans: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, 2005.

MESLEKİ BİLGİLER

2010-2014: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Okutman.

2014- : Bitlis Eren Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Öğretim Görevlisi.